

ራድዮ ብሊና
ተኪኤ ዓልበኪትዲ እስረኸቶ ቆል ወንቀራ
ቆል ወንቀራ እሲሰኹ ኑረዲን ነታባይ
(2017 – 2018)

1. ወንቀራ፦ ሰልፍ ሰልፋይ ኩሹዲ ኣርእሲሲና፤ ኣዊል ኣኳርስሮ ኣዊል ለገድርኹን፤ ኣዊል መሀርስርኹን፤ ናንኻ ኣዊል መንደርትራኹን?

ወንቀራ፦ ጃቢሶ ራድዮ ብሊና እና ቆል ወንቀራ ኒስ ይዲ እሲቶ፡ ንር ዓደምነድለ፡ ኩትኸር ኩጨር ኩዲ ከደመውሲኸር ሓመድደኩንኩም።

ኒዳግል እና ቆል ወንቀራ ኒን፤ እን ኣመራ ደኳኹል ኣርባ ሸከሪትልድ ተርሰ፤ እና ኣመራ ኒል፡ ኣርባ ሰጅሪትል ኣኸራሲክ፡ እን 26 ኡናራተል ተለለይዶ፡ ራድዮ ብሊናትል ስኩሳኹ፡ ብሊና ብራ በጎስትል ሰጅ ወራራት ያኹ ዳንታ፡ ወሪ ህጃም ብሊናኹሲ ቋላኹድ፤ እን ሸኩረውልድ እንተው ወንቀራታትሲ በርህድኒል ሓለንሳኹ ኣኸነዲን፤ ጃቢቶ ድኳ ኣኸርድ ሻኹ ኣከን፤ እን እንቲ ከቲግሪሰና ነበክል ጨገም ኣርስነዲን ይሹር ጨገምድ ኒወክትሊ ሱኩሲየሉ ገረሰገት ሓበረኩን።

እማ ናን ይሹት ራድዮ ብሊናት ሸኩረውዲ ኣርእሲሲያ ኣከን፤ ኣን ተኪኤ ዓልበኪቱኹራ ይስተኩን። እንጨናቅ እኳርሶ፡ እንጨናቅ ለገዳኸር ግን። ምህር ሰልፋ ቀሓቱኹሲ ኣመራ 1960ትልድ 66 ኣኸራሲክ ኣሸራትል መሀርስኹን።- ሊኻር ቀሓቱኹሲኻ ኣመራ 1971ዲትል ከረንሊ ድኹኹን።

ኒደንቢ እን እንሰከር ሁመትሊ ከረንሊ፡ ላልምባ የታይም ኒል ለገደናኹዲ፡ ክኒር ልቓንዲ ወሪ lalmba Orphanage and School ይስቶ ሸቓስቱ ሰጅኹ፤ ኣመሪክዩን ካበነድ ዓወንሱ ሰጅኹ፡ ክኒር ልቓን፡ ወሪ እስኩሊል፡ 1971ዲትልድ 1977 ኣኸታሲክ፡ ክንሱራ ኣኸ ኒዳግልር እን ክኒር ልቓን ገሻኹ ወሪ school director ኣኸ ከደምኹን።

ኒደንብኻ ኤውሮጲል፤ ሲረኹድኻ እስካንዲናቭዬል 1977 ዲሲ፡ እን ሰልፍድ ህረብሮ ኖርወይ ትውው ኤርትራዬንልድ ላኹ እርግኹን። ናን ኣኸራሲክኻ ኖርወይ መንደርተኩን እንኩኹን።

ይምህርት ቋላኹድ ተለለይዲያ ኣከን፤ 1978ዲሲ ኣስሎ ዩኒቨርሲቲትል ሰልፍድ ጋብ በለዱዲ፡ ፍልስፍና ወሪ ፊሎሶፊዲት ኣድኒ ደንቢ፡ ይድ ኣካኹ ክድመት ኣርነዲን ምህርት ደውሰ ከደሚያ ፍሪርኹን።

ኒደንብኸር፡ ከደሙንሲክ linguistics ይስታኹ ምህር ልውር ጋቡኹዱኹ ተርሲኹን፤ ደኣም ክድመት ሰበትድ ተለለይዲያ ገረሰሊ። ኣኸ ደኣም እና linguistics ይስታኹ ልውር ጋቡኹሊ ህምባኹላ ሕስር በሀር ኣኸውድ፤ ይደርብድ ነበብድናዲ፡ ይሹት መሀርድኒት ናን ኣኸራሲክ ባሮ እልሊ ዩያ ገረሰኩን። እማ ገድም እን ይሹት ኣርእሲሲኒ መታን ድርጅኹድ ኣን ደገሚያ ጀረብዳኹ ኒስ ተከኩ ኑረዲን።

2. ወንቀራ፦ ብሊና ጋብዲ ዓዋዲዲትል ተቓስሪ ሓሰርስናዲ ከደምናዲት ኣወን ተርስሪኹንሉ፤ ወራኒኻ ጎዳጉድኹንካ ሓሰርስሮ ከደምቶ?

ወንተሳ፡ በደሮ አዩ አዳም ኒጋብዲ ዓዳትዲትል ሓሰርሱራ አኸውድ፣ አኻር ይኮሰነክ ዩሽጉልድ ተርሰ፡ ከሱሰንኻ ከረንሊ ከንሱራ ወሪ መምህር ዋኑ፣ ብሊና ዓዳትሊ ትክስ ሓሰርሱ እርጉኹን ዩያ ገረሰኩን። ገለ ደኮክ-ደኮክኸር እን በህሊን ናሹጉሊ ይኑ ሰገነው ገወሊትዲ ናወተርዲት አርኢያ ወንቀርናዲ፡ ገለ እን ከኻናተል ይስተውሲ ሰጆልዶ ሽኑርነዲር ከኒኸር እርግኹለ። ደአም ሁመት እንሰከሩኹ ኩጋብዲ ኩዓዳትዲት እንከልነስ ደኩሮ፣ ከቱብድ እንኩርዶ ሻኸቶሎምር፡ ዳበርድቶሎምር ኒወክት ተመሞ እርግላ ይስትሮ ገረሰተኩ። ሲረኹድኻ ብሊንድ ከተብና እንሰከር ሁመትሊ ከንትስተ ሰገላ።

አን ሲረኹድ ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲትል ትክስ ሓሰርሱ ናዳበርድኒል ከደሚያ ተርሰኹ በሪ ፈ ደንብክ ወሪ አመራ 1978ተር ደንብክ ግን ዩያ ገረሰኩን።

እና ሁመት እንዲል ብሊና ከቱብሊ ትክስ ሓሰርሱ ከደሚያ ይት ጎዳጉደውላ ጋራተልድ ላኹ፣ ኖርወይትል እንቶሰና፡ ብሊንድ ከተብሰው አክትበት አርዲያ ይገረሰነድ እርጉኹ።

እና አክትበት ኔስ ከተባኹ ላግርዋ ለዮ ራይኒሽ ይስታኹ፣ ጀርመን ጋብ ጋባኹ አኹ፣ እና ናንዲ አውስትርያ ይስቶ ሸኻስታኹ በለድኹራ እርጉኹ።

እና ግርዋ ኒን እን እንሰከር ሁመትሊ፡ ጋብሲ ቋላኹድ ምህሮ ክብያኹ ሰገውሎም አርአው/አምራን ጋቡ ይስተውልድ ኒእርግነድ፣ እና አፍሪቀር ጊኸ- ወሪ The horn of Africa ይስታኹ አካንሊ አረርሰው ጋበልድ፣ ሲረኹድ እን ኩሽኮ ጋብ Cushitic Languages ይስተው ጋብ ብሊነውዲ አሪውዲት ትክስ ተብዱኹ። ኩሽኮ ጋበልድር እን ትክስ ኒ ናል ከደመው ብሊና ጋብ እርጉኹ።

አመራ 1875ዲትልድ ተርሰ ብሊና ብሪል ገሪ ሁመት ወንተተሩኹ፣ እማ ብሊና ጋብሲ ትክስ ተብዱኹ፣ ኒደንብኻ ብሊና ጋብድ ወሪ ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ አመራ 1882ትልድ 1887 አኸታሲክ ሰጃ አክትበት ፈላሰሩ ከተቡኹ።

እና አክትበት ኔስ እና አን መንደርታኹ በለድል እንቶሰና፣ እን ዩኒቨርሲቲር አክትበታ ልኻንሊ Libraryትል 1978ዲሲ ወንቀሪሶ አርዲያሎም በኸት አርኹን። እን አክበት ኒውልድ እን ትክስ ወተራኹለ፣ እንድባ ቆላታኹ ወሪ dictionary- አኹ፣ ብሊንዲ ጀርመንዲሲ ከተብሳኹ፣ ኒዳግልር አሪ ጋብ ኤርትራውዲ፣ ኢትዮጵዩውዲ፣ ኤሪ እዲኒውዲት ብሊንዲ መጢሶ ወንወናኹዲ፣ በርህዳኹዲ 426 ገሽ ሻኹ ከቱብ በሀር እርጉኹ።

እን ሊኻር ከቱብ ኒኹ ብሊና ድግም አዳምሩዲ፣ ሕያይቱ/እንሱሱዲ አኩ፣ እን ሲኹርኻ ብሊና ግብራ ጋቡኹ፣ ወሪ ብሊና ጋባ ጉግ Blin Grammar እርጉኹ። ኔድ ዳግልር እን ሰጆር ከቱብ ብሊንድ ኒከተባኹ British Bible Society ይስተው ከቱብ ሻትክ ማርቆስሩኹሲ ብሊነል ተርጀሚልና ይኖ ወንቀርኖሰነሉ፣ ብሊነል ተርጀምኹሎም።

እማ እና አክበት አወት ሀደግሰው ኔስ ቋሎሰና፣ ናደንብኸር 1905ትልድ ተርዮ ኮንቲ ሮሲኒረው፣ ኤፍ.አር ፓልመር ይስታኹደው አሪውደው ብሊንድ ከተብነው ገሪውሲ ቋሎሰና፣ በደሮኻ ብሊን ንጃብክ ከተብሰላኸር፡ ነቡብሰላኸር ይስቶ ደገምሱ ሰጂነዲን፣ ይጋብድ ከተብሰው አክትበት ይአረርነድ ገሪኹዲክ ፈርሕኹን ዎ ሓበን ዋስስትኹለ።

ኒድቫ ክሱሰን እን ለዮ ራይኒሽሪ አክትባትሲ ዪ አረርነድ፣ ላኹ ገብራ፣ ናሃባ ብሊና ጋብሲ መሀርሶ፣ ብሊንድ ኒከተብና ገሪኹዲክ ፈክርድኹለ።

ንድቫ እንሲንትልድ ተርሰ ላኹ ገብራ ይና ጋብድ ኔስ ተካ አክትባት ፈላሶሩ ከተቡንሲክ፣ አንካ ብሊንሲ ጋባኸር አኩ ይጋብድ ከተቢያኸር፣ ይጋብሲ ዳባርዲያኸር ዪ ዋጅብ አኸጋኹማ? ዮ ይኹት ወንቀርዲያ ተርሲኹን።

ዎ እና ሁመት እንድድ ደንብክ፣ ወሪ ሲረኹድ አመራ 1978ተር ደንብክ ግን አን ብሊና ከቱብሊ ትክስ ተሻሰ ይዓቅምስክ እሲያ ሻኸኹን ዮ አን ድኻ ብርፍ ያኹ ዪያ ገረሰኩን።

3. ወንቀራ፦ እና ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ ሲረኹድካ ብሊና ክታባትዲ ግብራ ጋብኹዲትል ከደምራኹ ከድመት ገሪኹድክ ተቃኹዲ ሳብስታኹዲ ግን። እና ከቱብ ኒስ ደለምድሩ አወያ አጭጉም ጎፍ ዩካ እርግኹን? ኒስናኸር እና ክድመት ኒስ አሲቶ ክኒር ልሻን ጋብኹሊ ማ ፈርድኹን አማ ኩላውድ ኩ ምሕልልድ ለገድራኹ ግርስ ኒ።

ወንተሳ፦ የዋ እምን ግን፣ እን ይሰልፉ ከቱብ ብሊና ክታባትዲ፣ ግብራ ጋብኹዲ ይስታኹ 1992ዲሲ ከተባኹሲ ደለምዲያ ተርሱ፣ በደሮካ እንሰከር ሁመትሊ ክታባት ብሊናኹ ኒጃብክ ገሪኹ ክንትስቲጋኹዲ፣ ኒተርሊ እርጋኹዲ ኒእርግነድ፣ ኒዳግልር ፍደላት/ሓሊጋት ብሊና ጋብሲ ናተማምድ ከተቢሰው፣ ጃቢቶካ እን type writer ግእዝ ፍደላታኹሊ እርግገው ናአክነድ፣ ደንቢቶኸር እን ፍደላት ግእዙ ኮምፕዩተር ክታባትሊ ትዎሰና፣ ላገፍድካ እንሰከር ሁመትሊ ግእዝ ከተቢሰና ሶፍትዋይር አረርና ስዳዋኹ እርግላ፣ አረርሰሻር እን ደሀይ ብሊና ጋብል አረርሳኹ ኒትክሲ ወከለው ፍደላት ሻኹ፣ እማ ብሊና ጋብሲ ናተማምድ ከተቢሳኹ፣ አረርና ገረስቱ እርግላ። እና አጭጉም ኔስ ተከውድ፣ ጃቢቶ ድኳ ከተቢያ ጀረቦ እርገን፣ እን አን ጀረቦሰና ጃብራ ሰደርዲያ ገረሱ እርግሊ። ደአም 1991ዲር ደንቢ፣ ግእዝ ሶፍትዋይር እን ፍደላት አገው ጋብል አረርሰው አድሁይ እና ሻ ረውሲ ወከለው፣ በደሮካ ብሊና ጋብሲ ከተብኒል ታምማን እርግላ፣ ኒዳግልካ ከዎዶ ትክስ designed አኸገው እማ ገንዕደገው አኹ ግእዝ ሶፍትዋይራት ላኹ ለጃትል ሓወጭሮ ተርዩኹ።

ንድቫ እን ይሰልፉ ከቱብ፣ እና እንቲ ሀደግራኹ «ብሊና ክታባትዲ፣ ግብራ ጋብኹዲ -Blin Language, Introductory phonetics and Grammar » ይስታኹሲ፣ ገሪ ምሕልል ደንቢ፣ አመራ 1992ትል ሓተሚሲያ ገረሰኹን። እና ከቱብ ኒስ ደለምድኒ ዓቅምሲ ቋላኹድ፣ እን ጃቢቶ ሀደጎ እርገሰና፣ ምሀሮ ጋብኹሲ ተኪን ገለ አርእሻ ከሚያ ሻኹን ያኹ ሕላንድ፣ ልውር ጋብኹ ወሪ linguistics ምሀሮ ተርሰ semester ሰልፉኹሲ ድኻ እርግኹን። ንድቫ እን ሰሚስተር ሰልፉኹሊ አን መሀርሰውልድ፣ ጋብሲ ቋላኹድ ዕባብድ ይዕልሲ ብዲያኸር፣ እዳንዶ ሓሰቢያኸር ገሪኹዲክ ካቢኹለ። ውረድ እን ልውር ጋብኹ ወሪ linguisticsሊ እን ሰልፍድ፣ ጋብሲ ተኪን መሀርስረው phonetics, morphology, syntax, semantics፣ ይስተው ወዓዳት፣ ደንብርሻ አከንሻር፣ ምሀሮትል ሰገርዶ አኸን፣ ኩላውድ ነብብድሮ ናት ግን እንቲ፣ እዳንድሩኸር ቆሪስሩኸር ፈርዳኹ።

4. ወንቀራ፦ ከቱብ ኩኹ ብሊና ጋባ ክታባትዲ ግብራ ጋብኹዲ ወሪልድ ብሪፍ ዩሮ ደለምድርኹንሉ? ውሪል ተሻሰ ህምባኹ ወሪ አወያ ክማና ሻኹ ህምባኹ ኒ?

ወንተሳ፡ ብሊና ክታብትዲ ግብራ ጋቡኹዲ ወሪ Blin Language - Introductory Phonetics and Grammar ይስታኹ ክቱብሲ ክተቡ እን ትከር ስታት ዩኹ ብሊንድ ክተብና ክንትሰቲሮ ሻኹ። ንድኻ እን ብሊና ክታብትሲ ተርስኑ ዕደትሰና ኣኹ ነፍዕሮና ገረሰው ኣክበት ደለምሮ ሻኹ ያኹ ስታትድ ግን ኣን ተርሰኹሉ።

እን ክቱብ ለጃ በኒል በንሰኹ ግን። እን ሰልፋ በና ልውር- ጋቡኹ ወሪ Linguistics ደርብድ ውሪና ጋቡኹ ውረኒ ኣኹት፣ እን ናትናቱር ኣድሁይ ጋበል ነፍዕስትነውኻ ኣዋኸ እን ይና ኣብድ ፋኹ ወልወልሲ ላንቅዲ፡ እርኩኩዲ፡ ጉርጉማዲሲ ካረረምነክ ኣዋሃብነ ኒትኒቱር ደሀይ መሀድኖ ገረስናኹን?፡ እማ እን ኣድሁይሲ እኹሪርሊ ሻኹስኖ ኣዋሃብነ ቆላት ገበርኖ ገረስነት፡ ቆላትሲ እኹሪርሊ ወጫልኖኻ ኣዋሃብነ ላሓሳብ ብታምም ወሪ sentence ገበርኖ ገረስነት ሓብረ እዋኹ ግን። ኒደንብኻ እን ናትናቱር ፍደላት ግእዙ ብሊና ካታብትሊ ጀረብደውና ኣወን ኣኹትር፡ ውራ ይስቶ ሸኻስተትር በርህደኹ። ኒዳልግር ቆላትሲ ክተብኒል ካበውና ኣሪ እኻራት ከሳ ሻኹ።

እን በና ሊኻር ብሊና ግብራ ጋቡኹ፡ ወር Grammar ግን። እና ግብራ ጋቡኹ ኒን እን ኣሪ እዲኒል ኣረርሳ ግብራ ጋቡኹ ክሱሰንኻ እንግሊስዲ ኒሰናኸር፡ ጋብ ይና በለዱዲ መጢሶኸር ወንወኑኸር ሰልፋ ውጣን ኣኩ ስኩሳኹ ግን። እና ለጃ በና በህሊን ኔድ ዳግልር፡ ደንቢረድ እን እንግልስድ Idioms ይስተውሲ ጋባት ብሊነው ያኹ ስኹ እዎ 100 ኣከው ጋባት ብሊነው ወሪ Idioms ክተብ ህምበኹን። ናደንብኸር 10 ኣከው መሰል ብሊነው ክተብሶ ህምበኹ። ንድኻ እን ክማና ይክቱቡኹ ድርጅኹድ ኒስ ተክኹ።

5. ወንቀራ፡ ኣጃና እን ኩሰልፋ ክቱብሲ ደለምድሩ ካበዉካ ሕሱራን በላይንቁር ኣኸናው ከው ኣሪው ኣውረው ህንበናኹን፡

ወንተሳ፡ የዋ እምን ግን፡ ላክቱብሲ ደለምብሩ፡ እን ክድመት ኒበሀርድ ኩት ቋላኹ ድኳ ኣከን፣ ኣሪ ኣዳምር ኩድጃዲ ካበናዲት እንገት፡ ክድመት ኩኹ እን ጀረብደሰነክ ታምም ኣኸሮ ገረስገት እሙር ግን።

ንድኻ፡ ኣኻር እን ይክቱብሲ ደለምዱ፡ እን ትከር ክድመት ድኳ ይኹሩኹ ኣከን፡ ናኩድኻስ ወሽ የውላ ከው እርግኑኹ። ኔልድ ላኹ እን ዩኒቨርሲቲትል ይመምሃራን በህሊንልድ፡ Senior Lecturer Rolf Endresen ይስታኹ ኣኩ፣ ይና ብሊነልድ ኩዶ፡ በደሮኻ ይክቱብሲ ነበብዶ ኒኩድኻስ በቀቅጊ እዋኹላ፡ ይና ዳን ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደ እርጉኹ።

ኒዳግልር፡ ኮምፕዩተር ሶፍትዋይር ግእዝ ፍደላታኹሲ ኣመሪኪልድ እንሻቅነድ ካበኹላ፡ ዶ/ር ኣሚነ ኪዳነ እርጉኹ። ናዳግልር ቆላት ጨገመክለ ሺባ፡ ወንቀሩ እርገው፡ ይልኻን ተድራትልድ ተርሰ፡ ይሻን በላይን ይዲ ነት ኖርወይትል መንደርተውር እርግኑኹ።

እን ኣክቱብመራ 1992ዲሩኹ ኣን ይሰልፋ ክቱብሲ ደለምዳኹሊ፡ ዳያስፖሪል ለጃ ኣክበት ኣሪው ክተብሰትር ይገሸል ሀደግጊ ደኩዶ ጀረበሊ። ኔልድ እን ሰልፋኹ፡ ክፍለማርያም ሓምደዲ ኒጨርዲ ጃቢትኖ ኣስመሪል ደለምድናኹ፣ እማ ክፍለማርያም ሰዊድንሊ ተመምዶ ሓተሚሳኹ ብሊና ቆላታ እንድባ ኣኩ፡ እን ሊኻርኻ ይናዳን ተኸለገርጊስ ዮሓንስ ክተባኹ፡ ብሊና ጋባ ጉግ ይስታኹ እርጉኹ። ንድኻ እን ኣመራ እንዲን ብሊና ክታብት በሪል ኒሰልፍ እዳኖ ቋልስታኹ ኣመራ እርጉኹ ይስትሮ ገረስተኹ።

6. ወንቀራ፦ ናን አኸራሲክ ውሪከው አከው ብሊንድ ደለመው ክቱባን ብሊነው ከተብሮ ህንብራኹን፣ ወራል ተሻሰው ናው፣ አዊልካ አረርሳኹን፣

ወንታሳ፦ ናን አኸራሲክ አን ከተበው፣ እማ ሓተምሰውልድ published ፣ ይሰልፋ ክቱብ ብሊና ክታብትዲ ግብራ ጋቡኹዲ ይስታኹ 1992ዲሲ ከተብሳኹዲ፣ እን ሊኸር ክቱብ “ብሊና ድግም ሕያይቱዲ እንቀርቀራዲ ወሪ Animal Fables and Reedles” ይስታኹዲ እና ለጃ ኔን ግን።

ናከማነስ ቋላኹድ እን ይሰልፋ ክቱብሲ ተኪን ይጂጃ ጃበሪል ሀደጎ እርግነዲን ነት ድምና ጀረብዳኹ ተከላ። እን ሊኸር ክቱብ “ብሊና ድግም ሕያይቱዲ እንቀርቀራዲ ወሪ Animal Fables and Reedles” ይስታኹድ ከማነስ ቋላኹድ፣ እን ነሰልፋ በና ብሊና ድግም ሕያይቱ/እንሱሱ፣ ጃቢቶ ለዮ ራይኒሽ፣ 1876ደውልድ ተርሰ፣ ብሊና ብሪል እንቶ ይና ከዋ ጋብሲ ክንተ፣ ናድግምስካ ወንቀሪሶ እክበው፣ እማ እን አመራ 1883ዲሲ ሓተምሳኹ “Text der Bilin Sprache” ይስታኹ ክቱብ ኒኹሊ ከተበው አኩ፣ አን ይገፍድ እን ጋብ ከቲነድ ከተብሰውስክ ግናዩሲ ጠፍሕሕዶኸር፣ እን ድግም ንሽቃ ኒኹሲ ደኩሰሰና ሀበኸር ከተባው ግን። እን ሊኸር በናካ ኩዶ አን ይላውድ ይና ኮልድ ዋሰውዲ፣ ወንቀሪሶ እክበውዲ ድግም ብሊነው ግን። ደንቢረድ እና ክቱብ ኒል 40ዩል ሸአገው እንቀርቀራ ብሊነውዲ ናውንትሳዲኸር ከተብሶ ህምበኩ።

እና ኔስ ተከው ድግምደው እንቀርቀራደው፣ እን እዲኒ ጋብ ገሪውድ ክቱብሊ literature አካን በሀር ሸኸ ግን ናው አረርሳኹ። ውረድካ ክታብት ሰኻጋ ዳለትል አዳሚንዱኹራ ኒድግምሲ አብድ ደገሙ ላግምልድ አሪ ግምሊ ካሱ ዲወኹ ኒአክነድ፣ እን አብድ ደገምሱ ዲወው Oral Tradion ይስተው ላገቢለት ኒከው ጃበርልድ ወረሰውዲ፣ ኒሕሽምዲርሰና አኸ እክብሰኩር፣ ዲማ ደገምሱ መንደርተኩር።

ትግረሲ “ኩግሚላ ድደን ኒቀይድሲ ወሪ ኒሕሳልሲ አድሮ እልሊ” ይስቶ መሰልሰሰና፣ ይን ብሊንኸር ይናኮ ድግም ከው ጃበሩኹልድ እን ከተብሶ ዲወውና ገሪው ድኳ አከገን፣ እን አርሳውስክ ብትርኖ አርኖሎም እማ ክቱብድ እንኩርኖ ግም ደንበርሊ ደኩሰሰሎም ጀረብዳኹ አኸት ትክብታኹ አኸላ። ንድካ እና ከማና ይክቱብ ደንበሪል አረርሰው እና ስታት ኒልድ ብርፍ ዮ ከተበው ግን።

እን ክቱባት አወት አረርሳኹን ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ፣ ብሊና ክታብት ኒተርዲ ዳበርናዲትል ህምባኹ ኒአክነድ ገሪው ሓተሚሶ ከሰርኒልድ እቅቱሲ ግን አን ሓተሚሳኹሎምበደሮካ በጃኸዶ አኸላ አን ሓተሚሳኹሎም። ንድካ እና ሁመት ኒል ይናንተል አረርሰው ገለ አልብዲሰና አኸሮ ሻክሰተው አኸገትክ ገሪው ሻኸሊ። ደአም ሁመት እንተራኹሊ ናጀረብድኒሰነክ ድምስቶ ጠፍሕነድ ወር ሪቫይሰድ አክነድ ስኩርዳሲክ ናንሲ እን ጀረብደኹክ አርዶሎምኸር ነበብድሮሎምኸር ደፋእዮ ጠፍሕደክ ፕዴፍድ ዳበሪ ዳት አርግትል ገምዶሎም ህምበኩን።

እና አወት ሀድግሰው እን ሓተምሰው አኩ፣ እን ሓተምሰገው ውራቅ ወሪ ክቱባት ግናቲት booklets ልድ “ክታብት ብሊናኹ ግእዝ ፍደላታኹዲ፣ ቆላት ብሊና ግብራ ጋቡኹል ነፍዕስትነውዲ” ይስታኹ 1993ዲሲ ከተብሳኹ ህምበኩ። ኒሰናኸር ክቱብ ግናይ ወሪ Booklet ይጨር ክፍለማርያም ሓምደዲ፣ ፍሰሃጸን ዘሚካኤልዲ ላገሽ አኸኖ ደለምድናኹ “ጠፍሓት ብሊና ክታብቱኹ ወሪ some standardization of Blin Writing” ይስታኹ ህምበኩ።

ኔድ ዳግልር ብሊና ቆላታ እንድባ ወሪ dictionary ለዮ ራይኒሽ 1887 ከተባኹሲ ገሪ አመታት ጃብ፣ ሰልፍድ እን ኒሀበ ከተቦ እርገሰና ፍደላት ግእዙውድ፣ እማ ከው ሰዳዋኹድ ፈሀመሰነሉ ሀበ ከተብኒ ደንቢ፣ ሊኸርካ ፍደላት ግእዙውድ ዓገልድ ወሪ Geez Alphabetical ordered ጠፍሕዶ ስኩሲያሉ ተርሰ ዋኑ ደልም ብነድ ናንሱክ ተመምኸር ሓተምስኒል ገእዮኸር እላ። አሪውር ተርየክ ህምበው ህምበኩ ደም ደለምሰና ሀደግና ኪደኩ። እማ እን አን ናንሱክ ከተበው ኔስ ተከኩ። ንዲ ኩዳሕናዲ።

7. ወንቀራ፦ ብሊና ክታበት ግእዙሲ ጠፍሕድኒል ወሪ standard እስኒል ንኪር 20 አመሪ ጁብ 1994ዲትል እን እንሰካ ዳዖስፖሪል አኻድኖ ከተብዱኑ እርግድናኸር ዕግሎ እስዲነትር ኒደንቢ «ጠፍሓት ብሊና ክታበቱኹ ወሪ Some Standardization of Blin Writing» ይሰታኹ ከቱብ ደለምድድነት አልብርሳኹ ግን። እንደ እን ብሊና ክታበትሲ ጠፍሕድትኖ እን እንሰከር ሁመትሊ ኩጨርዲ እስዲነት ክድመትሲ ተኪን ጂኻዲስትድመና?

ወንተሳ፦ የዋ እምን ግን እንሰከር ሁመትሊ ከተባት ብሊናኹ ጠፍሕጋኹ ወሪ ስታንዳርድ አኸጋኹ ኒእርግነድ ብሊንድ ከተብና ስዳዎኹ እርግላ ። ሲረኹድ ብሊንሲ ፍደላት ግእዙድ ከተብኒል፣ ለኃ ፍደላት ብሊና ደሀይ ፍሩግ ሻው ሻዲ፣ ሻዲ እን ናት ተለየውዲክ 12 ፍደላት አከው፣ ውራ ተከትር፣ አዋኸ ከተብሰትኸር ዋዲሕድ አርእስቶ እርግላ።

ውረድኻ በደሮኻ እና ለኃ ፍደላት ኔን በደሮኻ እን ትይፕ ራይተር ግእዝ ክታብቱኹሊ አከንኻር ዲዊላ፣ ወሪ እዳናኹድ ቋልስትላ። ኒደንብኻ ግእዝ ሶፍትወይር መሀድሶስና እን ኮምፕዩተርድ ከተብና ተር ዮሰና እና 12 አከው ፍደላት ብሊነው እን ሶፍትወይር ግእዙኹሊ እርግላ። ንድኻ ብሊና ጋብሲ ከተብሮ ተርሱ እርገው እና ጨገም ኒን ጎፍ ዩሎም እርጉኹ።

እና ጨገም ኒስ እንክኒል እና ፍደላት አውት ሀደግሰውሲ ላኹክ እን ኒድ ቋልስተሰነሉ ሀበ፣ እና ፍደላት ደሀይ ብሊና ጋቡኹ ፍሩግ ሻው ሻዲ፣ ሻዲ ኒስ እን ናት ተከ ፍደላት ግእዙ፣ ፍደል ገዲ፣ ጎዲር አወይሲ ላውኻ ለኃ ንቀጠት ከተብነድ፣ ላውኻ ሕንጣጥ ከተብነድ ከተቡኑሎም እርግኑኹ።

እና ጨገም ኒስ እንክኒል፣ እማ ላደርብ ሻኸ ህምባኹ እስታንዳርድ ብሊና ክታበት ግእዙኹ ደለምድኒል፣ አመራ 1994ዲትል እን እንሰካ እስካንዲናቭዬል 1992ትልድ ተርስነ ብሊንድ አክትበት ደለምድናኸርልድ እን አርሰውክ እስቶክሆልምሊ ዕግሎ ግናይ እስኒኹን፤ እማ እና ፍደላት አውት ሀደግሰውሲ ይነትነቱር ደርብድ ከተብግኒ፣ አዋሃብነ ላደርብድ ጠፍሕድኖ standard እስነ ከተብነት ጂኻስትኒኹን።

እን ዕግሎትል አርሰናኸር ይዲ ክፍለማርያም ሓምደዲ፣ ፍስሃጸን ዘሚካኤልዲ እርግንኹን። ይና ዳግልር እን ዕግሎር አካንሲ ደለምድነድ አኸን ናኩድኻስ ኡነድ ካበውና እኸር አስፍሃ ኪዳነማርያም እርግኑኹ። እን ይና እንሰከር ጂኒል ይን ናል ፈሀምስኻነው ክደምልድ፣ ሰልፍድ እን እንሲን አኸራሲክ እን በላይንድ ከተብሰው አክትበተል፣ እና ሲረኹ ደሀይ ብሊናኹሲ ወከለው ፍደላት ሻዲ፣ ሻዲ ይስተው አዋኸ ከተብሶ እርገት ቋልንኹን።

ዎ ኒደንቢ እን አክበት ድክን ለዮ ራይኒሽ 1882ዲሲ ከተብውሊ አኸን፣ አባ ወልደዮሐንስ ሃብተማርያም 1940ዲሲ ከተብናኹ “አውኒ መሀድኹንና” ይሰታኹኹ ከቱብ ናኹሊ ድምኖ ከተብኖ እርግነሰና፣ እና ደርብ እማኒኹ ኒስ ተለይኖ ከተብኖ እርገትና ፈሀምስኻኒኹን። እን ከቱብ አን 1992ዲሲ ከተባኹሊ አከንኸር፣ አክትበት ጃበርሊ ከተብሶ እርጋ ደርብድ ከተብሎም እርግነዲን፣ ይክቱብኸር እን ደርብ ጃበርስ ተለያኹ እርጉኹ። ይና ዕግሎር ደንቢኸር አባ ክፍለማርያም ፋደጋ ናንድ ከተብኖ እርግነው እን ፍደላት አክትበት ድክነል እርገውሰና ተከው እርገት ቋልንኹን።

ኒደንብኻ እና አመራ እንዲል 1994ዲሲ እን ጃቢቶ ሀደጎ እርገሰና፣ ላክቱብ ግናይ « ብሊና ጠፍሐት ክታብቱኹ - Some Standardization of Blin Writing» ይስታኹ ደለምድንኹን፤ እማ ብሊና ክታብት ግእዙኹ ድርጅቱድ አወያኹ አኸት፤ እን ብሊና ክታብትሊ ጀረብደው ፍደላት ብሊነው ውሪከው አኸትር፤ ውራ ተክትር ወድሕድኖ ከተብኒ ዳግል፤ ገለ ቆላት ብሊና ግብራ ጋቡኹ፤ ወሪ Grammar ሊ ነፍዕስትነውዲ፤ አሪውዲትር እን ከው ንጃብ ከተባው አወያኹድ ከተቡኩሎም እርግነት፤ ይና ፍሪርካ አወያኹ አኸት ከተብንኹን።

እና ክድመት እንሰከሩኹ ከው ዑቕቱዲ፤ ዕግሎ ግናይዲትል ተርያኹ ድኳ አከን፤ ብሊና ክታብት ግእዙኹሲ ጠፍሕድና ወሪ Standard እስኒል፤ ስዳረት በሀር እርጉኹ ይስትሮ ገረሰተኹ። ደአም እን ፍደላት፤ ሲረኹድካ ብሊና ደሀይ ፍሩግ ሻው ጎ፡ዲ፤ ጎ፡ዲ፤ እን አክበት ድክንሲ መኸልትሮ ውራ ተከው አኸት አለለይና አኸገትክ፤ እና ፍደላት ኔን፤ በደሮካ ኮምፕዩተርድ ዓረርስሮ ወሪ designed አኸሮ፤ ኒደንብኻ Unicode Standardል ቱሮ ወሪ ሰጀልስሮ ጀረብዳኹ እርግነዲን እና ክድመት ኒን ልሳዕ ገእ ይስቶ እርግላ።

8. ወንቀራ፥ ኩጂጃ ጃብሪል ብሊና ክታብትሲ ጠፍሕድኒል ወሪ standard እስኒል 1994ዲሲ እስቶክሆልም፤ ስዊንድሊ ዕግሎ እስዲነት፤ እማ እን ብሊና ክታብትሊ ጀረብደው ፍደላት ግእዙሲ አክትብት ብሊነው ድክንሲ ቋልድኖ ስፊት ወሪ structure ናከው ውራ ተከው አኸት አከድስኒ ደንቢ፤ እን ከብተ እርጋኹ ክድመት እን ፍደላት ሓዲስድ ዓረርስሰና ወሪ design አከሰና ኒዳግልር- ዩኒኮድ እስዳንዳርድል ሰጀልስሰና እርገት ሀደግሮልና እርግሩኹ፤

እንደ ሰልፍድ እና ፍደላት ግእዙ አኩ ብሊና ጋብሲ ከተብኒል ካያ ጀረብደው፤ እማ ፍደላት ግእዙ አሪውዲ ዲዊግው ጎ፡ዲ፤ ጎ፡ወዲ ይስተውሲ፤ እን ናኩሳዲክ ሓዲስድ ዓረርኒል ወሪ design እስኒል አዋያኹድር አውር ካበናድር ዓውቲትቶ ገረስርኹን ጂጃዲሲና።

ወንተሳ፥ እና እንቲ ይረሰና አካ ፍደላትክ ኮምፕዩተር ክታብትል ወሪ ሶፍትዋይርሊ ቱሮ አከን ሰልፍ ኮምፕዩተርድ ቀፍጠንሶ ዓረርስሮ ወሪ designed አኸሮ ሻኹ።

እና ጩገም ኒስ እንክኒል 2001ልድ ተር ዮ 2005ዲትል ዓውቲትኖ ገረሰናኹ ክድመት እርጉኹ። ኒኸር እንሰካ እርጋኹና ይና ዓቅምድ አኸጊ፤ ካበና በሀር አርንነዲን ግን ዩያ ገረሰኹን። አመራ 2001ዲትል Mr. Daniel Yacob ይስታኹ ኮምፕዩተር ክድመትሊ ዓቅም በሀር ሻኹ ግርዋ አመሪካና፤ እማ ፍደላት ግእዙሲ ኮምፕዩተር ክታብትድ ዳበርድኒል ከደማኹ፤ Geez Foundation ይስታኹ አመሪካ አረርሳኹ ወጩምል/መሓበርሊ ከደማኹ አኹ ኢትዮጵያ ወንተተሩ ሰጃኹ እርጉኹ።

ዎ እና ግርዋ ኒን፤ እን አገው ጋብ ኢትዮጵዩል አረርሰውሲኸር ናክታብትሲ ዳበርድኒል፤ ካቡሎም እርጋኹ ኒአክነድ፤ ብሊን ጋብኸር አገው ጋብ አኸት፤ ናክታብትል ካበና ጀረብደው አኸትር አለለዮሰና፤ ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደትል እና ጋር ኒስ ተኪን ከተቡኹ። ዎ ክፍለማርያምካ ዩ ኢ-ማይልሲ ኡዎ ይዲ አረስጃሰና ሀቢኹሉ። ይዲ አረርስጃሰና፤ እን ጩገም ብሊና ክታብትል እርጋኹሲና ሓበርኹንሉ፤ ኒኸር ኒገፍድ እና ጩገም ኒስ ይዲ ካብስትጎ እንክሮሉ ገረሰት ድዊኹሉ፤ እማ ላገሽ አኸኖ እን ክድመትሲ 2001ዲትል ተርስኒኹንሉ።

እን ክድመትል ኣንኻ እን ብሊና ፍደላትሲ፡ እን ኣክትብት ድክንሊ ህምብሰና ናትክ ታወሮ ስኩሰየሉ፡ ኒኻ ሓዲስድ design እሲሮሎም ፈህምስኻኒኹን። ኣን ይገፍድ እና ፍደላት ኔስ እን ኣክብት ድክንድ እስካን እስክ፡ ኒስናኽር ናንድ ከተብክ ፈሱሉ እርግኹን። ኒኻ እን ኣን ሓበራ ደርብድ design እስ ደንቢ፡ እን ኒ design እሰውሊ ከቲና ቋልስተክ ሺባ “ኒኒ ትክይሮ እልላ” የክ ሓበሩሉ፤ ኒኻ ሓዲስድ ጠፍሕዱ እን ክድመት ገሪ ምሕልል ደንቢ 2004ዲትል ተመሙኹ።

ኒደንብኻ ሚስተር ዳኔል ያኮብ ፣ 2005ዲትል ሰልፍ ሰልፋይ ብሊንሲ ፍደላት ግእዙውድ ጠፍሕድኖ ከተብኖ ገረሰናኹ ግእዝ ሶፍትወይር ደለምዶ፣ CDዲትል እስ፣ 100 CD ኣከውሲ እን 2005ዲትል ሎንደንትል እስተኹ ብሊና ጋባ ዕግሎ ወሪ London Blin language conference ይስቶ ደለማኹል ኣዶ እንትኹሎም።

ዎ እንሰከር ኣመራ 2005 ትልድ ተርስነ፣ እና ብሊን ከተቢሰና ሶፍትወይር ግእዙኹ ኒስ፣ በደርኖኻ እን ዕግሎ ሎንደንትሉ ሕበርሰውልድ እን ብሊንድ ከተብኒል ሓሰውርሰውዲክ እንዳኸትድ ዓደልንኹንሉ። ኒደንብኻ ኣን ይኣቕምሰነክ ብሊንድ ከተብድኖ ወንቀረውዲክላ ሓብረ እዊያ ተርሲኹን። ሚስተር ዳንኤል፡ ኒስናኽር እን ወጫም ኒኒል ከደማኹ Geez Foundation ይስታኹ፣ ፍደላት ግእዙ ኒስናኽር ኣዬ ፍደላት እዲኒል ኣረርሰው ክስትሮኽር ለወትስሮኽር ሻኽላ ያኹ ግን ናስታት። ኣኻ ኣዳምክ እና ፍደላት ኔስ እን ፍደላት ላቲኑውሰና እንዳኸት ኣርዶሎም ገርስሮ ሻኹ ያኹ ስታትልድ ብርፍ የው ናኣክነድ፣ እን ክድመትድ ኒኹርክ እንዳኸት ሰላዲ ከፈልግኒ ኣኻኹ እርጉኹ።

እማ እና ሁመት ኣወት ሀደግሳኹ ወሪ፣ 2005ዲር ደንብክ ግን ብሊንሲ ፍደላት ግእዙውድ ኮምፕዩተርድ ከተብኒ ጫገም ኒ እንክስትሮ ኒ ገረሱኹ።

9. ወንቀራ፦ እን እንቲ ሀደግራኹድላ ወላ ድኳ ሰልፍል ፍደላት ብሊነውሲ ኒድ ከተብደነሪ CD ኣረርደነን፡ እና ፍደላት ብሊነው እን ግእዝ ሶፍትወይራት ናድከል ሕበርሰ ኣረርሱ እርግገው፡ ናኣክነድ እን ጫገም ልሳዕ ኒተማምድ እንክስቶ እርግገት ሀደግሮ እርግፍኹ። እንደ ኒንኽር ኣዋኽ እንክስተት ሕብርስረ በርህዲልና።

ወንተሳ፦ የዎ ኩእምን ግን ኑረዲን። ኒስ ይስቱ እንሰከር ሁመትሊ 2005ደውሊ እን CD ብሊና ፍደላት ሻኽረሪት ኣርዶ ኮምፕዩተርሊ ካስሮ ከተብና ኣኽገዶልክ፣ እና ፍደላት ብሊነው ሻረው፡ ሻረው እን ግእዝ ሶፍትወይራት ትግርኻስ ኣኸን ኣምሓርንየስ ናድ ከተብነውሊ ሕበርሰ ኣረርሱ እርግገ። ንድኻ ኣኻ ኣዳምክ ኒምራድሰነክ እን ሶፍትወይር ብሊንሲ ጫገም እንገት ከተቢሰነስ ኣርዶ ጫገም እርጉኹ።

ንድኻ እና ጫገም ኒንኽር እን ግእዝ ሶፍትወይርሲ እዳኖኹድ ደለምደው ሸሪካትዲ ኣረርሰኻረ ኮድኻና ጀረብዳኹ እርጋኹ ኣኸውድ፣ 2009ዲሲ ሚስተር ዳንኤል ኡዋኹላ ኮድኻድ፣ እና ግእዝ ዎርድ ይስታኹሲ ኣመሪኪል ደለምዳኹ ኣቶ የማነ ርእሶም ይስታኹዲ ኣረርሰኻ፣ እና ፍደላት ብሊነው 12 ኣከውሲ እን ግእዝ ፍደላት ኣሪውዲ ሕበረ ፍድሮሎም ወንቀራ ስኩሰሉ እርግኹን። ኒኽር ኒገፍድ እን ፍደላት እማና እርግገው ናኣክነድ ሓዲስድ እስታምፕት ናቱሩኹ ጀረብደትሎም ሓበርኒ ደንቢ፡ እን ኒል ጀረብደውሲ ይገፍድ ተመምዶሰና፣ ፍደላት ብሊነውሲ እን ፍደላት ግእዙ ኣሪውዲ ሕበረ ደለምድኹሎም።

ንድኻ ንኪ ፍደላት ብሊነው ናቱሲ ኣኸኒ፣ እን ግእዝ ሶፍትወይራት ናብጅኻኒልክ ፍደላት ግእዙ እን ሴሚኮ ጋብ ትግርንያደው ኣምሓርኛደው ናድ ከተብነውዲ ሕበርሰ ዲወኹ እንኩኹ። እማ ላኣዳም ፍደላት ብሊነው

ከተቢብና ግእዝ ሶፍትዌይር ወንቀሪና ጀርብደለሉ። አዩ ግእዝ ስፎትዌይር አረረን እን ፍደላት ብሊነው ነል ዲወው ናኣክነድ ብሊንድ ከተብና ጨገምደለሉ።

ደአም ፍደላት ብሊነው ዋላ ድኳ CD ግእዝድ ከተቢብነልድ ወሪ ግእዝ ሶፍትዌይርሊ አረርሰኻር፣ እን እዲኒ ክታብት ኒኸርክ ኣዋኸ ኮምፕዩተርዲ እንተርነትዲሲ አለክትሮኒክድ እኺሪርሊ አርስርስኻሰና ሀባኸ Unicode Standard ይስታኸልር ቱሮ ጀርብደላኸዲ፣ እና ክድመትኒን ሰለጦ ብሊና ፍደላት 2005ዲሲ Unicode Standardድል ናቱነስ፣ ይኒኮድ እስታንዳርድ ውረኒ ኣኸትር ይና ጂኝ ደንበሪል ሀደኖሉ ገረስነኸን። ንዲ ኩዳሕናዲ።

10. ወንቀራ፦ ይና ጂኝ ጃበሪል ሚስተር ዳንኤል ያቆብ ይስታኸ ኣመሪካና፣ እን እንቲ ፍደላት ብሊነውሲ፣ ሲረኸድ ኻዲ ኹዲ ናት ተለዩውዲት፣ እን እንቲ አክትብት ድክንልድ ብትርዶ ፍድሮ ቋሊስረሉ ደርብድ ዓረረትሎም ወሪ **ዲዛይን** እስትሎም፣ እማ ኣመራ 2005ዲሲ ላሲዲ ፍደላት ግእዙውድ ብሊና ጋብሲ ኒድ ከተብና ገረስናኸ ሶፍትዌይር ሻክሪሪ ደለምደት፣

ኒደንብኸር እና ፍደላት ብሊነው ኔን እን ፍደላት ግእዙ ኣሪውዲ ሕበርስ ግእዝ ዎርድ ይስታኸዲ ኣሪው ግእዝ ሶፍትዌይራትዲትል ትዎ ደንቢ፣ እን ጨገም ብሊና ጋብሲ ኮምፕዩተርድ ከተብኒኸ እንክስትሮ ገረስት ሀደግሮልና እርግሩኸ።

እን ኒደንቢ ከተብ እርጋኸ ክድመት ብሊና ጋብዲ ናክታብትዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ትወሰና ወሪ ሰጀልሰሰና ሃብና ኒኣክነድ፣ እንደ ሰልፍድ ዩኒኮድ እስታንዳርድ ይስታኸ ውረኒ ግን፣ በርሀዲልና?

ወንተሳ፦ Unicode Standard፣ ይስቱንሲክ ድርጅኸድ እዲኒ ክታብትሊ ነፍዕስትነው ፍደላት/ሓለጋትዲ-አሪ እሻራትዲ ሺብዲት - characters/letters, symbols and numbers ሰጀልነድ ወሪ ኮድ ኡነድሎም፣ እና ንኪር እዲና ዳበሮ ህምባኸል እን ኣኻ ጋብድክ ከተብሳኸ ክቱብ ኣኻ ጉድ/ሲስተም ኮምፕዩተራትኸሊ ጨገም እንገት ሰፈዶ ፈረሰናኸር፣ ቋልስተሰና ወሪ ነበሰሰናኸር ሀባኸ ዓገል ወሪ ሲስተም ግን።

የምክን ስዳው ያኸድ በርሀድየሉ ኣክን፣ Unicode Standard፣ እና ንኪ ህምብናኸ ዳለትል ስእሊራዲ ደሀይዲሲ ካዶ ኣኸጊ፣ ክቱብድ ወሪ ክታብትድ ኣድሚዕድኖ ኢንተርነትድ ወሪ አለክትሮኒክድ አረርሰኻኖኸ ዳለት ኒኣክነድ፣ ላቲን ፍደላት ወሪ Alphabetድ ካዶ ኣኸጊ፣ አዩ ክታብት እዲኒኸድ፣ ህምቡንትክ ናን ክታብት ቻይኒኸድ ጃፓኑኸድ፣ ዓረቢረድ፣ ግእዝ ክታብትድ፣ ኒሰናኸር አዩ ክታብት እማኒኸ ኣኸን ናንዱኸ ኣሪውኸድ” ኣዋሃነ እን ይን ከተብናኸሲ፣ ኢንተርነትድ እንሻቅና፣ እማ ጨገም እንገት አለክትሮኒክድ ክቱብድ እኺሪርሊ አረርሰኺኖ ወሪ communicate እሲኖ ገረስዳኸና ጉግ፣ ወሪ systemሲ ደለምዳኸ ወሪ የመማኸ ላወጨም ወሪ ማሕበር በሀር ግን።

እና ወጨም Unicode Standardኸል አረርሰው ወጨምቀኑር members ሸሪካት እዲኒው በሀሊን፣ ኮምፕዩተራትዲ፣ ሶፍትዌይራትዲ፣ እንተርነድ ወሪ አለክትሮኒክድ አረርሰኺሰን ደርፍፍሲ ደለምደው ወሪ መሀደው፣ እና IBM, Apple, Microsoft, Oracle, Java ኒሰናኸር ኣሪው፣ ናዳግልር ዩኒቨርቲታት ኣኺኒናው አዩ ኣዳም እና ክደም ኔስ ተከውሊ ሓሰርሳኸ ሕበርሲሮሉ ብስታኸ ወጨም ወሪ ማሕበር ግን።

ድርጅቶች እዲና ኒብጅካኒልክ አረርሳኹ ከታበት፡ ወሪ writing systemሊ አረርሰው ፍደላት፡ ወሪ ሐለጋት፡ Alphabets፡ ኒሰናኸር ከታበትሊ ጀረብደው አሪ እሻራት symbols፡ እማ ዲማ ኮስቱኸር በጃኹኸር ፈረው ናክክነድ፡ ኔስ ናትክ ላካካንሊ ነበኪሶ encoding ይስታኹ ደርብድ ሰጀልነድ፡ እን ኮምፕዩተራትድ አረርሰኻኒል፡ ክሱሰንኻ እና ንኪር ዳለትል እንተርነትድ አረርሰኻና ሰፊዮ ፈረሰና ሀባኹ፡ ኮምፕዩተራታ ክድመትሲ ሰፊይዳኹ computing Industry ይስቶኸር ሸኻስታኹ ግን።

ንኪር ሁመትሊ እዲኒል ኒድከል 140 አከው ናትናቱር ፍደላት ወሪ Alphabets ፣ ከታበት እማኒኹል ነፍዕስቱኑ ሰኻነውዲ፡ ሓዳይሰዲ ህምበኹ። እና ፍደላት ወሪ ሐለጋት እዲኒው ኔን፣ እን ናግንቀይሊ ላፍደል ሺባ ኩስተክ ህምበውዲክ ናውክ ላኹ-ላኹድ ሺብስተን፡ 136,755 ገእየኹ ወሪ 140 000ሊ ሸክነኹ። ኔድ ዳግልር ገሪ እሻራት symbols ህምበኹ።

እማ እና ፍደላት ወሪ ሐለጋትዲ እሻራት symbolsዲ ከታበትሊ ጀረብደው እና ንኪ ህምባኹ ኢተርነትድ ወሪ አለክትሮኒክድ አረርሰኻዲል ሰፊዮ ከደምሮ አከን፡ Unicode Standardል ሰጀልሰሮ ወሪ registered ኣኸሮ ጀረብደኹ። እን ፍደላት ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀልሱንሲክ፡ ላፍደልክ letter ወሪ ላሺብክ number ወሪ አዩ እሻረትክ symbol፣ እን አለክትሪንክድ ወሪ ኢንተርነትድ አረርሰኻኒል communicate እስኒል ኒኒድ አለለይሳኹዲ ሺብ ወሪ ኮድ እውስተኹሉ። እን Unicode Standardል ቱገው ፍደላትዲ አሪ እሻራትዲ እንተርነትድ ናድ አረርሰኻኑ ከተብሮሰነሎም፡ እን Unicode Standard ገፍተርሊ ወሪ registereሊ ኮድ ናኹ ዋኒጋኹ ናክነድ፡ ስእሊሪሰና እስሪ፡ ወሪ pdfድ ፈሰቶሉም አከግረን፡ ቀረጭሶ ከብተኹ፤ እማ እን አካን ናኹ ሃህ ዮ ወሪ square ኣኹ ዳልስተኹ። ንድኻ ላጋብ ናክቱብ ወሪ ናፍደላት Alphabet ይና ግን Unicode Standardድል ትወገን ወሪ ሰጀልሰገን፣ እና ፍደላት ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱገውድ አለክትሮኒክድ ወሪ ኢንተርነትድ አድሚዕድሮ ከቱብድ አረርሰኻኑ ተባኹ ግን ይና ግን። ንዲ ኩዳሕናዲ።

II. ወንቀራ፦ ግርምና እማ ናን ዩኒኮድ እስታንዳርድ ውረኒ ኣኸት ትክስሪ በርህድሮልና ህምብረኹ፣ እማ ሰልፍድ እን ጋብ ብሊነውዲ ፍደላት ብሊነውዲ እን አሪ እዲኒ ጋብዲ መጢቶ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናክለብርሰናዲ፡ ሰጀልሰናዲት ቋላኹድ ጂኻስትኒ ጃብ፣ እን ፍደላት ግእዙ እን ሴምኮ ጋብ ትግርኛደው፡ አምሓርኛደውድ ፍደላትሰና አርእስተው ናክክነድ፣ ይን ብሊን ይናቱር ፍደላት ግእዙማ ከምነ? ያኹ ወንቀራኸር እንትሮ ገረሳኹ ኣኸውድ፣ ብሊና ጋብ ኣዋኸ እና ፍደላት ኻዲ፡ ኻዲሲ ካያ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናኸር ፍደላት ሻው ጋብሰና ኣኹ ስኩርዶ ገረሰኹን ያኹ ወንቀረስ ወንተስረንልና ግርም ኣኸርድ።

ወንተሳ፦ ኩእምን ግን ኑረዲን እና ወንቀራ ኒን ኒካካንሊ ህምባኹ ወንቀራ ግን። ፍደላት ግእዙ ጃቢቶ አመራ 1999ዲሲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ትዎ ወሪ ሰጀልሶ እርገው ናክክነድ እን ጨገም ፍደላት ግእዙ እን ጋብ ትግርኛደው፡ አምሓርኛደው ኒሰናኸር ሴምኮ ጋብ ወሪ ሰሚቲክ ላንጉወጅስ አሪውደውድ ከታበትሲ ቋላኹ እርግላ።

እን ጨገም ሲረኹድ እና ብሊና ጋባ ደሀይሊ ካያ ዲዋኹ ደሀይ ፍሩግ ኻዲ፡ ኻዲሲ ከተብሰው አገው ጋብ ብሊንደው፡ ኒሰናኸር ኢትዮጵዩል አረርሰው አሪ ጋብደውሲ ከተብኒል ጀረብደው እርጉኹ እና ፍደላት ኔን።

እና ጨገም ኒስ እንከናኻ ኮዶ ሲረኹድ ይነት ብሊንሲ ቋላኹ እርጉኹ ይና ግን። ውረድ እን ግእዝድ ከተበው አሪው እና ፍደላት ኔን ናክታበትል ጀረብደገውሎምዲ ፍደላት ናው አርእግነውዲ ናክክነድ ናል ሓሰርሳኹሎም እላ። ንድኻ ብሊና ጋብሲ ጀረብደውና ፍደላት ኔን ጃቢቶኻ መንኪነት ፍድላት ግእዙውድ ከተቢሰኔል ዲዊግው፤ ደንቢቶኻ እን ጋብ ትግርኛደው አሪውደው ናድ ከተብሰው ግእዝ ሶፍትወይራት ሰልፍ ወክትሊ ሓወጮሰና ናልኸር ዲዊግው ናክክነድ፣ ፍደላት ኔን ሲረኹድ ብሊንሲ ቋለው ናክክነድ ጋብ ብሊነውድ ስኹድ እና ፍደላት ኻዲ፣ኹዲ እን ናኮሳዲክ 12 ፍደላት ኣከው ብሊና ፍደላት ይስቶ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ብሊና ጋባ ስኹድ ሰጀልሱኹ፣ ወሪ ይኸኔ registerd ኣኹኹ ይና ግን። እን ደርብዲ ክድመትዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀልሰሰና ሀባኹ ኣወያኹ እርገት ይና ጂጋ እንተራኹሊ ሀድግኖሉ ገረሰነኹን ኑረዲን። ንዲ ኩዳሕናዲ።

12. ወንቀራ፡ ኣጀና ይና ጂጋ ጃቢሪል ዩኒኮድ እስታንዳርድ ይስታኹ እና እዲና ኒብጅኻኔልክ አረርሰው ክታበትሊ ነፍዕስትነው ፍደላትዲ፡ ሺብዲ፡ እሻራትዲ Alphabets, numbers and symbols ይስተውሲ፡ ናላኹዲክ ኮድ እዎ ሰጀልነድሎም ፣ እና ንኪር ዳለትል ኣለክትሮኒክድ ክቱብድ አረርሰኻና ወሪ electronic communication ሰፊዶ ፈረሰና ሀባኹ ዓገል ወሪ ሲስተም ኣኹት በርህድሮልና እርግሩኹ።

ኒዳግልር ፍደላት ግእዙ ጃቢቶ 1999ዲሲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ድኳ ትዎ እርገን፣ እን ብሊና ክታበትል ጀረብደውና ኻዲ ፡ ኹዲ፡ እን ናት ተለዩውዲክ 12 ፍደላት ዩኒኮድ እስታንዳርድል ትዎ እርግገው ናክክነድ ብሊንድ ክተብሮ ኢንተርነትድ ወሪ ኣለክትሮኒክድ አረርሰኻና ጨገም ኣኹ እርገት፣

ደንቢረድ ደአም እን ፍደላት ብሊነውሲ ኩካበነድ ዓረራኹ ወሪ design እሰኹ ሚስተር ዳንኤል ያኮብ፣ ጋብ ብሊነውዲ፡ ፍደላት ብሊነውዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርሶ ሰጀልሰሰና ሀብኔልኸር ካበትኩም እማ ዓውቲድነድ ሀደግሮለ እርግሩኹ።

እንደ እና ጋብ ብሊነውዲ ፍደላት ብሊነውዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናሰጀልሰኔ ክድመት ወሪ process ኣዋኸ ተርይኹን? ኣዋኸኻ ዓውቲትኹን ጂኻዲሲና?

ወንተሳ፡ እና እንቲ ይረሰና እን ፍደላት ብሊና ጋብሲ ከተብኔል ጀረብደውና፣ እማ እን ፍደላት ግእዙ አሪውዲ ሕበርሰ ታይፕ ራይተርሊ ኣኸን፣ ግእዝ ሶፍትወይራትሊ ዲዊግው፣ እና ኻረው ኹረው ይስተውሲ፣

ሚስተር ዳን ኤል ያኮብ እን ኣክትበት ድክንሲ መኸልቶ ኣን ሓበረሉ ደርብድ ዓረርሰነሎም ወሪ design እሰሰነሎም፣ እማ እና ፍደላት ኔን እን ግእዝ ሶፍትወይራትሊ፣ ፍደላት ግእዙዲ ሕበርሰ ፈሰና፣ ኒደንቢ ኩዶ እና ናን ህምብና ዳልትል ክታበትድ ኣለክትሮኒክድ ወሪ ኢንተርነደው፡ ፌስቡክደው አሪውደውድ ኢድሚዕድኖ አረርሰኺኖር መታን፣ ፍደላት ብሊና ጋባ ክታበትል ጀረብደውና ኻረው፡ ኹረውሲ፣ ብሊና ጋባ ስኹድ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀልሰሰና ወሪ ረጂስተረድ ኣከሰና ሀብና እርጉኹ።

እማ እና ክድመት ኒን ኣከንኸር እን እንሰካ እርጋኹና ይና ዓቅምድ ኣኸኒ፣ ኒበሀርድ እን ፍደላት ብሊነውሲ ዓረራኹዲ፡ ኒሰልፍ ኣመራ 2005ዲትል ብሊንድ ከተቢሰና ግእዝ ሶፍትወይር ደለምዳኹዲልና፣ ሚስተር ዳንኤል ያኮብ ካበናዲ፣ መርሕና ወሪ ጋይዳንሰዲሲ ኣኸት ንወራትሊ እርግሮ ገርሳኹ ሰልፍድ ሀደጊኖ ፍሪረኩን።

ውረድ ሚስተር ዳንኤል ያኩብ እና ከደም ኔስ ተከውድ አርእሻዲ፣ ብሊና ክታብትሲ ጠፍሕድኔል ካቢሮልና ንዩት በሀርዲ እርጋኹሉ ኔአክነድ፣ ጋብ ብሊነውዲ፣ ፍደላት ብሊነውዲት ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱስኔል ላገሽ አኸኖ ወሪ co-authors አኸኖ ወንቀራ ስኩስኖ ሻኸንኹን ዮ እርግነዲን፣

እና ከድመት ኒን ትክስ ገኸር ከለብርስና አረረሰናኸር ጠፍሐኸር፡ ታቆኸር ስኩርዶ፡ ይዲ ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደዲ፡ ሚስተር ዳንኤልዲ ሰኹርክ ላት አኸኖ፣ እን ‘ብሊና ጋብዲ፡ ናክቱብዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱሮ ሻኸ ያኸኸ ወንቀረስ፣ እን ላጋብዲ ናክቱብዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱሮ አከን፣ እን ዩኒኮድ እስታንዳርድል ወጨም/ዲባ Unicode Comcertium ይስተው ወንቀረና ጠለባት ወሪ ክራይተርየስ ይና ዓቅምሰነክ ደለምድንኹን፣ እማ እን ወንቀራ ወሪ ፕሮፖሳል አርባ ግንቦትሪ 2004ዲትል ዩኒኮድ እስታንዳርድል ስኩሩኹ።

ደአም እና ጋብ ብሊነውዲ ናክታብትዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀልስሮ ወሪ ረጂስተርድ አኸሮ ሰልፍድ ስኩራኹ ወንቀራ ከለብርስላ ወሪ ነጨግሱኹ፣ ደንብርሻ ሊኸር ዶል ስኩራኹ ወንቀሪል ግን ናው ከለብርና አርዶ ገረሳኹ። እን ሰብብኻ ጋብ ብሊነው እን ላጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርስሮ ጀረብደው ጠለባትሲ ወሪ ክራይተርየስ ተመምድሮ ወሪ መልእድሮ ገረሰላ ያኸኸ እርጉኹ። ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

13. ወንቀራ፦ አጀና ጋብ ብሊነው ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱሮ ወሪ ሰጀልስሮ ሰልፍድ ስኩራኹ ወንቀራ ከለብርስላ ወሪ ነጨግሱኹ። እን ሰብብኻ እና እንቲ ይረሰና ጋብ ብሊነው እን ዩኒኮድ እስታንዳርድ ዲባ ወንቀረናኹ ወንቀረስ ወሪ ክራይተርየስ ተመምድሮ ገረሰላ ያኸኸ እርጉኹ። እማ ሰልፍድ ላጋብዲ ናክታብትዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀልስሮ ወሪ ከለብርስና አርዶ እን ወንቀርሰው ጠለባት ወሪ ክራይተርያ አወየው ናው በርህድረንልና ግርም አኸርድ።

ኒዲ ተለይድሮኻ እና ጠለባት ኔስ ተመምድኔል እስዲነው ከደም አወየው እርግኹን? እማ ጋብ ብሊነውዲ ናክታብትዲኻ ደንጎቢል አዋያኹ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርስኹን ድርሻስረ ደገምምረንልና ግርም አኸርድ?

ወንታሳ፦ እን ላጋብዲ ናክታብትዲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብሰሮኸር አርእስትሮኸር ወሪ recognition አርዶ አከን፣ እን ሰልፍድ ስኩራኹ ትከር ወንቀራ ወሪ ፣ main criteria እን ጋብ እንቲ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጀርስሮ ወንቀርደውድ ከተብሰው 50 አክትብት ወሪ books ስኩርዶ ሻኸኸ ወሪ ቋሊስቶ ሻኸኩኹ ያኸኸ ግን። ንድ ዳግልር እን ጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱሮ ወንቀራ ስኩሰውሲ ጋብው ከው ብጅኸ ናኸኸ አውስኮት ግን? ኒኸር ኒገፍድ እን ናው ወግምሊ ወሪ considerationሊ ቱሰነው ጋራተድልድ ግን። 13 አመሪ ጃብ 2005ደውሊ ብሊንድ ከተብሰው 50 አክትብት ቋሊስቶ አረርና ገሪኹዲክ ተባኸኸ እርጉኹ። አኻኹስክ አኸ ይዲ ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደዲ፡ እን አመራ 1857ትልድ ተርዮ፡ 2004ዲትል አኸራሲክ አዩ ክቱብ ብሊና ጋብድ ከተብሳኹ አርናኹሲክ፣ ወሪ ይኸ ናብጅኻነክ ብሊና ጋብድ ከተብሰው አኸጊ ብሊንዲ ናጋብዲት ቋላኹድ አሪ ጋብድ ከተብሰው አክትብት አኸን ውራቅ አርነውሲክ አባባይኖ 50 ክቱባት ሻኸኸ ህምባኹ ሊስታ ደለምድኖ እን ወንቀራ ሰልፉኹሊ ወንተስራ ያኸኸ ደርብድ ስኩስኖ እርግንኹን። እን ሊስታ ይን ስኩስናኹ Blin Language Registerd in Unicode Standard ይስታኹ ክቱብል ዳቦሪ ዳት አርግትል ገም ህምባኹ። ንድኻ ቋልዶ ጀረባኹክ ኔል አርዶሉ ገረሰኹ።

ደአም እና 50 ከቱባት ብሊኒው ይኖ ይን ሰልፍድ ስተሰነው unicode standardል ሰልፍድ ከለብርሰላ፤ ወሪ ነጩግሱኹ። እን ሰብብኻ እና ብሊና አክባት ይድኖ ስተሰድኖ ህምብደነው፤ ናውክ ብሊና ጋብድ ከተብሰው አኻላ፤ እንግሊሰድ ወሪ አሪ ጋብድ ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ ከተብሰው ግን። ንድኻ እን ጠለብሲ ወሪ ከራይተርየስ ተምምደው አኻላ ያኹ እርጉኹ።

ኒዳግልር ብሊን ብጅኽ ናኹ ውሪከው አኻድና ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ ፣ ብሊን 70 000 አከነኩ ያኹ እንሰከር ሁመትሊ ኢንተርነትሊ ከተብሰ እርግነዲን ኒንኽር ካቢሊና። ከው ኔን ዑቀጽ ግን፣ ገሪው አኻኒ ያኹ ድጂኒል ገእይድኖ ገረሰኩኹ እን ዩኒኮድሪ መድ አርደት።

ደአም እን ወንቀራ ሰልፋኹ ነጩገሶ ደንብኽር ሳዳ ከብኒ። እን ይነት እና ወንቀራ ኒስ ደለምድኒል ካቡና እርጋኹ ሚስተር ዳንኤል ያኩብ አከንኽር፤ ሓየምሲጋ ሊኻር ወንቀራ ስተሰኖ ግን ይነዲንና፤ ሓዲሰድ እን ሊስታ አክትባታኹሲ 51 ገእሰነ። ኒሰኖኽር ብሊና ጋብ አገው ጋብ ግን። እና አገው ጋብሲ ካበው ከውኻ ብጅኽ ናኹ 500 000ሰሕ ወሪ ሚልዮን ገፍ አከነኩ ይኖ። ሓዲስ ይና ወንቀረስ ተረድኖ ስተሰሰና፤ እና ወንቀራ ደንበራ ኒን ከለብሰና አሩኹ።

ንድኻ እን እንሰከር ሁመትሊ እን Unicode Standardል ISO 639 Registration Authorities ይስተውድ ቂሮሪኹ ወሪ chairman, Mr. Hovard Hjulstad ይስታኹ፤ አርባ 10ሪትል፣ ግርጋ 27፣ 2005ዲትል፤ እን ናት ናቱር መካትብ Unicode Standardሩሊ ጀዋብ ከተብነድ፤ ብሊና ጋብሲ ናገፍተርሊ ወሪ ናሊስቲል ሰጀልድኖሎም ወሪ registerd እሲድኖሎም ሓበረትሎም ንሽቃ እንትኹልና።

ኒደንብኽር ግርጋ 31፣ አርባ ሲኹሪትል 2005ትልድ ተርዮ፣ እን 12 አከው ፍደላት ብሊነው እን Unicode Standard 4.1 ይስታኹል ኮድ እውስተትሎም እማ ሰጀልሰት ሓበርስንኹን። እና ድሪር ኒን ብሊና ጋብዲ ናክታባትዲት ቋላኹድ እምንድክ ፈርሕዳኹ ብሽራት እርጉኹ ይስትሮ ገረሰተኹ።

14. ወንቀራ፦ አጀና ናን ብሊና ጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናሰጀልሰና ወሪ registerd አክና፣ ላገፍድ ፍደላት ግእዙውድ ኮምፕዩተርድ ጩገም እንገት ከተብኖኽር፤ እና ንኪር ዳለትል አርሶ ህምባኹ ከቱብድ አለክትሮኒክድ አረርሰኻና፣ ወሪ electronic communication ይስታኹሊ ብሊና ክታባትድ ይን ጀረብነሰና አድሚዕድኖ ከተብኖኽር አረርሰኺኖኽር በኽት አረርኒ ዳግል፤

ብሊና ጋብ እን እዲኒ ጋብ አሪው ናክታባት ዳበርዶ ህምባው ነበክል Unicode Standardል ናሰጀልሰና፣ ብሊና ጋብድ አውስኮት አልብርስናዲ አርእስትናዲ ወሪ recognition ኡሮሎም ገረሳኹን?

ወንተሳ፦ ብሊና ጋብ Unicode Standardል ሰጀልሰንሲክ ኒን ሕሽም በሀርኮት ግን ብሊንድ አኻን ብሊና ጋብድ ይስትሮ ገረሰተኹ። ውረድ ሰልፍድ እና እንቲ ይረሰና ብሊና ጋብ እና በኽት ኒስ ናአረርነድ ክታባትድ ኢንተርነድ፣ ፌስቡክድ ኒሰኖኽር አሪ ደርፍፍ አለክትሮኒክድ አረርሰኻነውድ አረርሰኻኒ ወሪ communication እስኒ ጩገምሲ እንክሮ ገረሱኹ ይና ግን። ንድ ሰብድ አዩ ብሊና እን ሁመት እንድድ ደንክ አዩ ፍደላት ኒጀረበውድክ፣ ፍደላት ግእዙውድ አኻኒ ላቲኑውድ ኒጋብድ ከተቦ አለክትሮኒክድ አረርሰኺሮ ጩገም እርግለሉ ይና ግን።

ኒዳግል ላጋብ Unicode Standard ሰጅልሱንሲክ፡ ኒን ሕሽምዲ አርእስትናዲ ወሪ recognition በሀርኮት ግን እን ጋብዲ እን ከው እና ጋብ ኔስ ጋብውዲሲ። እዲኔል ጋብ ገሪው እና ተለየው አጭጉምድ እና ብሊና ጋባ በኸትሰና አረረገው ህምበነኩ።

ሰልፍድ ናሹር ፍደላት እና ፍደላት ኔን ይና ጋባ ፍደላት ግን ይኖ ስኩሰነው እንገው ናአክነድ፣ እን ገፍተር Unicode Standard ስጅልሰድኖ ገረሰኔ። ሊኸር እና ብሊና ጋብል ሰልፍድ ጨገም አኾ እርጋኹ ጠለብ፣ ላጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርስሮ ካካን 50 ካክትበት /ቡክስ/ እን ጋብድ ከተብሰው ስኩርዶ ሻኩ ያኹ ጠለብ ወሪ /ክራይተርያ/ ዋኒኑዲን፣ እና ጠለብ ኔስ ተመምድሮ ወንተሰሮ ገረሰገው ጋብኸር ዑቀቱ አኸላ። ኔስ ተከውድ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርስኔልድ ጎለልሰክ ከብተው ጋብ ዑቀቱ አኸላ።

ላጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጅልሶ ወሪ ረጂስተርድ አኹሰና እን ገፍተር ወሪ register unicode standard ስጅል፣ እን እዲኔ ጋብ አሪው ናሹር ክታበት ሻውዲ መጠቶ ስኹ ናኹ ከተብሰኹ ኔአክነድ፣ ኒን ኔላውድ አርእስትና ወሪ recognition በሀር ግን። ብሊና ጋብ ናሱኹ ፍደል ህሲ ተርያኹ ኔአክነድ እን ገፍተር ወሪ register unicode standard ስጅል ጃብረድ ከተብሶ ህምበው ጋብ፣ ከው ገሪውድ ጋብስተው ዓረብደው፡ አምሐርኛደውድ ደንቢ እንግሊስ ጋባ ጃብ ግን ናው ከተብሶ ዲዋኹ። ንድኻ አዪ ኣዳም እና ጋብ ኔን አዊ በለድል ጋብስተው አኸራ ዮ አርእሮር መታን ካያ ኢንተርነትሊ ከቲሕ ጀረበኹክ ብሊና ጋብሲ አርእሮሎም ገረሰኩ ይና ግን።

15. ወንቀራ፡- እማ ናን እና ወንቀራ ኔኔ፡ እና ብሊና ጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናሰጅልሰና ወሪ ረጂስተርድ አክነስ ቋላኹድ ይወንቀራ ደንጎቢሪድ አክሩንሲክ፡

ላጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሰጅልሶ ወሪ ረጂስተርድ አኹሰና “ዩኒኮድ ውረኔ ግን” ወሪ “what is Unicode” ይስታኹ ከቱብ እን ጋብል ተርጀምሰኩ ይሮለ እርግሩኹ። እና ከቱብ ኔን ብሊና ጋብል ተርጀምሶ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ገም ህምባኹ አከን አዋኽ ቋልስትሮ ወሪ ነብብሰሮ ገረስታኹን።

ወንተሳ፡ የዋ ኩእምን ግን ኑረዲን ላጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርሰሰና “What is Unicode” ይስታኹ ዩኒኮድ ውረኔ አኸት በርህዳኹ፡ ኔኩኹንቲ ላገሽዲ ገፍዲ አካኹ እን ዩኒኮድ እስታንዳርድል ሓብረር ሕርበት ወሪ ወብሳይትሊ ገመኩ።

ንድኻ ብሊና ጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ከለብርሰሰና እና ከቱብ ኔስ ብሊኔል ተርጀምየሉ ወንቀርስነዲን እን እንሰካ ተርጀማኹ ኔል ገም ህምበኩ። ንድኻ ብሊንድ “ዩኒኮድ ውረኔ ግን” ያኹ፣ ኒዳግልር አገው

ጋብ አሪው ኻምጥኛ ይስተው ዩኒኮድ እስታንዳርድል ቱዎ ዋንቲነዲን፣ እና ጋብ ኔድር “ዩኒኮድ ውረኻ ሻን” ያኹ ተርጀምሶ ህምበኩ። ኒዳልር እን ጋብ ኤርትሪው ኤሪውልድ ትግርኛድ ከተብሶ ዲወኩ። አዪ ጋብ ናክታበት ዩኒኮድ እስታንዳርድል ትዎ ህምበውድ እና ከቱብ ኔን ተርጀምሶ ህምባኹ ኔአክነድ ኢንተርነትሊ “what is Unicode? In Blin” ያኹሲ ከተብሮ ጀረብነድ አርስሮ ገረስተኩ። እማ ገድም እና ብሊና ጋብ ዩኒኮድ እስታንዳርድል ናሰጅልሰነስ ቋላኹ ጂኝ ይናኹሲ ነት ድኹናኸር አኸኖ ሳዱንሲክ። ንዲ ኩዳሕናዲ የኩን ኑረዲን።

16. **ወንቀራ፦** አጀና ኡናራት ደከውሊ፡ ኩዲ እስነኹ ቆል ወንቀሪል፡ ብሊና ፍደላት ግእዙሲ፣ ሚስተር ዳንኤል ያዕቆብ ይስታኹ አመሪካኹራ እን እንቲ ሓበርደሉ ደርብድ ዓረረትሎም (ዲዛይን እስትሎም)፣ ኒደንብኻ እና ግርዋ ገንዲ እንታ ሲኹር ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደት ኮድኖ እን ፍደላት ብሊነውሲ ዩኒከድሊ እስታንዳርድል ሰጀሊስኔል ወንቀራ ስኩስድኖ ዓውቲትድነት እማ ናን ህምብና ሁመትሊ ብሊና ጋብሲ ፍደላት ግእዙውድ ከተብና፣ ኒሰናኸር አለከሮኒክድ ኢንተርነትደውሊ ብሊንድ ከተብሮ አረርሰኻና ጨገም ኒኹ እንክስተት በርህድሮልና እርግሩኹ።

ናን ኒልድ ተለይዶ እንቲ ኩጨርዲ አኸሮ እና ዳበሪ ዳት ኦርጎ ይስታኹ ብሊና ሓብረር ሕርበትሲ (ብሊን ወብሳይትሲ) ሰረተውልድ ኩአክነድ፡ እማ ናን አኸራሲክኻ እና ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲ፡ ዳንታ ወሪ ህጃምዲት እንኩርኔል ገርዳ በሀር ሻኹ ሓብረር ሕርበት ኒል ኩጨርዲ ከደምራኸር አኸርነዲን፣ እንደ ዳበሪ ዳት ኦርግት ተኪን ጂኻዲሲና። ዳበሪ ዳት ኦርግ አውን ተርይኹን? ዳበሪት ተርስዲነኸር፡ እማ ናን አኸራሲክ ኒል ከደምደናኸር አውረው ግን? ዳበሪ ዳት ኦርግ ስታት ኒኹ ወሪ ሀደፍ ኒኹ ውረኒ ግን?

ወንተሳ፦ በደሮ፡ ብሊና ሓብረር ሕርበት (ወሪ ላዶንትክ ሓብረሪ ሰቀርኸር ይስተኩ)፡ Blin website ሲ ቋላኹድ፡ ዳበሪር ጃብ ተርየውር ላኹ ለጃ እርገውዲ ህምበውዲ ናአክነድ፡ ናትኸር እን አን ደለይደውስክ ሀደጊየሎም ወሪ ናስኹሲ ጉዲያ ፍሪረኩን። እና ኒልድ እን ሰልፉኹ Blina-Net ይስታኹ አመራ 2001ዲሲ፣ ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲር መቅሪሕ ስዊድኑኹድ አንቀይሊ ተርያኹ እርጉኹ። ደአም ብሊና ነት ኒኪድመትሲ ተለለይድላ ወሪ አሸሾ ደው ዩኹ ይና ግን።

ብሊና ነትሪ ደንቢኸር ሊኻር - ደባንማ ዳት ኮም ይስታኹ፡ እንግሊስ ብሪል መንደርተው ይና ሻንድ - ሲረኹድኻ ይና ዳን መዎስ ገብረዲ ኒጨርዲሲ፡ አመራ 2002ዲትል ብስቱኹ። ደባንማ ናንኸር ህምበኩ ንድኻ፣ “ደባንማ ዳት ኦርግ” ያኹ ስኹድ ቋልስትሮ ገረስተኹ። አሪውኸር ከው ናኹር ደርብድ ወሪ privateድ ተርሲነው ላኹ ለጃ ቢስትራ የሊ ደአም ኔን እን አን ትክስ ደለይደው ግን።

እማ ናን ብሊና ሓብረር ሕርበት - ዳበሪ ዳት ኦርግስ ቋላኹድ ኩወንቀሪል ወንተርዲያ አክን፣ - በደሮ ንጃብክኸር ዳበሪት ቋላኹድ 2016ዲትል ሰልፋ ባሕሮ ብሊነሩኹሊ ሉዛን ስዊድንትል፡ ኒደንብኸር ስቱትጋርት ጀርመንሊ አመራ ደኳኹሊ አኻኹ ባሕሮትል፣ ይዲ ይጨር ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደዲ፡ ፍጹም አስፋሃዲ ዕባብድ ዳበሪር ክድመትዲ፡ እን ዳበሪትል ገሞ ህምበው ከማናዲት ቋላኹድ እዳንድኖ ጂኻስትነ እርግኹን። ናንኸር ኩወንቀረስ ድርኻስ ወንተሲያ ወጠንዲያ ግን።

ሰልፍድ “ዳበሪ ዳት ኦርግ” 2010ዲትል ግን ኒተርያኹ፣ ዎ ዳበሪት ተርስነኸር 5 አክናኸር ኖርወይዲ ስዊድንዲትል መንደርትናኸር ግን።

እን ኖርወይ መንደርትናኸር ይዲ (ተኪኤ ዓልበኪት) - ዘርእማርያም ዮሐንስዲ - መድሃኔ ሃብትዝጊዲ አክኑ፣ እን ስዊድን መንደርተው ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደዲ፡ ፍጹም አስፋሃዲ ግን። ናን ህምብናኸር ሰጃ ግን፡ እን ይና አንኩር ናን ደለሞሉ እላ፣ ደአም ኒድ ደለመሉ ሁመትልክ ለሀክሮና ግን።

ሊኝር ዳቦሪ ስታት ኒቸ ወሪ ሀደፍ ኒቸ፣ እን ኒስኹሰና፣ ወሪ ይኸ እን ይና ከው “ግናይኻ ለገድኒ፣ በሀርኻ ዳቦርኒ” ይኖ፣ ኪሰሪ ተምኔተናሰናኸር፣ ገውረናሰናኸር፣ ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲ ዳቦርዶ ከደምና ክድመት ግን። ኒልድ ብርፍ ይኖኻ፣ ዳቦሪትል አዩ ክቱብ፣ ወሪ ይኸ ስእሊረድ ቋልስታኹ አኸን፣ ደሀይድ ዋስስታኹ፣ ብሊና ጋብዲ፣ ዓዳትዲ፣ ዳንታ ወሪ ሀጃምዲት ተኪን ሁመት ጃቢታኹልድ ተር ዮ፣ ናንሱክ ከው አሪውድ ከተብሰውሲ ጀረብነኸር፣ ወንቀሪስኖኸር አረርነድ አኸን፣ ይነላውድ ከተብነውሲ ደለምድነድ፣ ናትክ ዳቦሪትል ገምድኖ እንድብነኹን ወሪ እንከርነኹን።

ንድኻ ዳቦሪ ብሊና ጋብዲ፣ ዓዳትዲ፣ ዳንታዲት ቋለው ደኩመንትስ ፈተሽሮ አረርናዲ፣ እንድቢል ገምድናዲ፣ እማ እን ብሊንሲ ብሊን ሲሰውና ይና አውናር እንዲቢል እንከርሶ መንደተሰናኸርኸር፣ ከው ናው ጀረብና ሁመትልክ ናልድ መሀርሰድኖ፣ እማ ናጋብዲ ናዓዋዲዲት ዳቦርድድኖ በኸት አረረሰናኸር ሀብና ግን። ንዲ ከካሕናዲ ኑረዲን።

17. **ወንቀራ፦** አጀና፣ እንደ እማ ናን እን ዳቦሪ ዳት አርግትል ገሞ ህምበው ከማና ወሪ contentsልድ፣ ድርሻስረ ሀደግትመልማ? ወሪ ውሪስከው አከው እንድብድኖ ህምብደናኹን? ወሪ ላኣዳም ዳቦሪትል ትዎታ ውራ ቋልዶ ገረሳኹን?

ወንታሳ፦ ዳቦሪ ኒተርየንትልድ እና 7 አመራ ደኩውሊ ኒል ገሞ ህምበው ከማን ገሪው ናኣክነድ፣ ናትክ ድኳ ተልተሎ ሀደጊያ ለሀከገን፣ ድርጋኹድ፣ እን አኹት በህሊን ወሪ Main Menu ይስታኹድ ስቋይሲ ከተብሶ ህምበውሲ ካያ መኸልትነን እና ኔድ ዓንቀይሊ ውራ አርስሮ ገረስተት ፈሀምኖ ገረስነኹን።

ህምቡርትክ ናን ሰልፍድ፣ እን menu ያኹድ ስቋይሲ ኤርትራ ያኹ ዲወኩ። ኒንኻ ይን ብሊን ኤርትርዬን ይና ኣክነድ ዕባብድ ይና በለድ ኤርትራ ንር ከውዲ፣ ንር ብራዲት ተኪን ኒል ድርሻያኹድ ሓብረ ኡውሰቶ ህምበኩ። ኤርትርየት ተኪን ሲረኹድ በላይንድ ከተብሰው አክትበት ዋነንኸር pdfድ አርናኹስክ፣ ወሪ ሽጉያኹ በሀር አከገን ይናላውድ እስካን እስክ ኒል ገምድኖ ህምብንኹን።

ኒደንቢ ብሊን ያኹ ህምበኩ። ኒልኸር ብሊና ገብለትሲ ቋላኹ ሓብረ ድርሻ ያኹ ከተብሰሉ ህምበኩሉ። ኒደንቢ ጋብ ወሪ language ያኹድ ዓንቀይሊ ብሊና ጋብድ ወሪ ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ ከተብሰው 35 አከው ናትናቱር ክቱባት እስካን ኣከክ ወሪ pdfድ ኒል ገሞሉ ህምበኩ። ኔልድ ህምቡርትክ፣ እን ሰልፍ ሰልፋይ ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ ፓድረ ጁሰፕ ሳፕቶ 1857ዲሲ ቆላት ብሊነውሲ ትግረሩዲ፣ አምሓሩዲዲ መጢሶ ከተባኹ ውሪና ቆላታኹ ወሪ vocabulary እስካንድ አኸ ኒል ገሞ ዲወኩ። እና ክቱብ ኒን ወላ ድኳ ብሊና ጋብሲ ገሪኹ ተብድጋኹድ ከተብሰኹ አኸኒ ግራ፣ እን ሰልፍድ ንኪር 160ዲ አመሪ ጁብ፣ ጁብን ትክይን ብሊንድ ሰልፍ ሰልፋይ ከተብሰው ቆላትሲ ሻኾ ህምባኹ ኒኣክነድ ካያ፣ ሓሰርዳኹ ወሪ important document ግን ይስትሮ ገረስተኩ።

እን ዓዳት ወሪ Culture ያኹድ ዓንቀይሊ ኩዶ 14 ናትናቱር ክቱባት፣ ዓዳት ብሊነውሲ ቋለው፣ እን ዳንታ ወሪ history ያኹድ ዓንቀይሊኻ ብሊና ዳንታ ወሪ ሀጃምሲ ቋለው 18 ናትናቱር ክቱባት ገሞ ዲወኩ። ኔልድ ህምቡንትክ ይና ዳን መምሀር ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብ 1993 ሓተምሳኹ፣ ኒዳግልር ይና ዳንዲ እኸርዲ ኢድሓና መንግስተኣብ ከተብውዲ፣ አሪው ኮቶሩዲ፣ ገፍርዲ ከተብነውዲ አረርሰኩ።

ኒሰናኸር ብሊና ክቱብ ወሪ literature, ያኹም ዓንቀይል አክትቦት ብሊነው ሁመት ጃቦሪልድ ናን ኣኸራሲክ ከተብሰው ናስኹኹዲ ናት ከተባውድ ስኹኹዲ ናስእልራዲ ገሞ ህምባኹ። ኔድ ዳግልር ብሊን መሀርዲሰና ወሪ Blin Tutorial, ብሊና ገወሊትዲ፡ ስስዕትዲ Blin Dances and songs, ብሊና ሓኑን ወሪ Blin Music፡ ኒሰናኸር ናን ተኸት ተርስነኹ ይና እክልዲ፡ ሻንዲ ሲረኹድኻ እን ደኩውድ ዳንተስ ወሪ ድግምሲ ኒል ከተብኖ ተርስነ ህምብናኹ Biographyዲ፡ አሪው ገሪው ከብተውዲኸር ህምባኹ።

ንድኻ ዳቦሪ ዳት አርግ ንኪር ሁመትሊ፤ እን ኤርትሪዩን አሪው ትግርንዩውዲ፡ ትግረኛዲ መጢቶ ቋልስቱ፤ ብሊና ጋብዲ፡ ዓዳትዲ፡ ዳንታዲ አሪውዲት እንድቦ ወሪ እንኮሮ ህምባኹ ላክቱባና ልኻን ብሊናኹ፤ ወሪ Elektronik BALን library ግን ይስትሮኸር ገረስተኹ። ኒድክስኻ ዳቦሪ ሰልፍሰልፋይ ብሊና ጋብድ ከተብሰው ክቱባን ገሪው ሻኽ ህምባኹ ሓብረር ሕርበት ወሪ ውብሳይት ኒአክነድ አረስታኹ ግን። ኒዳግልር ሰኪ ጋብድ ብሊንዲ እንግሊሲዲ ትግርኛዲሲ ከተብሰው ክቱባን አረርሰኹ።

ብሊንሲ ቋላኹድ ዓረቢረድ ከተብሰው አረርነንኸር ዳቦሪትል ገምድኖ ሕላን ህምባኹና። ንድኻ ላኣዳም ዳቦሪት ገእዮ ቋልነድ ብሊንዲ፡ ናጋብዲ፡ ናዓውዲዲ፡ ናዳንታዲት ቋላኹድ አቅታኹ አርእኻ ሊኮርዶ ገረሰኩ ይና ግን። ኒድክስኻ ላኣዳም ብሊንሲ ቋላኹድ ተብድሮ ወሪ Research እሲሮ ጀረባኹ፤ ሲረኹድኻ ሻሎት፡ ናከውዲ ናአውናር ወሪ Identityዲት ተኪን አርእድኖ ጀረበው፤ ክሱሰንኻ እና ነት ዳያስፖራል እኳርሰው፤ እማ ብሊንሲ ድኳ ጋብድኖ ገረሰገው አክነን፡ እንግሊሲድ ከተብሰው ገሪ ክቱባት ዋኒነዲን፡ ዳቦሪትል ቱኖ ገሪው መሀርሰድኖ ገረሰነኹ።

ኒዳግልር ዳቦሪር ስኹድ Daberi.org ይስታኹ facebookር ብስቶ ዋነት አልብርሳኹ ግን። እና facebook ኒኻር 3700ዲር አወይሲ አከው በላይንዲ አሪውዲ ኒል አረርሰኻኹዲ፡ እኸሪርልድ መሀርሰናኹዲ፡ ነየተናኹዲ ሻማ አኹሎም ዋነት ዋዲሕ ግን። ንዲ ኩዳሕናዲ።

19. **ወንቀራ፦** ዳቦሪትል ንደምቢ እሲትኖ ሰተትደነው አወያ ስታታት ህምባኹንኩም?

ወንቀሳ፦ ሰልፍድ እን ንጃብክ ተርስነክ ህምብነው እማ ደለምና ብነድ አኸን፤ እን ይን ጀረብነውሲ አረርና ብነድ ተመምድኻነውሲ፤ ተመምድኖ ወሪ እዳንድኖ እንክልንድ።

ህምቡርትክ ናን እን Gallery ይስታኹል አሳእል ብሊነው እማኒውዲ 100፤ ይና ከው እማኒው ውራ ተኩኑ ሰኻነት አርእኖ አሳእል ናውሲ እክብነክ ገምድኖ ጀረብነኩን። እን ጣልያን ወክትሉ ጉ ሰኻው አሳእል ብሊነው ዑቀቱ አኸላ። ደአም ናብጅኻነክ ጣልያን እን ናው መለኩኑ ሰኻነው ብርትል ኡሰውሲ ካያ ዓፈይድኖ ሰአሉኑ ሰኻነውሊ በጃኸው ተከኹ። ብሊን ናነሰኸውዲ ኡሰውዲ፡ ግናቲትዲ በህሊንዲ ውራ ተኩኑ ሰኻነት ቋሊሰው አሳእል ገሪው አረርሰላ።

ጥልያን ምልክ ደንቢኸር ብሊን ናብሪል ሰላም አርኖ እምንድክ ታሚቶሎም ዋኑ፡ ናግናቲትዲ በህሊንዲ ላኹክ ናግምሰነክ ውራ ተኩኑ ሰኻነድ እንድብኒ መታን አሳእል ነወየው አረርነን ዳቦሪትል ገምድኖሎም እንክልንድ።

ኒሰናኸር አሳኦል ከወው ካያ አኸጊ፣ ብሊን መናብረትል ነፍዕስትነው እራኳ አሳኦል፣ ከሱሰንካ ብሊን ናንድ ከደመነው handworks እማ ብሊና ዓዳትሲ ሸኸርደው አሳኦል አርኖ እንከልንድ። ኔድ ዳግልር በላይንድ ሰአልሰው ወሪ ዓረርሰው Blin arts ከው ቋልዶሎም ይና ወብሳይትሊ ገምድኖሎም ንየት ሻኸንኹን። ብሊና ሓኑን ወሪ Musicሲ ቋላኹድ ኩዶ ደለምነና ብነድ ናትክ ገምድኖ አልኒ። ኔድ ዳግልር ብሊን ጋቢሮ ገረሰገውድ ብሊና ጋብሲ መሀርዲኒ ስታትሲ እዳንድኖ እንከልንድ። ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

20. **ወንቀራ፦** አጀና ናን እና እንቲ ይረሰና ዳበሪ ዳት አርግ፡ ብሊና ጋብዲ ዓድትዲት እንድብርናዲ፡ ዳበርድናዲትል ለመለያኹር ኒገርዳሲክ እሳኹር አኸት እዳንድሮ ሓበርዶና ህምብረኩ። ዎ ዳበሪ እሰራኹ ከድመት ገሪኹዲክ ፈርሕዳኹዲ ሳብስታኹዲ ግን። እና ኩሓብረትልድ ጉኖ ኩዶ ዳበሪ ዳት አርግት፡ ከው ገሪው ቋልድኖሎኸር ነፍዕስትድኖሎኸር ይሳዳ በሀር ግን።
ናን ይደንገቢ ወንቀሪል ዳበሪ ዳት አርግ ከወልድ አወያ ካበና አርዶ ሳዳኹን ወሪ ጨብራኹን?

ወንተሳ፦ ዳበሪትል ከደምናኸር ከወልድ አርኖ ሳድኖኹ ካበነስ ቋላኹድ፣ በደሮ ሰልፍድ እን ከድመት ኒኸርከ መኸሰብ እንገት ይና ከው ነፍዕስትድኖሎ ይና እሰናኹ ኒአክነድ፣ በላይን ኒሰናኸር አዬ አዳም ብሊንሲ ተኪን አርእሮ ጀረባኹ፣ ሲረኹድካ ሻሎት ብሊነው ዳያስፖራ መንደርተው ዳበሪት ብዲነክ፣ እን ኒክማኒልድ ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲ አሪውኹዲክ ቋላኹድ አርእኻ ወሪ አምር ሊኸርድኖ ሳድነኩን።

የዎ እምን ግን ናንኸር እን ዳበሪትል ገእየውድ እስታቲስቲክሲ ቋልነን አርቢ ሺባ ዳበሪትል 2000 አከው ከው ገእየነትሉ ሓበራኹ ኒአክነድ፣ ኒንኸር እና ብሊና ወብሳይት ኒስ ከው ገሪው ነፍዕስተነትሉ ቋሊሰኩናኸር፡ ይና ከድመትሲ እዳንድኖ ጉዳጉደኩናኸር። ደአም ዳያስፖሪል በላይን ገሪው ናዋንትነድ ኔድ አወይሲ ከው ገሪው ገእይድኖሎኸር ነፍዕስትድኖሎኸር ሳድነኩን

ኒዳግልር በላይንዲ፡ ብሊና ጋብዲ ዓዋዲዲሲ ሓሰርሰው አሪውዲ፣ ናው ሻኸናኹ ከቱብሲ ሲረኹድካ ከቱባን ወሪ አርቲክልስ አኸን አሪ ከቱብ ከተቢነክ፣ ወሪ ጂቡኹ ትክዩኹ ያኹ ናቋላዲ ኮድጃዲት በቀቅግኒኸር፡ ቃብብግኒኸር daberi@hotmail.com ያኹ ኢ-መይልድ ዳበሪትል እንሻቅድኖ፡ እማ ዳበሪር ከማነስ ረዳቅድኒል ኒሰናኸር እና ብሊንዲ ናአውናርዲት ቋላኹድ ኒትክ አንድብርኒል ወሪ documented እስኒል አካኹ ከድመትሊ ከሱሰን እን ዓቅም በሀር ሻው ናናን ሕበሪድኖ ይጨርዲክ ተዓየበኩንኸር፡ ሓየምሰኻኒን የኩኻር። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ራድዮ ብሊና
ብሊና ብራ በጉስትል ሰጃ ወራራት ያኹ ጂጃ
ተኪኤ ዓልበኪትሩኹሲ ቋላኹድ ኒዲ እስረኹ
ቆል ወንቀራ (2017-2018)

21. **ወንቀራ፦** እማ ናን እንቲ ከቲግርሰና ኡናራት ደኩውሊ ራድዮ ብሊናትል ለጃ ወንቀራታት እንቶልና እርጉኹ። እን ወንቀራታተልድ እን ስለልፍሪ እና ግም ናንዱ ላቲንድ መሀርሰው ናአክኒ ሰበትድ እን ግእዝድ ከተብሰውሲ ነፍዕስትኖሎም ወሪ ነብብድኖሎም ገረስነሊ ይረሪ እርግቲ። ንድካ እና ወንቀራታት ኔል እን ኩድ ቋልስታኹድካ ወንተሳ ኡቱልና ሳድነኩን።

ሰልፍድ ደአም እን ወንቀራዲ ናወንተሳዲትል ቱግነር ጃብ እንደ ዕባብድ እና ሕርዖት ደንቢ ላኹክ ምህሮ ሰልፋ ቀሐቱኹሲ ኒገነር ጋብድ መሀርስን ወሪ (mother language) ያኹ ሜሪር አዋጅድ፣ ብሊን ምህሮ ሰልፋ ቀሐቱኹሲ ይና ጋብድ መሀርስኖ ተርስነንትልድ እናሐን 20 አመራ አኹ ህምበኩ። እን ኩገነር ጋብድ መሀርስና መንፍዲት ኒኹ አውስኮት ግን? እንደ ድርጃ ያኹድ በርህዲልና።

ወንተሳ፡ ጅርምቢ/ቁሊዕ ምህሮ ሰልፋ ቀሐቱኹሲ ናገነር ጋብድ ናተርስና ሊጃ ደርብድ ነፍዓት ወሪ ተበት ሻኹ ይስትሮ ገረስተኩ። እን ሰልፋኹ ላጅርምባ ወሪ ቁልዓ እን ኒሰልፋ አመታትሊ ብጅኻነስክ ኒገነር ጋባ ንኻ አሪ ጋብ ጋቢሮ ገረሰላ ይስተገንኸር አሪ ጋብ ጋብና ጨገምኩሉ። ክሱሰንኻ እና ይና በለድሰና ያኹል፡ እማ እን በርሊ አረርሰው ደገጊተል እኸርሰው ቁሊዕ፡ ሰልፍድ እን ናገናዲ ናእኸርዲ ጋብና ጋብሲ ካያ ግን ናው ጋብናኹዲ ፈሀመናኹዲ።

ንድኻ ጅርምቢ ወሪ ቁሊዕ 6-7 አመሪው አኩኩ ምህሮ ወሪ እስኮላ ተርስና ሁመትሊ፣ እን ምህሮ ሰልፋኹሲ ናው ገረሰነውዲ ፈሀመነውዲ ጋብድ ተርሲድኖ ወጀበኩ ካያ አኸጊ፡ ናናይ ወሪ right ግን ይና ግን። ውረድ እን ጅርምባ ኒሽጉድ ኒአርእጋ ጋብድ መሀርድቶሉ ተርስረን፣ ምህሮትል ኒሹትል እምንዶ ወሪ self confidence ከሚሮ ገረሰላ ይስተኩ። ኒን ይነል ካያ አኸጊ፡ እዲና ኒድከል ጅርምቢ ልግድሲ ተብደው ሳይኮሎጂስትስ አክድስኖ ሁምበናኹ ጋር ግን።

እን ሊኸር መንፍዲት ወሪ ተበት ኩዶ፡ እን ጋባ ዋንትናዲ፡ ዳበርናዲት ቋላኹ ግን። ኒኻ ላጋብ ዋንቲሮኸር ዳበርዶኸር አከን፣ ክቱብል ቱሮኸር፡ እን ናት ጋብው ከው ናድ ከተብድኖኸር ነቡብድድኖኸር ሻኸኩኹ ያኹ ግን። ላጋብ ክቱብል ትወገን አሸኻኹድ ድደት፣ ኒን ኩዶ ተብድነድ ገእይስቶ ህምባኹ ጋር ግን። ንድኻ ብሊን እን ምህሮ ሰልፋ ቀሐቱኹሲ ናገነር ጋብድ ናመሀርስና ትክያኹዲ፡ ጀረብዳኹዲ አኸት ሊጃትል አክራኹ ጋር ተከለለ።

ደአም ይና በለድ ኤርትራ ላጋባ አወይሲ 9 ናትናቱር ጋብ ጋብስተሪ፣ እማ multi lingual country ይስትሮ ሽጃስትረሪ በለድ ንር አክነድ፣ እማ እን ኤሪትሪል ጋብስተው ጋብ ኩዶ ናበልጃ እና ብሊናሰና ከው እቋቱሲ ጋብስታ ጋብ፡ ወሪ Minority Languages ይስተውዲ፣ ናክታበት ኒተርሊ ህምባኹዲ ናአክነድ፣ ናብልጃ ኩዶ እና ትግርንዬሰና ከው ገሪውድ ጋብስተው ወሪ Majority languages ይስቶ ሽግስተው፣ እማ ናክታበት ግናዬሲ ዳበሮ ህምባኹዲ፣ እን ይማም ወሪ ምምሕዳር በለዱኹ ኒድከል ተሪ ወሪ ገርዳ በሀር ሻውዲ አኸሮ ገረሰኩ።

ንድኻ እን ጋብ ከው አቅቱሲ ጋብስተውሲ ጋብው ከው፣ ናጋበል ካያ አጎይስኖ ከብተግኒን፡ ጋብሲ ቋላኹድ ዓቅም በሀር ሊኸርድኖ፣ እማ እን ገሪውድ መጡ አኸኖ፣ ክድመት አረርኒል አኸን፣ እን ይማም ወሪ ምምሕዳር በለዱኹ ኒልክ ገርዳ በሀር ከሚድኖር መታን፣ ላድም ናጋባ ዳግል ሊኸር ጋብ ወሪ ላድንትክ ሲኹር ጋብርኸር፡ ጋብናዲ ከተብናዲት ክንትና ወሪ መሀርስና ጀረብደኩሉም። ላጅርምባ ኒገነር ጋብድ ምህሮትል ዕል ብዶ ደንቢ፣ አኻ ጋብስክ አሸኻኹድ ክንቲሮ ጨገምደለሉ። ጋብ ሒል ግን ወሪ language is power ይስተሰና፣ ኩጋባ ዳግል አኻ ጋብስክ- ክሱሰንኻ ይማም ወሪ ምምሕዳር በለዱኹሊ ጀረብዳ ጋብሲ ክንተግረን፡ ዓቅም ከምሩ፣ ዓቅም እንጋኹ አኸሮ ግን እንቲ ቋልስትራኹ።

ኒዳግልር ይን ብሊን ኤርትራል እን ጋብ ከው እቅቱሲ ጋብስተውሲ ጋብናኸር ገባይል፣ ወሪ ቆምያትልድ ድኳ አክነን፣ እማነንሱክ እን ይነት ክልውሮ ህምበው ትግርንያዲ፣ ትግራዲትር ኩድኖ ጋቢኖ ገረስናኸር ይና አክነድ፣ ለጃ ወሪ ሰኪ ጋብ ጋብው bilingual ወሪ trilingual ይስትኖኸር ሽኻስትነኩን። እና ግርስ ኒስ ይና ከምና ኩዶ እን ኤርትራ ገባይላ ነበክል ጋብሲ ቋላኹድ ዓቅም በሀር ሻኸናኸር አኸኖ ግን ይን አረርስናኹ። ደአም እን ጋብ ይነድ ጀረብደውሲ ሻሪዕልድ ክንትነ ጋቢነሎም አቅተጋኹ አኸውድ፣ ጅርምቢ ብሊነው ዋጅብድ ምህሮትል ወሪ እስኮሊል መሀርስድሎም ሻኸኩኹ ዩይና ግን።

ናውክ ከቲግነስና ሕርየት ደንቢ፣ ሜሪ ወክቱኹ ኤርትራኹ አርባ 10ከሪ 1991ዲትል፣ “ኤርትራል ጅርምቢ/ቁሊዕ ምህሮር ዕምርሊ ገእየው ናውክ፣ ናነገር ጋብድ መሀርስድኖ ሻኸኩኹ” ያኹ ተንቢህ ተምብሀት፣ ኒዳግልር እኩልናር/ወሪ እኩላ አክና ኤርትራ ጋብ ናድካኹ እብርሳኹ ግን ወሪ “The equality of all Eritrean languages is guaranteed” ያኹዲ፣ ትግርንያዲ ዓረቢራዲ ጋብ ከደሚሰን ወሪ working languages ግን ያኹዲ ዋኔትሉ፣ ጨፈና ሃይለማርያም ኒክቱብ 1999ዲትል ከተባኹል ሀደጎሉ ህምበኩ።

እና አወት ሀደግሶ ህምባ ክቱብልድ እን ወራትሊ እርግሮ ህምብረሪ፣ ኤርትራል ጅርምቢ ምህሮ ሰልፋ ቀሓቱኹሲ ናውክ ናነገር ጋብድ መሀርስው ናአክና ካያ ግን። ደአም እኩልናር ላኹክ ኒገር ጋብሲ መሀርስነድ እማ ኒጋብል አጎይሶ ከብትነት ካያ አርስሮ ገረስተላ። ላበለድሊ አረርሳ ጋባ እኩልናር አን ፈሀማኹድሉ፣ እን ጋብ በለዱ ናውክ እን ይማም ወሪ ምምሕዳር በለዱኹሊ እኩለድ አካንዲ ውቃምዲ ከመን ካያ ግን። ወሪ እን ጋብ ከው እቅቱሲ ጋብስተው እን በለድ ኒድከል እን ጋብ ከው ገሪውድ ጋብስተውሰና አካንዲ ውቃምዲ አርዶ ድኳ ገረስገን፣ እን ደወልወል ናው ጋብስታኹሊ፣ ክሱሰንኻ እን አውራጃ ወሪ ዞና ናው ጋብስታኹድ ዕርዲራትሊ አረርሰው ፍርድ ልኻንትል አኸን ሕክምናዲ አሪ መካትብዲትል አካን አርዶ፣ ኒሰናኸር ባሕሮታተልኸር ናድ ሓብረ እውስትሮኸር ነፍዓትሊ እርግሮኸር ሻኹ ይና ግን።

ደአም ኤርትራል ጋባ ይማም ወሪ Language planning እን ጋብ በለዱሲ ናትክ እን በለድ ይማምሊ ወሪ ምምሕዳርሊ፣ እን ጀረብደሰና መዓሊል እርግስቶሎም፣ እማ እና እዲና ዳበሮ ህምባኹድ ቅረናት ሰዊዘርላንድደውሰኒል አከሰና እስና፣ ክሱሰንኻ እና ናን ናዳበርኒል ህምበው አፍሪቂ በለዳትሊ ወራትሊ እርግስቶሉ ተባኹኹ አክን፣ እን ሊኻር ፍሪር እና ኤርትራል ፈደራሰዮን ወክትሊ ዓረቢራዲ፣ ትግርንያዲት Official language ይነድ ወሪ እና ናን ይስተሰና ክድመት ጋብ ወሪ working languages ይነድሎም፣ ኤርትርዬን ናውክ መሀርስድኖሎም፣ እማ እን ይማም በለዱኹሊ ናጋባ ዳግል ሊኻር ዓቅም በሀር ጋቡኹ በለድ ቀሓትድ ኒድ አረርስኻኹዲ ከደመናኹዲ አረርሰና ሀብና ገረስታኹ እርጉኹ። ደአም ኒን ኒአክና ብነድ እን ትግርንያስ መሀርስገው፣ እማ ግእዝድ ከተብድኖ ገረስገው ናበለድል ዓቅም ጋቡኹዲ ክታብቱኹዲ እንገው ገፍርሰና አኸኖ ክድመትል አኸን ኒድከል ጨገም ጎፍ የትሎም ግን ናው ደገመናኹ። ኒን ኩዶ ናው ደገመናኹ ካያ አኸጊ እን እኸሩርር ወሪ ዋልደን ናላውድ፣ “እና ምህሮትል ሰገረው ይናቀር መሀርስገው፣ ወሪ ዓወድናር ድሂሰገው ናው አኸኖ ህምበና። ንሽቃ ወሪ ጀቦብ እንታኹሲ ድኳ ነኡብድድኖልና እማ ካቢድኑልና ገረስኒ” ይኖ ግን ናው ጠርዓናኹ።

ገሪውኸር ናቁሊዕሲ እን ብሊና ጋብድ ፍደላት ላቲኑውድ ኡውስታኹ ምህሮትልድ ዕርዲራል፣ እን ትግርንያድ ኡውስታኹ ምህሮ ሰልፋ ቀሓቱኹሊ ፈሰው ናዋንትና ትብታኹ አኸላ።

እና ጨገም ኒን ኒ አርሶ ህምባኹ ከወደ ብሊን ናጋብድ መሀርሰው አክንነዲን አክጊ፡ እን ብሊና ምህሮ ላቲን ፍደላትድ ኡውስታኹ፣ እማ እን ከንቱት/ተመሃሮ ብሊነው ግእዝ ፍደላትሲ ከንቲገው ናአክነድ ግን።

እን ጨገም ለጃ ደርብድ እንክስትሮ ገረሱ እርጉኹ። እን ሰልፉኹ ብሊና ጋብሲ ፍደላት ግእዙውድ ከተብና ስዳዋኹዲ ጣፊሕዲ ኒአክነድ፡ እን ምህሮ ብሊናኹ ሰልፋ ቀላቱኹ ፍደላት ወሪ ክታብት ግእዙኹድ አኹ፣ ኒዳግል ትግርኻስር ወዳድ ወሪ ሳብክትርሰና ሀቢነ መሀርሰነን እና ጨገም ኒን እንትጊድ።

እን ሊኸር ደርብ እና ጨገም ኒስ እንክኒኹ ከወደ፡ ወላ ድኳ ብሊና ምህሮ ፍደላት ወሪ ሓለጋት ላቲነውድ ኡውስተን፣ ትግርኛስ ሳብጀክትሰና መሀርሰድኖ እማ እን ግእዝ ክታብትዲ፡ ትግርኛ ጋብዲትኸር መለክድኖ ገረስድንድ።

እን በላይን ኒሰናኸር ኤርትራይን አሪው ትግርኛ መሀርሰገውዲ፡ ግእዝ ክታብትሲ አርእገውዲ፡ ኮል ካያ አኸላ ጨገም ጎፍ ያኹሎም። ነት በራ ፍኖሰናኸር እን አኸ በለድልክ እን ህረብሮ ወሪ ነከሶ እንተውድ እውስታኹ ሓብረዲ፡ ምህሮዲትል ካበናዲ ትግርኛ ጋብድ ካያ እውስታኹ ኒአክነድ፣ በሪልኸር ጨገም በሀር ጎር የኩሎም ይና ግን። ኒሰናኸር በላይን ግም ጃበርዲ ደንበርዲትል በንስስኻነ፡ ግም ጃበርኸ ይና ጋብሲ ግእዝድ ከተብናኸር፡ እን ግም ደንበርኸ ላቲንድ ከተበው ይና አክና ኒሹትልድ ጨገም ግን።

ንድኸ ይን ብሊን ይና ጨገምሲ ተኪን ኣብሲ ብድኖ ጋቢኖኸር ኒት እንክኒል ጀረብዳኹስክ እሲኖኸር ሻኸንኹን የንታ ግን።

22. ወንቀራ፦ ይና ጂጃ ጃበሪል እን ሕርየት ደንቢ ኤርትራል እን ምህሮ ሰልፋ ቀላቱኹሲ አዪ ቆምየትክ ላኹክ ኒገነር ጋብድ መሀርሰሮ ግን ያኹ ተንቢህ ፍነዲን፡ ብሊንኸር ናኮሰነክ ምህሮ ሰልፋ ቀላቱኹሲ አመራ 1997ተር ደንብክ ናገነር ጋብ ብሊንድ መሀርሰው አኸነት፣ ኩገነር ጋብድ መሀርሰና ከወደ ለጃ ደርብድ ላገፍድኸ እን ጅርምቢ ጋብ አሪው ጋቢድኖ ገረሰገውሲ ካባኹሎም አኹት፣ አሪ ገፍድኸ ከወደ እን ጋብ ክቱብል ናቱና እን ጋባ ዳበርናዲ፡ ዋንትናዲትል ገርዳ በሀር ሻኹ ኒአክነስ ሀደግሮ እርግሩኹ።

አሪ ገፍድ ደአም፡ እን ክታብት ብሊናኹ ላቲን ፍደላት ወሪ ሓለጋትድ ኒአክና፣ ኒዳግልር እና ግም ናንዱ ግእዝ ክታብትሲ ናመሀርሰና ብና፣ ኒዳግልር እን ይማም ወሪ ምምሕዳር በልዱኹል ገርዳ በሀር ሻው ግእዝ ክታብትድ ከተብሰው ትግርኛስ ናመሀርሰና ብና እና ግም ናንዱሲ ኮል አኸን በሪል ጎቶሎም ዋነት ሀደግሮ እርግሩኹ።

እማ ናን እና ግም ደንበር ብሊንሲ ላቲንድ ካያ ከተብነስ መሀርሰው፣ እማ ግእዝድ ከተብሳኹሲ ። ነብብድድኖ ገረሰገውልድ፣ ይናዳን ኢሳያስ ተወልደ እስራኤል መንደርታኹ ጃቢቶ እንሸቀሪልና ወንቀራ ዋንትሪነዲን፣ እና ተለይራ ወንቀረት እን ኩድ ቋልስተካ ደርብድ ወንተሳ ኡቶላ ሳድነኩን።

ወንተሳ፦ እና እስራኤልትልድ ይናኹራ ኢሳያስ ተወልደ ወንቀረሪ ወንቀራ ፣ ከው ገሪውድ ወንቀርስሪሪዲ፣ ንር አካንሊ ህምብረሪ ወንቀራዲ ግን። ውረድ እን ንጃብክ ብሊንድ ከተብሰው፡ ክሱሰንኸ በሪል ከተብሰው፡ ኒሰናኸር ኮል ከተብሰው፣ እን ክኒር ልኻንተል ነፍሶስተነው አክተብትሲ አኸነት፣ ናውክ ፍደላት ግእዙውድ ከተብሰው ግን። ንድኸ እና 20 አመታት ደኩውሊ ላቲንድ መሀርሰው ይናቀር ፈሀምድኖሎም ገረሰኒ። ኔድ ዳግልር እን ይና ጂጃ ጃበሪል ሀደግሶ እርገሰና፣ በሪል ገሪ ቅረናትሊ ፣ እን ህረብሮ እንተውድ እን ጋብ በለዱሲ ከንትኒል አኸን፡ ነቢርዲ ዓዋዲዲ እን በለዱኹዱሲ ከንቲድኖ ደለመው ክቱባት ናውክ ትግርኛድ ግን ናው

ደለማኹ። ንድኻ ብሊንድ ኣኸን እን ኤርትራዪን ኣሪው ግእዝ ክታበትሲ ኣርእገውድ ገሪኹዲክ ጨገመኹሎም።

እማ ሲረኹድ እና ወንቀራ ኢሳያስ ተወልደ ወንቀረሪ፡ እን ግእዝድ ከተብሶ ህምበውሲ እን ናት ከተብድኖኸር እና ግም ደንበር ፈህምኖሎም፡ ነፍዕስትኖሎም ላቲንድ ከተብደነንሎም ትክኖኹ ኣኸርድ ይረሪ ንር ኣክነድ፣ ይድ ቋልስታኹድላ ገረስተን፡ የዋ ትክኖኹ ኣኸርድ፡ ካቢርድር የንታ ግን።

ደአም በደሮኻ እን ንጃብ ከተብሶ ህምበው ክቱባት፣ ሲረኹድኻ እን ብሊና ጋብሲ ቋላኹድ ግእዝድ ከተብሰው ጃቢቶ 25 ኣመሪ ጃብ ከተብሰው ናኣክነድ፣ ክሱሰንኻ እን ኣን ይላውድ ከተብውድ ጋቢያ ኣክን፣ እንሰከር ሁመትሊ እን ትካትል ነፍዕስትያ ጀረቡ እርገው ቆላትሲ ኣረርና ናንድስኻ ትክሰ ጨገም እርጋኹ ነኣክነድ፡ ኒዳግልር እን ክማና ኣክንኸር ገሪ ኣመታት ጃብ ሰልፋ ወጡን ኣኩ ደለማኹ ነኣክነድ፣ ናን እንዳኸ ዋኑ ላቲንድ ኣኸን ግእዝድ ከተቦ በጃኸድኒ ጃብ፣ እን ቆላትሲ ኣኸን እን ክማኒልድ ኒገለትክ ሊኸር ደጎምሩ ወሪ revise እስረ ደለምድነሉ ጀረብዳኹ ኣኸ ቋልስተኹላ። ኣና ክድመት ነወያኪ ናን እሲቶ ሓሰብረው ክደም ኣሪውልድ ከባኹዲ፡ ወክት ኣዳኹዲ ክድመት ግን።

እን ሊኸር ኩዶ እን ግም ጃቦር ላቲንድ ከተብኒ ክኒ እንግናኸር ይና ኣክነድ፣ እና ግም ደንበር፡ ክሱሰንኻ እን ኮል 1997ተር ጃብ ግእዝ ክታበትድ መሀርሱኑ ላቲን ፍደላትድ ከተብነሰር መሀርሰው፡ ሲረኹድኻ ኮል ክንሱት ወሪ መምሃራን ሰኻው፣ ናንኻ በራ መንደርተው ገሪው ናዋንትነድ፣ ሓለጋት ላቲኑውድ ክቱባት ብሊነው ደለምድና ናድ ሰርገልድድር ስዳውርድር የንታ ግን።

ናንዲ ሁመትል እን ብሊና ጋብሲ ግእዝድ ከተብድኖኸር ነብብድድኖኸር ገረሰገውድ፣ እማ ናን በሪል መንደርተውድ፡ እን ናን ትክሰ ጨገም ኣኹሎም ህምባኹ፡ እን ናው መንደርተና በለድል፡ ክሱሰንኻ እና እንግሊስ ጋብስተጋ ቅረናት ኤውሮጲውሊ፡ እን ዓይብረው ወሪ ላጅኢን ኒል ከለብርሰነው መዓሳክርሊ ኣኸን፣ ጋብሲ ናል መሀርሰነው ክኒር ልኻንተል፣ እን ሓብረ ኤርትራዪንድ እውስታኹ፡ ኒሰናኸር ምህሮትል ካበና ኣኸሮ ደለመው ክቱባት ናኹርክ፣ ትግርኘድ ከተብሰው ናኣክነድ፡ ኒድካ ጃብ እና ጨገም ኒስ እንክኒ መታን፣ እና ክቱባት ኒስ ተከውሲ ትግርኘልድ ወሪ እን ጋብ ላበልዱልድ፣ ላቲን ፍደላትድ፡ ብሊነል ተርጀምነሎም ገሪኹዲክ ጀረብዳኹ ኣኸ ቋልስተኹላ።

እና ጨገም ኒን እን ኣን ኒል መንደርታኹ በለድ ኖርወይትል ዋዲሕ ኣኸ ቋልስታኹ ጨገም ግን። ኣሪ በለዳትልኸር ኒሰና ኣክና ባላ። ዎ እና ኣካን ኒል ኣኻር ወክት ኣረረን፡ እን ኣን መንደርታ በለድል ህምበው ይጨርዲ ኣኸ ይዓቅምስክ እሲሪድ የንታ ግን።

ኒሰናኸር ኣኸት ኣኸራሲክ እን ላቲንድ ከተብነስ መሀርሰድኖኸር፣ እና ግእዝድ ከተብናኸርሰና እንታ ቋለስ ላቲን ፍደላትድ ከተብዲነክ ወብሳይት ብሊናኹሊ ኣኸን ፊስ ቡክሊ ገምድነድ ብሊና ጋብድ ኣረርስኺትኖኸር፡ ብሊና ጋብሲ ዳበርድኒል እንታ ገርደሲክ እሲትኖኸር ገረሰደነኹ የንታ ግን።

ደንጎቢል ኩዶ፡ እና ደንቢረድ ላቲን ሓለጋትድ ካያ መሀርሰድኖኸር፣ እማ ናን በራ መንደርትደኖኸር ይናቀር፣ ግእዝ ፍደላትሲ ክንቲትኖ ወጠንደነን ገሪኹዲክ ካበና በሀር ኣርትንድ የንታ ግን። እና ወብሳይት ብሊናኹ ዳበሪትል ቱደነን፣ ፍደላት ግእዙዲ ላቲኑዲት መጥመጡ እስ ቋለሰው ክቱባት ህምበኹ። ንድኻ እና ክቱባት

ኔስ ቋልነድ ኣኸን ኣሪ ደርብድ፡ ግእዝ ክታበትሲ ክንትና ገረስተተ። ውረድ ላክታበት ኩበለድል እዳናኹድ ህምባኹሲ ኣርእምብረ ሸሊትሮ መንደርትኒልድ 3-4 ኣርቢል ፍደላት ግእዙሲ ክንትረ ኩበለድል ኣኸን፡ በሪል ከው ገሪው ኩበለድቀር ነፍዕስተና ክታበትሲ ክንትና መኸሰብ በሀር ግን። ንሰና እስነድ ግእዝድ ክቱባት ደለምደግደነንኸር፡ ግእዝድ ከተባላኹሲ ነብብድኒ ጨገምሲ እንክትኖ ገረስትና ዩ ይና ግን።

ንድኻ ወንቀራ ይናኹራ ኢሳያስሪ ወንቀረሪትል ዕባብዲ ወንተሳ ካያ ኣኸነዲን ኣን ወንተሳኹ፡ ኒልድ ይሓሳብሲ ፈሀማኹለ ኣኸሮ ሳደኹን። ንዲ ኩዳሕናዲ።

23. **ወንቀራ፦** ደንጎቢል ይናዳን ቃለኣብ እዮብ ስዊደን መንደርታኹ ራድዮ ብሊነት ደለምድናኸርሊ ላወንቀራ ስኩሶና ህምበኩ። ንሪኻ ቆላት ብሊና ግብራ-ጋቡኹ ወሪ ጋባ ግብራ- grammarሊ ነፍዕስትነው 12 ኣከው ብሊንድ ውራ ይስተት ወንቀርደሪ ወንቀራ ግን። እማ ኩደው ንጃብ ክቱባት ግራማሩዲ ኣሪውዲ ደለምድናኸር እንታ ኣክነድ፡ እና ወንቀራ ኒኹሲ ኣወያኹድ ወንተስትድሉ።

ወንተሳ፦ ጃቢሶ ይናኹራ ቃለኣብቲ እና ቆላት ነወየውሲ ኣርእሮ እማ ብሊና ክቱብሲ ወሪ ጋብሲ ዳበርድሮ ኒእሳኹ ክድመትሊ ሰርገል ኣርዶ ተምነተኹንሉ። እና ምሕልል ኒኹ ኣንኸር እን ይሰልፍ ክቱብ 1992ሲ ደለምዳኹሲ ደለምዱ፡ እና ናን ንወንቀረው ቆላት ብሊንድ ውራ ይስተት ኣርኢያ ገሪኹዲክ ጭፍርግ ዩ እርግኹን።

ደአም ብሊና ክታበት ኒተርሊ እርጋኹ ኒኣክነድ፡ እማ እና ሁመት እንድድ ጃብክ ግብራ ጋቡኹ grammarሊ ነፍዕስትነው ቆላት ነኹርስክ ወጠንስገው ናኣክነድ፡ ጨገም በሀር እርጉኹ። ንድኻ ሁመት ደንበሪል፡ ግም ደንበርድ ጠፍሕራሶ ዮ ናብጅኻነስክ ይላውድ፡ ናገለትኻ እና ናን እዮብ ሀበሰና ይጨርሲ ወንቀረክ ግን ኣን ከተቡ እርጋኹ።

ናን ኣክንኸር እና ጨገም ኒን እንክስቶ እላ። እን ብሊንድ ከተበው፡ ላኹክ እን ኒድ ተካኹድሉ፡ ወሪ ኣሪውሲ ወንቀረክ ግን ኒከተባኹ። ድርጃኹድ ብሊና ቆላት ምሀርዲ ተክኖሎጂዲትል፡ ኒሰናኸር በሎቲካዲ ሸቃንዲትል ይና ምራድሰነክ ነፍዕስትነው ወሪ standard words ደለምድኒል ገእይኖ እልኒ።

standard ብሊና ቆላት ክቱብሊ ነፍዕስትነውሲ፡ እና ኣሪ ቅረናትሊ ዳበሮ ህይምበውሊ ቋልነሰና፡ ላዲባ፡ ብሊና-ጋባ ዲባ ወሪ Blin Language Board ይስታኹ፡ ክሱሰንኻ ጋብሲ ልውር ወሪ ሳይንስ ደርብድ መሀርሰው linguistsዲ ኣሪው እና ክድመት ኒል ለዶት ወሪ experience ሻውዲ ላት ኣኸኖ ከደመነን ግን እና ጨገም ኒን እዳናኹድ ኒእንክስትሮ ገረሳኹ ዮንታ ግን። ዮምክን ይኖኮል እና ብሊና ጋባ ምሀርሮ መድሲ ሻኮ ህምበው ይናቀርዲ ይና ሻንዲ፡ እና ጋር ኒስ ቐላኹድ ሰብዳ ዳድኖ ዋኒድኖ ሳዳ ሻኹን። ሲረኹድኻ ከዶ እና ክኒር ልጃንቲ ወሪ እስኮላት ብሊና ብሪውሊ ብሊንሲ መሀርድና፡ ሲረኹድኻ ብሊና ግብራ ጋቡኹ ወሪ grammatikal terms ደለምድነው ዋኒረሎም፡ እማ ሰልፍድ ኮል ወንቀሪሰና፡ ወሪ እና ኮል መሀርዱኑ ሰኚነ ናን በራ መንደርተው ክንሱት/መምሃራንሲ ወንቀርና ካቢሮ ገረሰኹ።

ንድኻ ይናኹራ እዮብሲ ዩ ኮድጃ፡ ናን ኣክንኸር እና እንቲ ወንቀርዳ ቆላት ጣፍሓን ደለም ህምበው ዋኒገው ናኣክነድ፡ ሰልፍድ እንቲ እና ቆላት ኔስ ውራ ይትድሎም ኩኹትልድ ብርፍ ይረን፡ ኒደንቢ እና ና ሃብረሰና ኣሪውሲ ክሱሰንኻ ኮል ህምባኹ ምሀር ብሊናኹሊ ውራ ይስተት ወንቀስረና ኪደኩ ይሪድ።

እን 25 አመሪ ጃብ አን ከተባኹ ክቱብል ነፍዕስቱ እርገው ድርጃያኹ ወሪ summarized አኹ ዳበሪ ዳት አርግተል language ያኹ ድ አንቀይል: ሺብ 8ርሊ: A summary of Blin Writing in Geez Script and a Glossary of Blin Gramatical Terms ያኹል ገሽ 5/7 አኸራሲክ ከተብሶ ህምበኩ።

ኒዳግል እና አካን ኒል ሺብ 9ርሊ some standardization of Blin Writing ይስታኹ ክቱብ ይዲ: ዶ/ር ክፍለማርያምዲ: ፍስሐጸን ናይርዲ ደለምድናኹሊ: ሰኪ አክትበት እንሰከር ሁመትሊ 1992ዲሲ ከተብሰውሊ: እና ብሊና ግራማርሊ ጀረብደው ቆላት ኔስ: እን ናትናቱር ደርብድ ከተበው ከው ውራ ይነትሎም: ይንካ አወስ ፍሪርነት: እና ክቱብ ኒል ገሽ 5-6ዲትል ገሞ ዋኒነዲን ኒት ቋልናኸር ካቢሮ ገረሰኩ።

እና አወት ሀደግሰው ኔን ናውክ ጃቢቶ ከተብሰው ናክክነድ: ቋልነሎም ደአም ናስኻ ኪደውዲ ዋሲሰውዲ ቆላት አሪው አረሰው አከን ታወርና ጀረብደኩ የንታ ግን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ።

ወንቀራ ወራር በጎስ ብሪል አኩ ሰኻውድሲ ቋላኹ

24. ወንቀራ፦ ዲማ በጎስ ይስተክ ጋብስተኩ። አክትበት በልኻሊ ላ አዳምር ስኻሰና፣ በልኻሊ ተርቆር እኸርሰና፣ በልኻ አክትበተልኻ ብሪ ስኻሰና አኹ ሀደግሰኩ ከተብሰክ አረርሰኩ። ውረንኒ በጎስ? ስኻ አዳምርኹማ፣ ከዋኹማ እማ ብሪኹ? ብሊንድኻ ውረድ ሻክስትኻኹን? በጎስ ያኹ ሱኻኻ እዉን መሀድሰኹን ወሪ እዉን ተርይኹን?

ወንተሳ ፦ የዋ ኩእምን ግን እን እንቲ ይረሰና እን በጎስ ያኹ ስኻ ገሪ ክቱባተል ላዶንኻ አዳምር ስኻሰና፣ ላዶንኻ ብሪ ስኻሰና አኹ ግን ኒ ከተብሶ ዲዋኹ።

እና ወንቀራ ኒስ ወንተስኒል: ይናኮል ከው አርአውዲ፣ በህሊንዲት ወንቀርዶ ናው ውራ የነት አርእና ፍሪርሳኹ እርጉኹ። ንድኻ እን ወንተሳ ዩኹ እን ንጃብ በጎስቲ ተኪን ወሪ ዕባብድ ብሊንሲ ተኪን ከተብሰውሲ ቋልኒል ድኩርታኹ አኸሮ ግን። እን ንጃብ ብሊንዲ ብሊና ብራዲት ተኪን ከተብሰው አከንኸር ናብጅኻኒክ ገፍር ከተብነው እማ ብሊንሲ እና ናን ናው ህምበነሰና ናስእሊረስ እዳንዶኸር ቆሪሶኸር ቋሊሰው ተከላ።

አኻኹስክ አኹ ደአም እን ከተብሶ ዲወውና ተርሲሰንዲ: ይናፈላኸስ ኒትክ ድኳ አከገን ሓበረውዲ ናክክነድ ናትኻ እንኩርኖኸር እንድብኖኸር፣ ከብተውሲኻ ይናላውድ ኩድኖ ተመምድኖ ጀረብዳኹ ግን።

እማ ናን በጎስቲ ተኪን ገለ ሓብረ ኡሮልና ገረሰው ክቱባትልድ ሰልፍድ አን ኮቀር ከተብነውልድ፣ መምህር ሚካኤል ጋብር እን **The Blin of Bogos** ይስታኹ 1993ዲሲ ሓተምሳኹ ክቱብ ኒኹል እና ብሊና ብራ አውንትልድ ተር ዮ በጎስ ወሪ በጎስሪ ብራ ይስቶ ሸኻስቱ ሰኻት ፈለኻ አኸሮልና ገረሳኹ እና ተለያኹ ኮንቲ ሮስኒር ክቱብል ህምባኹሲ ንሰነድ ሀደገኩሉ።

“ኮንቲ ሮሲኒ ኒክቱብል ሻትክ ወሪ. St ኤውስታቴዎስ ይስታኹ: አምደጸን ሰልፉኹድ **Amdetsion the I ትር** ዳለትል መንደርቱ ሰኻኹ: አመራ 1343ዲሲ በጎስሪ ብራ **The Land of Bogos**: ሰራየትልድ ስሑ ተለየት አረርሳኹድ ነበክድ ደኮ፣ እን ኒድ እንደርድ ስሑሲ አረርሳኹ፣ ማርዬ ብሪል ወሪ በለድል ገእይኹን ዮ

ጨብጫብ እዉኹ” የት ሀደገኩ። ሚካኤል ኒጅኸስ ተለይዶ “እና ጨብጫብ ኒን እምን አከን፡ ብሊን ሸክ እንገት 14th century ብሊን አመትል ወሪ 14th century በግብርና ሰገነኩ የኩ።

ሚካኤል ጋብር እን ኒልድ ተለይዶ ስቈይረድ ወሪ **foot note**። ከተቦ ህምባኹል፤

“ገሪው ከተቦንቲ “Authors” ኒይና ግን፣ ብሊን ወሪ በግብር ያኹሲ፡ እን ብራዲ እን ከውዲት ሸኸኒል ወሪ ሓበርኒል **refer እስኒል** ነፍዕስተነኩሉ። አንኸ ብሊን ያኹሲኸ እን ከውሲ፡ በግብር ያኹሲኸ እን ብረስ፡ ወሪ በለድሲ ሸኸኒል ነፍዕስተነኩሉ ግን የኩ።

እማ እና ሚካኤል ጋብር የሰና፡ እን ብሊና ብራዲ ኒከውዲት ቋላኹድ ገፍር ወርነር ሙንዚንጀርደው፡ ለዮ ራይኒሸረው ኒሰናኸር ኮንቲ ሮሲነረው ናውክ እን ብሊና ብራዲ ኒከውዲት ብሊን ወሪ በግብር ያኹድ ሸኸኩሉ ሰገነት ፈሀምኖ ገረስነኩን። ደንቢረድ ደአም፡ ክሱሰንኸ እና መሳፍንቲ ኢትዮጵዬው ውቤረው፡ ብሊና ብረስ ወረርኖ ኒማልዲ ኒኣዳምዲት ጎቱት ሰገና ሁመትዲ፤ ኤውሮጲቀር ኣፍሪቀት ሻኸድኖ ሀልጎምጎም ዩኑ እንትና ሁመትዲ፤ ምስሪዩን ብሊና ብረስ ሻኸድኖ ናገሽ ከረንሊ ኣኸራሲክ ደረኩኑ ሰገና ሁመትዲትል፤ ኒሰናኸር እን በላይና ገሸው እን ብሊና ብሪል ሰገው ምስዮንቀርድ ካበነድ፤ ቅረናት ኤውሮጲውልድ ካበና አርድኖ ጀዋባት ከተቡኑ ሰገና ዳለት 1840ዲትልድ ተርዮ፡ 1890 ጥልያን ኤርትራየት ሻኸናኹ ሁመትሊ ኣኸራሲክ፤ እን በግብር ያኹ ሰኹ ብሊና ብሪ ሰኹ ኣኹ፡ ገሪ ቅረናታ ነበክል አርእስቶ እርገት፤ ከረንኸ ገሪው እና ደወልወል ኒስ ሻኸድኖ ሀልጎምጎም ዩ ሰገው ኒል አረርስኸነራዲ፡ ገለስኸነራዲ ድገ ኣኸር ሰኸረት ፣ እን ብሊና ብራ በግብር ተኪን ከተብሰክ ህምቡልድ ፈሀምኖ ገረስነኩን። ሲረኹድኸ ምስሪን አመራ 1872ዲሲ በግብር ብረስ ሻኸኖ ከረንሊ ናይማም ወሪ ምምሕዳርሲ ተከልኖ፤ አመራ 1884 ኣኸታሲክ ብሊና ብረስ መለኩኑ እርግና ሁመትሊ፤ እና ናው መለኩኑ ሰገናኹ ብሊና ብረስ ኒግንድስ ፍድኖ ካርቲል ገምድኖ፤ በግብር ያኹ ሰኹድ ሸኸኩሉ ሰገነት ዋዲሕ ግን። ንድኸ እን በግብር ያኹ ሰኹ ደንብረድ እን ሚካኤል ጋብር ፍሪረሰና፤ እን ብሊን ኒል መንደርተናኹ ብሪ ሰኹሰና ኣኹ ከደሙ እርጉኹ ይና ግን።

ኣድሓና መንግስተኣብ እን Yohannes the IV and Keren ይሰታኹ 1990ዲሲ ከተብሳኹ ከቱብ ኒኹል፤ ከረን እን ሰኹ ንሩኹ እማኒኹ ሰንሒት ወሪ በግብር ያኹድር አርእስትሩ ሰገቲ የኩ። እማ እና ኒክቱብልድ እና ደንቢረድ ከረን ይስትረሪ፤ እማኒ ዳለትል ሰንሒት ወሪ በግብር ያኹ ሰኹድ አርእስትሩ ሰኸረት ግን ይን ፈሀምኖ ገረስናኹ። አውንትልድ ተርስረ ከረን ይስትሮ ሸኸስትቲን ደአም ኣድሓና ከቱብል ሓብረ እላ።

ጥልያን ኤርትራየት ሻኸኖ ኣውራጃታተል በንንጊነ መለክድኖላ ተርሲነሰና፤ እን በግብር ይስቶ ሸግስቱ ሰጋኹ ብራ፤ ኣውራጃ ሰንሒት ይስቶ ሸኸስተት አልብርሳኹ ግን። ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል ሰንሒት 2/3 ወሪ ሲኹር ኣብ እን ብራ ኒኹዱኹ በግብር ብራ ወሪ እን እማና በግብር ይስቱ ሰጋኹ ኣኹት ሀደገኩ።

ሰንሒት ያኹ ሰኹ ከዶ እን ኣውራጃ ሰንሒቱኹድ ሰኹ ኒኣክኒ ዳግል፤ እን ብሊን ጉሊ ጀሀትድ ከረንዲ ኒደወልወልዲትል መንደርተው ተርቀቁርዲ፡ 12 ነገድዲ አሪ ገባይልዲ፤ ላገሽ ኒድ ሸኸስተናኹ፤ እማ እን ብሊን ስሔር ጀሀትድ መንደርተው ጣቀርደው ጀንገረንደውልድ ኒድ ፈረግሰናኹ ሰኹሰና ግን ኒ አርእስታኹ። ኒልድ ጉኖኸር እን ብሊና ጋብሲ ኣከንኸር ብሊን ሰንሒቱዲ ትእቀርዱዲ ይኖ ጋብነኩን።

እን ብሊና ብራ ኒውክማ በግብር ይስቶ ሸኸስቶ ሰጋኹን? ይኖ ወንቀርነን፤ **Wolbert G.C. Smidt: 2005ዲሲ** ዮሐንስ ኮልመዲንሪ ከቱብ ዛንታ ሃዘጋን ጸዓዘጋን ይስታኹ 1912ዲሲ ከተብሳኹሊ ድኩርቶ፤ እን በግብር ተል መንደርተውዲ፡ ሓልሓሊ መንደርተውዲ ብሊን ናውክ ሓልሓል-በግብር ያኹድ አርእስቱኑ ሰገነኩ። ሲረኹድኸ

እን ትግርኛ ጋበው ናኣግዋርድ። ላደንትክ ስዳውያኹድ/ድርጃያኹድ እን በግብ ያኹ ብሊንሲ ናትክ ወክላኹሰና ኒኦክና ከቲነድ ግን። ደንቢረድ ደአም እና 20 ሊኸ አመ ወሪ 20th century ሪር ዳለትል፣ እን ብሊን ናኹት ኒድ ሸገናኹ “ብሊን” ያኹ ስኹ ነፍዕስትስትሮ ወሪ ወራትሊ እርግሮ ተርዮኹ ወሪ Blin was generally adopted in the course of the 20th century. የኩ።

እና አወት ያልበርት የሰና፣ ወልደሱስ ዓማርኸር እን ሚካኤል ጋብርዲ ከቱብሊ ብዲሰና፣ ወሪ Fordword አኸሮ ኒከተባኹል፣ ሚካኤል ጋብር ኒከቱብል ደንቢረድ ወሪ epilogue ሊ ካያ በግብ ዮ ከተብኒ ኣብልክ ሓልሓል-በግብ ዮ ኒከተብነስ በርህዱንሲክ፣ እን ሓልሓል ያኹ በግብትል ጃብረድ ኒከሰትና፣ ራእሲ ወልደሚካኤል ሰሎሞን፣ ሓልሓል አኸታሲክ ወንተሩ ወሪ ኣንሰሓቡ እርጋኹ 19C ሊኸ አመ፣ ወሪ 19th century ደንብክ ግን የኩ።

በግብ ውረኒ ግን? ተርቀር እኸርማኒ? ወሪ ብሊንዲ ውረድ ሻክስትጋኹን ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ፣ ዶ/ር ክፍለማርያም ሓምደ The origin and development of Blin ይስታኹ 1986ዲሲ ከተብላኹ ከቱብ ኒኸትል “በግብ ይስታኹ ቆል ስር ኒኹ አርእስታኹ አኸላ። ደአም እን ይስቱ ዲወኹድ በግብ ይስታኹ ብሊንሲ እን እማና ናው መንደርቱኑ ሰገናኹ ላስቲልድ መርሔሎም እንታኹ ወሪ ላስቲልድ ፍዳኹሎም ግን ይስተኩ። ኒዳግልር ክፍለማርያም እን ኮንቲ ሮሲኒ ያኹድ በግብ ላድግ ወልሎትል አረርሳኹ አኸት ወሪ ላድግ ቦጎሻ ይስታኹ ወሎትል ዋነት ከተቦ ህምበኩ።

ወርነር ሙንዚንጀር ኒገፍድ በግብ ናኹት በግብ-ቁር ግን ይኖ ሸገነኩ። ደአም እና ናፈራዕድ ናኦንሲ ተኪን ይን አርእናኹ ሻኸኒ። እን ናኣግዋር ኒልድ ጉኖ ይኖ በግብ ይኖ ሸገንኹሎም የኩ።

ለዮ ራይኒሽ ኩዶ ኒከቱብል በግብ ብሊን ተርቀቁር ጣኦርልድ ሲሪነ ኒድ አርእስቱኑ ሰገናኹ ስኹ እርጉኹ። በግብ ያኹ ቆል ዋኪተንታ፣ ወሪ ወረረንታ ያኹ በንቁስ ወሪ በንቁሳኹ ያኹ ትግረትልድ አስታኹ ግን የኩ። ኮንቲ ሮሲነኸር እን በግብ ያኹ ቆል እና ለዮ ራይኒሽ የሰና በንቁሳኹ ያኹ አኸት ሀደገኩ። አውንትልድ ተርዮ በግብ ይስቶ ሸገስትኹን ደአም ኒስ ድዋኹ ሓብረ ኣን ቋላኹ እላ።

እማ ገድም እን ጃቢቶ ሀደጎ እርገሰና ፣ እን ወንተሳ ዮኹ እን ናንሱኩ ብሊና ዳንታ ወሪ ህጃምሰና ከተብሰ ህምበውሲ ብትርኒል ድኩርታኹ ኣከንኸር፣ እን ወንቀራ እንቲ ስኩስራኹሲ በርህዳኹ አኸሮ ሳደኩን።

ዎ ንድ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ብሊና ብራ በጎስ ዉቤር ወራር ጃብ አወያ አዋንሊ ሰጋኹን

26. ወንቀራ፦ ብሊና ብራ ውቤር ወራር ጃብ አውር ዓንቀይ ሰጋኹን? ውረድ እና ታሪኽ ብሊናኹ ብጃኻነክ ይን ዋስናኹ 1840ደውልድ ተርዮ ኒገሽ ደንቢረክ እርጋኹ ሁመቱኹ ግን። ኒጃብኻ አውሰና ሰጋኹ አኸራ?

ወንተሳ ፦ እና እንቲ ይረሰና እን ብሊና ብረስ ቋላኹድ ከተብሰክ ዲወው ናብጅኻነክ፣ ወሪ ናውከር ይስትሮ ገረስተኩ፣ አመራ 1840ዲር ደንብክ፣ ወሪ እን ብሊና ብሪል ዉቤዲ ኒክራውዲሲ አመራ 1844ዲሲ ተር ያኹ ሰልፋ ወራር ዉቤሩኹድ ደንብክ ግን ናው ከተብሳኹ። ኒጃብክ፣ ብሊና ብራ አወያ አዋይንሊ ሰገት፣ እዳናኹድ ሓበረውና ክቱባት አረርሰው ተከላ፣ ወሪ ኣን ይገፍድ ቋለው ሻኸሊ።

እና አመራ 1840ዲር ደንብክ ብሊና ብረስ ተኪን እርጋ አዋይን አዋያኹድ ከተብሰሮ ገረሰኹን ይኖ ወንቀርነንካ፣ ሰልፍድ፣ እና ሁመት ንድ ጃብጃብል ኤውሮጲ ቅረናትልድ እን በህሊን ናው፡ አፍሪቀር ብርትስ መለክድኖ፣ አመራ 1812ዲር ደንቢ፣ እን “The Scramble for Africa” ይሰቶ ሽግሰቶ ሰጋኹ ዳለትል፣ ሲረኹድ ይና ደወልወሊ፣ እና በሓር ሰራኹዲ፣ አፍሪቀር ጊኽ ወሪ **The Horn of Africa** ይስታኹ አካናትዲትል አክታሲክ ታወርድኖ ሓወጭናኹ ሁመት እርጉኹ። ሲረኹድ እንግሊስ ብራዲ ፈረንሳይ ቊንስላት ናውሲ ባጺዕሊ ከፍሲነ እርግንነዲን፣ እን ብሊና ብራ በጎስሪ ድሪር ገእዮሎም እርጉኹ ይስትሮ ገረስተኹ።

እና ቅረናት አወት ሀደግሰው እና በሓር ሰራኹድ ደወልወሊ ወሪ ባጺዕሊ ናእንተርኒ ዳግልር፣ እና ሁመት እንዲል ብሊና ብሪል እንተው ምስዮንቊር እኸር ወሪ ፓድረ እስተላረው፣ ፓድረ ጁሰፕረው፣ ኒሰናኸር እን ምልክ ምስሪኩኹዲ አሪውዲት ወከልኖ ከደሙ ሰኘው፣ ወርነር ሙንዚንጀርደው፣ ናደንብኸር እን ከዋ ጋብዲ ነብርዲት ተብድኖ እንተሩ ሰኘው **linguists** ወሪ **anthropologists** ይስተው ለዮ ራይኒሸረውሰና፣ ኔድ ደንብኸር እን ጥልዩን ምልክ ዳለትል እንቶ፣ እና ናንዲ ኤርትራዲ ኢትዮጵያዲትል መንደርተው እካ ዳንተስ እዳንዶ ከተባኹ ኮንቲ ሮሲኒ እርጉኹ።

ዉቤር ወራር ጃብ ብሊና ብራ ዳሕና ሰኘት ወሪ ገሪኹ ገንጃ ገባኹሉ አዋይንሊ ሰኘገት ደገምሰኹ። ኔስ ይስቱ ደአም እን ሁመት አመራ 1840ዲሩኹድ ጃብ ወሪ ዉቤር ወራር ጃብ አከንኸር፣ ገለ ገፍራ ምልክ ወሪ ወራራት እርገት ሓበረውና ላኹ ለጋ እሻራት ዋኔት ከስተኹ አኸላ።

ኔልድ እን ሰልፉኹሰና ምልክ ቱርኪዩኑኹ ሀደግሰሮ ገረስተኹ። ምልክ ቱርኪዩንኹድ ዳግልር ዉቤር ጃብ ብሊና ብረስ ወረርኩኹ ይሰቶ ሀደግሰውልድ፣ እና ናንዲ ኢትዮጵይር ጀሀትልድ፣ እን ጎንደርሊ ናጊምናር ወሪ ንግስነት ሰረትኖ፣ ናላው ሸንገብል እርጋ ብርትስ ናትክ ወረሩ ሰኘውዲ፣ ወርኮ ከፈሊሱ ሰኘውዲ፣ ጊምትት ወሪ መሳፍንቲ ሓበሺ ብሪው ሰኘነት ሓበረው ክቱባትር ህምበኹ።

ህምቡንትክ ናን ሚካኤል ጋብር ኒክቱብ 1993 ሓተምሳኹል፡ “ወላ ድኳ 17ር ሊኸ አመ፡ ወሪ 17th century ከተብሰው ከለለው አከን፣ እን ጎንደርቲ የመሙ ወሪ አመሓደርዶ ሰኘው፡ በጎስቲ ናምልክ ዓንቀይል እሰሉ እርገው ተከነኹ የኹ። እን ኔልድ ተለይዶ ሀደጎ ህምባኹል ለጋ ወራራት ሚካኤል ስሑልዱውድ፡ አመራ 1760ዲሲ ብርቲ ኤርትሪው ስሑትል አረርሰውሲ፡ በጎስሲ ተርዮ ሮራ በቅላ ማርዩ ብሪኹል አኸታሲክ፡ ኔልድ ደኮኸር አስገደቀርድ ብሪል አኸራሲክ፣ ኔን ናውክ ሻኸደት ወረረሰት ሀደጎ ህምበኹ። ደአም እን ዉቤር ጃብ ሓበሺ ብሪልድ እንተሩ ሰኘው ወራራት እና ሚካኤል ስሑልድውሰና ላኹ ለጋ አከገን ገሪው ተከላ፣ ንድኻ ብሊና ብራ ዉቤሲ ወንተተረክ ወረርስኒ ደንቢ፣ ምስሪን አመራ 1872ዲሲ እንትኖ ሓከምድናሲክሉ፣ ዳሕና ሰኘኹ ወሪ ገፍርድ መለክሶ እርግላ ይስትሮ ገረስተኹ።

ንሰና ኒእርግነስ አከዲሳኹና ከዶ ወርነር ሙንዚንጀር ኒክቱብል ንሰና የኹ። ደግዖት ዉቤር ደበንሊ አኸታሲክ፣ በጎስ ጊም ወሪ ንጉስ ሓበሺኹድ ክርሽምሲ (ሒልሲ) ቅብለድ ካያ አርኡሉ ወሪ ደለይዱሉ እርገው ናካክኒ ዳግል፣ እን ናአግዋራ ቁር ዋኻ ወሪ እንሸኸ፣ ናሹር ናሹ አከነንኸር ጉድዕድዕ ይና ቢስቶሎም እርግላ። ደአም እን ሓጸይ ሓቢሺኹድ ወርኮ አመሪውሲ ከፈሉ ሰኘው፣ እን መስፍን ሓማሴንኹድኻ ኮዶ ናድ ገረስተሰነክ ቅብጢር ገእሱ ሰኘው ናእርግነድ፣ ንስኮት ገሪኹ ተርህዳኹሎም እርግላ” የኹ።

ንድሻ እና ሙንዚንጅርዲ ጂኒልድ፡ ብሊና ብራ 1840ዲር ጁብ ገንጃ ገባኹ አዋይን ሰገገትሉ ግን ይን ፈሀምኖ ገረሰናኹ። እን መሳፍንቲ ሓበሺውድ ወርኮ ከፈለፍዲ፡ ደኩረክ-ደኩረክ ናድ ወረርሰናዲ አካንኻ፤ እና ጨገም ኒን ብሊና ብሪል ካያ አኸጊ፤ እን ደወልወሊ አረርሰው እክዲ፡ ብርትዲ ናድከል ገሙ ሰጋኹ ጨገም አኸት ፈሀምኖ ገረሰነኩን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

27. ወንቀራ፦ እን ወራራት ወቤሩውድ ዳግል እን አሪ ወራራት ብሊና ብሪል አኩ ሰገው፤ ናበልሻካ ቱርኪዩን ሀጀንድ፤ ናበልጃ ምስሪንድ አኩ ሰገኩ ይሰተኩ። ውረድ ሲራኹን? አዊ አመትልድካ ምስር ሰገናኹን? አውንትልድካ ቱርኪ? ውረንኸኒ ሰብብ ናት ወረርድኖ ደረኩ ሰጋኹ? ማል አድኖማ? ብረስ ሻኸድኖማ? ውራ ማኸልተናኹ ሰጋኹንሎም ብሊና ብሪል?

ወንቀሳ፦ ኩእምን ግን ቱርኪዩን አውንትልድ አውን ወረርንኹን ወሪ መለክንኹን? ምስሪንካ አውን? ሲድረ ቋልና ጀረብዳኹ ግን።

እማ እን ምልክ ቱርኪዩንኹድ ተርሲኖ አክነን፡ እን **The Ottoman Empire** ይሰቶ ሽሻስቱ ሰጋኹ ምልክ ቱርክዩኑኹ፡ እና ናንዲ ጉላ (south) ኤውሮጲኹዲ፡ ኳሪለብ አስዩኹ ወሪ እና ናን አስያ ነበካ ወሪ Middle East ይስታ አካናትዲ፡ ስሑ አፍሪቄኹዲት ሓከሙ ሰገት አልብርሳኹ ግን። አመራ 1517ዲሲ ቱርክዩን ምስርቲ ሻኸኑኹ። ኒልድ ተለይድኖ እና በሓር ሰራኹድ ክዳ-ልውቲ ደርብሲ ኒትክ መለክድኖ ጀረብንነዲን፤ 1557ዲሲ ባጺዕሲ ሻኸነት፡ ኒድ ይኖኸር እና ናንዲ ኤርትራየር በለድል፤ ሰራየትል አረርሳኹ ድባርዊል ፎርቶዲ ምስግድዲ ገበርኖ እርግነት **Eritrean Studies Review** ይሰታኹ ክቱብ 2007ዲሲ ከተብሳኹል **Yonathan Miran** ከተቦሉ ህምበኩ። ንድ ዳግልር እን ይና በላይን ከተብነውልድ፡ ወልደሱስ ዓማርዲ ክቱብ 1992ዲሲ ከተብሳኹ፡ **Eitrea, Root Cause of War and Refugees** ይሰታኹል ቱርኪዩን ባጺዕሲ ሻኸኒ ዳግል ድባርዊዲ፡ ከረንዲትኸር ሻኸነት ሀደጎ ህምበኩ።

እና ናው ሻኸኖ እርግና አካናት በሓር ሰራኹዳዲ ከበሺውዲት፡ ባጺዕሲ ናዳሲመት እሲን **ዕያለት ሓበሺ- ወሪ** ሓበሺ አውራጃ ያኹ ሰኹ ፍድኖሉ እርግነኹ። ደአም ቱርኪዩን ከበሻ ኢርትሪኹ ድባርዊደውሊ ሁመት ሺራኹ እሲኒ። አመራ 1559 ሻኸውሉ፡ እን ባሕሪ ነጋሽ ኢሻቆ ይሰታኹ፡ እንሰካ እና አካናት ከበሺው ኔስ መለኩ ሰጋኹዲ፤ አሪ ሒልል ከበሲውዲሲ ደረክሰኖ፤ 30 አመሪ ደንቢ 1589ዲሲ ከብሻስ ባርኖ ናባጺዕ ደወልወሊ ወንተርነት ደገምስኩ።

እና መደት ጃቦራ 16ተር ሊኸ አመሩኹ ወሪ 16th centuryትል ቱርኪን ከበሺል ድባርዊል ከፍ ይኖ መለኩኑ እርግና ዳለትል፤ በጉስቲ ወሪ ከረንስካ መለኩኑማ ሰገው አኸድና? ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ፤ እን ተካኹድ ቱርኪዩን እና መደት ጃቦራ ኒል ከረንዲ ኒደወልወልዲትል እንተው አክነንኸር፤ ናስታት እን ብሊና ብረደው፡ መንሳዕ ብረደው፡ ሳሕል ጀሀትድ አረርሰው ማርዩ ብራደውሲ ወርኮ ከፈሊሱኑ ሰገነት ግን ኒደገምሳኹ። እና ወርኮ ከፈሊሰና ወሪ ጠለብና ቱርኪዩኑኹ ኒን ከዶ፡ ቱርኪዩንድ ካያ አኸጊ፤ እን ባጺዕሊ ናውካይል አኸኖ ሒሊቲቶ ሰገው **ናይብከውድር** ተለለዩ ፈሩ እርገት ደገምስኩ። አሪኹዲክ መደት ጃቦሪል ቱርኪዩን ከረንሊ ከፍ ይኖ የመሙኑ ወሪ አመሓደርዱኑ ሰገነት ቋሊሰው ክቱባት ወሪ አሪ እሻራት ህምበው ተከላ፤ ወሪ ዋንንኸር

አን ይገፍድ ቋለው ሻክሊ። ንድካ ቱርክዩን እን መደት ጃቦሪል ከረንሊ ሰኝው አካነን፣ ኒን ንደምቢሲ ትክስረ ተብድና ጀረብዳኹ ጋር አኾ ቋልሰታኹ ግን።

እን ዉቤር ወራር ደንቢ አመራ 1850ልድ ተርሲን 1871 አክታሲክ ሱዳንልድ ብርፍ ዩኒክ ብሊና ብረስ ወረሩኑኹር። እን ገባይል በርካሩዲ ሳሕሉዲሲ ወረሪሱኑኹር ሰኝው፣ እማ ደንቢረድ በጎስትል አመራ 1872ትልድ 1884 አክታሲክ 12 አመረስ ናምልክ ተከልኖ መለኩ ሰኝው ምስሪን ግን። ደአም እና ምስሪን በጎስቲ ወረሩ ሰኝውዲ፣ ደንቢረድ ሻኸውዲ ኔድ ነበክል፣ እማናካ ዴሽ ቱርኪሩ ሰኝው፣ ምልክ ቱርኪሩኹ ሓውኑ ፈሮሰናካ ምስርሊ ከፍ ይኖ በለድቀኑር አኸኖ ምስርሲ ገሪ አመታት መለከው መሓመድ ዓሊ ፓሻ ይስታኹዲ ኒአሰል ደንበርዲ ሰኝነኩ። ንድካ እን ሱዳንልድ ብርፍ ዩኒክ ብሊና ብረስ ወረሩ ሰኝው ምስሪንማ ናው እማ ቱርኪን አርእኔል ዳንታ መሓመድ ዓሊ ፓሻሩኹዲ ኒ አሰሉኹዲት ህድግስና ጀረብዳኹ ግን።

መሓመድ ዓሊ ፓሻ ኒስር ወሪ ኒጅንስ አልባንዩኹራ አኩ፣ እና ባልካን ይስታኹ አካን ኤውሮጲኹሊ አረርሰው ናንዲ በለዳት፣ እንስከር ሁመትሊ ቱርኪር ምልክ ዓንቀይል ወሪ ንር ጭልዊል እርገው ናአክነድ፣ እና ግርዋ ኒን ዴሽ ቱርኪሩውድ አዳዲራ አኾ፣ እን ቱርኪዩን አንቀይ ሰኝሪሪ ምስርቲ ሁመት ድርጅኹሲ ናፖልዮን ፈረንሲኹድ ሻኸላ እርግነዲን፣ ፈረንሲቀርሲ ምስርልድ ዳገንዶ እንሻቅሶ እንታኹ ግን። ፈረንሲቀር ምስርሊ ሰዓርስኖ ፍኖስና፣ መሓመድ ዓሊ ፓሻ እን ኒዲ እንተው አልባንዩቀር ዴሽዲ አኾ፣ ኒሰናኸር ኮቀር ምስሪንዲ ጨሪቶ፣ እን ሓወኖ እርጋኹ ምልክ ቱርኪኑኹሲ ወከልኖ ምስርሲ የመሙ እርገውሲ ሰዓሮ፣ ኒሹሺ አመራ 1805ዲሲ መልካይ ምስርዱኹ አኹኹ።

ኒልድ ተለይዶኸር ምልክ ኒኹሲ እዳንድሮ ሱዳንቲ አመራ 1820ዲሲ ሻኸት ይናድግም ጃቦሪል ህድግኖ እርግናኹ ግን። በጋ አመራ 1805ር ደንብክ መሓመድ ዓሊ ፓሻዲ ኒ አሰልዲ መልከት ምስርዲ ሱዳንዲሩ ወሪ The ruling dynasty of Egypt and Sudan ይስትኖ ፓሻ፣ ወሪ ዋሊ ወሪ ከዲቭ ይስተው ናትናቱር ሲመር ሰኹኹድ ሰየምሱኑ ስኺነ ፣ ናደንጎቢኹ ንጉስ ፋሩቀ፣ አመራ 1952ዲትል ጀማል ዓብደል ናስር ደውድ ተርያኹ ሰውረትድ እንግላብድ ኒስልጣንልድ ገምድናኹ ግን። እንግሊስ ብራኸር ደንቢረድ እና አካናት ኔል ንር ናን ቱስሮ ወሪ ሻኸሮሎም እርግረት ኒን ድግም ኒሹ ገረሳኹ ግን።

እማ እን ትከር ይና ጂኒል ወንተርኖ አካነን፣ እና አመራ 1805ድትልድ ተርሲን ምስርቲ መለኩ ሰኝው፣ መሓመድ ዓሊ ፓሻዲ ኒደንቡዲ፣ ገፍር ወሪ ቱርኪን ወሪ አልባንዩቀር አኸግኒ፣ ብሪቀር ወሪ ምስሪንስና ግን ናው አርእስቱ ሰኝናኹ። ንድካ መሓመድ ዓሊ ፓሻር ምስር ሱዳንቲኸር አመራ 1820ዲሲ ንር ምልክ ዓንቀይል እስረሰና፣ ኒድ ይኖ ናወራራትሲ ሱዳንትልድ ብሊና ብራ በጎስትል አክታሲክ ተለልይድነድ በጎስቲ 1872ሲ ሻኸኖላ 12 አመረስ 1884 አክራሲክ መለክነትላ እማ ፎርቶ ከረኑኹዲ፣ ምስግድዲትር ገበሪስነት፣ ኒሰናኸር በክስታን ቅዱስ ሚካኤሉኹድ ገበርስኔል ሙንዚንጀር ሓየምስጋ ዩኹ ይስተት አልብርሳኹ ግን ግን። ንድካ እና ወራር ምስርኒድ ብሊና ብሪል አኩ ሰኝኹ ወላ ድኳ እን ኒመርሔት መሓመድ ዓሊ ፓሻዲ ኒ አሰልዲ አካነን፣ ኒሰናኸር እን ዴሽ አካ አካንልድ ሰላዲሲ ዓስከርሰው ናገለኸ ምስሪን፣ ናገለኸ ቱርክዩን፣ ናገለኸ እና ናንዲ አልባንዩደው፣ በስንዩደው ኒሰናኸር አርመንዩቀርደው ገሪ አካንልድ ሰላዲሲ ጅብስቴው mercineries፣ ናበልኻክ ገንሺን አኩ አስተው አድር ገደራ እርግነት ግን ኒደገምሳኹ።

የዋ እምን ግን ላይንትክ ፎርቶ ከረንዲ ቱርኪዩንድ ገበርስረሪ ግን ይስትሮ ሀደግሰቲ። ደአም ኣድሓና መንግስተአብ ኒክቱብ The Occupation of Keren by the Egyptians ይስታኹ። “ምስሪን ከረንሲ ሻኸኖሰና ፎርቶ ከረኑኹሲ ገበርድኖ ዩኑ፣ እን ድባዕ ወሪ forest መጋሪቱኹሲ ናእስትራተጂር መታን ደንድንኹሉ፣ ኒሰናኸር እን አርፍ እማኒውዱ ሻትካን ኒል ሰጋኹ፣ እን ኣካን ቃሽ ኩርቢኹሊ እርገውሲ (ኩርባ ፎርቶ ከረኑኹዱኹ ይና ግን) ፋሕሲነ/ጂብድኖ፣ እን ክርሻ አርፈውሲ ፎርቶት ገበርኒል ነፍዕስትንኹሎም” የኩ።

ደአም ኣድሓና እን ኒልድ ተለይዶ ከተቦ ህምባኹል፡ “እን ፓሻ ሙንዚንጀር ፓሻ ኒ ይና” እን ሰልፋ ዕርዲራ ወሪ ከተማ ከረንዲር ስእሊረስ ወሪ ካርተስ ፍዱኹ፣ እማ ወራትሊ እርግስኹሉ ወሪ ነፍዕስትኹሉ። እና ዕርዲራ ሓዲሲ ኒኒኻ፣ እን ቱርኪር ቆል ፎርቶ ያኹ “ዕርዲ” ይስታኹ ኣኸነዲን ኒፈለኸድ “ዕርዲራ” ይስትሮ ሸሻስትቲ የኩ። ንድኻ ወላ ድኳ ፎርቶ ከረንዲ ደንቢትሮ ምስሪን ምልክ ሁመትሊ ገበርስረሪ ኣክረን፣ እን መሓመድ ዓሊ ፓሻር ደንቡ፡ ጃቢትኖ ሀጀን ቱርኪሩ ሰኻው ናእርግነድ፣ እን ፎርቶር ገበርኒል ናአምርድ ኣኸን እን ቱርኪዩን ጋብሲ ናነፍዕስትነድ ጭልዋ በሀር እርገትሎም ቋሊሰኩ።

እማ ናን ብሊና ብረስ ወረሩ ሰኻው ውሪ ሰበትድ ግን ናው ወረሩኑ ሰኻኹ? ብረስ ሻኸድኖማ እማ ማል አርድኖ ያኹ ኩውንቀሪል ወንተርዲያ ኣከን፣ ናሕላን ወረርዶ ማል አረርናዲ ብረስ ሻኸናዲ ኒውክር እርግኹሎም።

ሰልፍድ መሓመድ ዓሊ ፓሻዲ ኒደንቡዲ እን ቱርኪር ምልክ ሓውኑ ፈርሰና እና ኣፍሪቀር ብርቲ ኔል ናሹር ምልክ ተከልነድኖ እማ ረዳቅድኖ ግን ናሕላን እርጋኹ። እን ርድቅ እና ገሪ ኣካናትልድ ክሱሰንኻ ሱዳንዲ eri ኣካናትዲትልድ ግሚለል ጨዓንሰክ እን ክዳ ልውቲ ኣካናት በሓር ሰራኹዱሊ እንተሩ ሰኻው caravan trade ይስተው ኔስ እና ብርቲ ኔስ ሻኸሮ ኩምልክ ዓንቀይል እስና እርጉኹ። ኒሰናኸር እንሰከር ሁመትሊ ገንሸን ክድኔልድ መኸሰብ በሀር አረርሱሉ ሰኻት እሙር ግን። ኒዳግልር እን ከው ወረርዶ ሻኸረውሲ ቀሰብድ ኩዴሸሊ ዓስከርዶ ናድ እስረ አሪ ብርትስ ወረርና ላመኸሰብሰና ቋልሰቱ እርጉኹ። ኒዳግል ይና ጂጋ ጃቢታኸውል ሀደግሶ እርገሰና ምስሪን እና ብርቲ ኒል ኩራ ናድ ደኩውሲ ናትክ ንር ምልክ ዓንቀይል እስረ ሻኸቶ፣ እማ ዓቕኑ ኒልዶ ምስርድ ንር ሪሕ ናኣክነድ ኒን ደማነት አረረሰና ሀቢቶ ንር ሕላን ሰኻኹ። ናን ኣኸራሲክር እና ሕላን ኒን ምስርዲ ነበኺትልድ ከብተ ዋኒገት ቋልስተኩ።

እማ ብሊና ብራ ሲረኹድ ኒወረርስሮ ገረሳኹ ውሪ ርድቅ ሰኻሉ ወሪ ወራርሊ ኒድ ረቀብሳኹታ ውራ ሰኻ ያኹ ኩውንቀረስ ቋላኹድ።

ሰልፍድ ብሊና ብራ እን መሳፍንቲ ሓበሺውድ ኒወረርሱ ሰጋኹ እን ርድቅ ኒው ኒአርዲ ኒማልዲሲ ረቀብሱ ሰጋኹ ድኳ ኣከን፣ እን ሒልል ሺራኹልድ እንተው፡ ምስሪንደውድ ኒረቀብሱ ሰጋኹ ደአም ኒርድቅድ ኣኸን፡ ብሊና ብራ እስትራተጂር ኣካን፣ እን ክዳ ሊውቲ ደርብ እማኒኹ ሱዳንዲ እና ወደግ ኒልዱኹ ወሪ ናይል ቫሊ ይስቶ ሸሻስተው አሪ ኣካናትዲትልድ ጐ፣ ናንዲ ዶነደውድ ብሊና ብረድ ዮ ባሕር ሰራኹሊ ባጺዕሊ ገእዩ ሰኻው ኒ ኣክኒ ዳግል፣ ብሊና ብራ ኣካን ነበካ፣ እማ ከበሳዲ በርካዲ ሳሕልዲ፣ ሰምሃርዲ ኤርትራኹሲ እኺሪርሊ ሻኪሳኹ፡ ወሪ ሱዳንትልድ ጉሮ ከበሻ ኤርትራኹሊ ኣኸታሲክ ኒድ ተረገሰራኹ ኣካን መሓበር ኒኣክነድ፣ ምስሪን እና ብርቲ ናንዲ ኤርትራውዲ ኤትዮጲዩውዲት ሻኸኒል፣ ሰልፍድ ብሊና ብረስ ሻኸድኖ ናእስትራተጂር ዕልድ መኸሉኑ ሰኻኹ ኣካን እርጉኹ ይስትሮ ገረስተኩ። ም ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

28. ወንቀራ፦ እን ብሊና ብሪል አኩ ሰኘው ወራራት ወቤሩዲ ምስሪኑዲ፣ ብሊና ብራ ኒድከልማ ገእዩ ሰኘው አኸራ? ህምቡንትክ ናን ወቤር ወራር ከረንሲ ደኮ በረኻ አብላወኹዲ አሸራዲትል አኸታሲክ ገእዮኹማ አኸራ? ኒሰናኸር ምስሪን ከረንዲ ኒምንጅዋዲትል ካያ እርገት ናወራር ሀደግሶ ህምበኩ። ኒልድ ደኩሮ አረርሰው ደገጊ ደማትኮ ብሪውደው ሰኩናኮ ብሪውደውሲኻ ወረረውማ አኸድና ምስሪን? እን ናው ኒድ እንተሩኑ ሰኘና ደርፍፍል አረርሰው አብላውኹደው አሸራደውኸር ሀደግሶ እርግላ? እና አካናት ኒል ወራራት እርግላ ይስትሮማ ገረስታኹን?

ውንትሳ፦ ወቤር ወራራትድ ተርሲኖ አክነን ወቤ ኒወራራት እን ብሊና ብርቲ በራኻሩሊ አኸገትክ ናድከል ወሪ ናብጅኻኒልክ እርገት ክተብሶ ህምበኩ። ደአም እን ወራራት ምስሪኑ እና እንቲ ይረሰና ናብጅኻነሰክ ከረንዲ ኒላው-ሸንገብዲትል ወሪ ይኸ ስሔር ገፍድ ሓልሓልዲ ኒደወልወልዲትል እርገት ግን እን ክቱባን ጃበርሊ ኒሀደግሶ ህምበኹ።

በደሮ ሰልፍድ እን ወረሩ ሰኘው ወቤ አኸን ምስሪን፡ ብሊና ብሪል መርሕስተ እንተሩ ሰኘው፣ እማ ብሊና ብራ ኒነበክ መጋሪሕዲ ከረንዲ ኒላው ሸንገብዲ አኸት፡ ስሔር ገፍድኻ ሓልሓል አኸት ደለይዱ ሰኘው ናአክና ከስተኹ አኸላ። ሲረኹድኻ ወቤ ብሊና ብራዲ ኒደወልወልዲትል መርሕስተ እንተሩ ሰኘት ሙንዚንጅርዲ ክቱብል ሀደግሶ ህምበኩ። ንድኻ እን ከወል ጐታ በሀር ገምድኖ ናሒልሲ ሓየምድኖ ናብረስ መለክድኖ አክነን፡ እን ብሊና ብሪል ነበኪቶ አረርሰው ናአካናትሲ ሻኸድኖ ስታት እርገትሎም ከስተኹ አኸላ።

ህምቡንትክ ናን እን ሰልፋ ወራር ወቤሩኹ 1844ዲሲ ብሊና ብሪል አኸኹሲ ተኪን፣ እን ይና ጂቻ ብሊና ብራ በጐስትል ሰቻ ወራራት ይስታኹል ሀደግሶ እርገሰና፣ እና ወራር ኒን፡ እን እማና ጭንድቅ ይስቶ ሸኻስቱ ሰቻኹ ናንዲ ዔላበርድድ ተርዮ፣ እን ላው ገፍድ እርጋኹ ወራር ዓዳፋዲ ፈርሔንዲ፡ አይባባዲሲ ዮ፣ ደገጊ ቦጎስሩዲ፣ መንሳውዲት ናትክ ሓውሰ፣ ቤትጁክዲ፡ ሓባብዲ ዓድ ተክለስዲትኸር ለከሞ፣ ሓልሓል ገእየት፡ እን ሸንገቡኹኻ ድጊዲ ጽላላዲ ጁፋዲት ለከሞ መጋሪሕ ገእየት ፣ እን ነበካኻ ከዑዶ እን ለኻር ነበክድ ሓቢን-መንተልሲ ዮ መጋሪሕ ገእየት፣ ኒደንብኻ እን ወረሩ እርገው ናውክ ሓልሓልሊ ሕበርስኺነት ሀደግሶ ህምበኩ። እን ደገጊ ብሊነው እና ደወልወል ኒል አረርሰው አሪውኸር፡ ወላ ድኳ ናውክ ናስኹኹ ክቱብል ሀደግሰገን፣ እና ወራራት ኔን ናዳግልር ገሙ እርገት ወገምስሮ ገረስተኩ።

ወቤ በረኻ አኸራሲክ አኮበሮ ብሊና ብራ ከብተኹሲኻ ወረራኹማ አኸራ? ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ፣ አን ይገፍድ ኒስ በርህዳኹ ሓብረ አራኹ ሻኸሊ። ደአም እንሰከር ዳለትል በላይን ብጅኸድ ናል መንደርቱኑ ሰኘና አካናት እና አወት ሀደግሰው ናአክነድ፡ ወቤ ኒወራርሲ እና አካናት ኔል ተኻሰ እርጋኹ ተከኩ።

እን ወራራት ሱዳንልድ ብርፍ ዮ በርካሲ ዮ ምስሪንዲ፡ እን በርከር ገባይል ናጨር ምናምርደውዲሲ ብሊና ብሪል ገሙ እርገውር፡ መጋሪሕዲ ከረንዲ ኒሸላይዲትል ተኻሰ እርገው ናአክና አርእስታኹ ግን። ኒዳግልር ሳሕል ገፍድ ምስሪን ገባይል ሳሕሉ ማርያዲ፡ ሓባብዲት ናዲ ሕበሪነ ጣቀኑድ ብሪል ተኻሰኹ ወራራት እሱኑ እርግነት ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል ሀደጎሉ ህምበኩ። ወርነር ሙንዚንጅርኸር እን ወራር 1852ዲሩኹልድ መጋሪሕዲ ከረንዲ ሓውየት፣ እን 1854ዲትል አኸኹ ወራርሊኸር ከዑዶ ከረንዲ ሓሸላዲ አሪ ደገጊ ናአግባርዲ ሓውየት ሀደጎ ህምበኩ።

ደአም ኩወንቀራ ምስሪንኻ እና ብሊና ብርቲ በራኻሩ አብላኹደው አሸራደውሲ ወረርኹኹማ? ያኹ አከን እማ ኒት ወንተስኒል ወጠንዲያ አከን፤ እና አካናት ኔን እን በርካሲ እንተሩ ሰጋ ወራራት ምስሪኑ ናድ ተርዩ እርገት፤ ወሪ ይኸ ናሽሸል ለከምኒልድ ደአንደግነትሎም ወገምስሮ ገረስታኹ ግን። እን ጃቢቶ ሀደገሰሰና ናን ደንቢረድ ከተብሰውል ገለ ኔስ ድዋኹ ሓብረኸር ህምበኩ። ኒሰናኸር ገለ አካናት ኔል ወራራት ሰሻት ወገምኖ ገረስነው እሻራትር አረርሰኩ።

ህምቡንትክ ናን ኤጳርቅና ከረንኹድ ሓብረር ሕርበት ወሪ ወብሳይት EparchyofKeren.comሊ፤ እን ቍምስናታት ኤጳርቅነውድ ዳንታ ኔል ከተብሰ ዋኒነዲን፤ እኸር ክብርም ጸጋይ “ታሪኽ አሸራ” ያኹል ከተብኖ ህምበናኹል፤ “1848ዲር ደንብክ ወራራት ምስሩ ከሰሊውድ ሰበትድ እና ደወልወል ኔል ከው መንደርትድኖሉ ገሪኹዲክ ጨገም አኹ ሰሻኩ” የኩ። እን ኒድ ደንቢ ከተብሰ ህምባኹል ከዎይ፤ “እን ሰልፋ ወራር ምስርዱኹ ከሰሊልድ ብሊና ቁር አኻኹሊ እና ደወልወል ዶብዓቱኹሊ ገዎዲነ መኹው ናኪሸኻ ተከወ እርገው ኔል ክርነት ደገምሰኩ”። 1860ደውሊኸር ፍርዙን ቁንዲዲኹድ ዳለትል ግላስሪ ደወልወሊ፤ ኒሰናኸር ቀርትነጃርዲ ሰቋርዲር ደወልወሊ ማል ብሊነው ገሪው ወረርስረት ደገምሰኩ” ያኹ ከተብሰ ህምበኩ።

እና ሀደግሰውድ ዳግልር ገለ አካናት ናስኹድ ወራራት እርገትሎም እሻራት አኸርልና ገረሰው አረርሰኩ። ህምቡንትክ ናን እን ጃቢታኹ ይና ድግምሊ ሀደግሰ እርገሰና፤ ላጅሀት እንጨናቅሩኹ “ፍረሽ-ወረራኹ” አፍሩስ ወረራኹ ይስታኹ ስኹድ ሸኻስታኹ ኒዋንትና፤ እና ስኹ ኒንኸር እና ወራራት እንሰከር ዳለቱውድ ወሪ ኒጃቡውድ ሰበትድ ፊኹ አኸራ ይኖ ወገምኖ ገረስነኩን። እማ ገድም እን ውንትሳ ዩኹ እን ክቱባን አን መኸልተውል ድኩርታኹ ካያ ኒአክነድ ከቲናታት ዋኒሩሉ ገረሰኩ። ንድኻ እና ጂጋ ኒስ ሸኪረው ሻን እን ከቲነስ ትክሲድኖ፤ ነቀሳኹሲኸር ተመምድድኖ ሳደኩን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን

29. ወንቀራ፦ አይዳብ ከንቲባ መዲንሲ ኒሻኒ አን ጭንድቅሊ ውብዲ አስተኹ አንሸኸሊ ወቤሲ ሰልብስትረ አስትረትኸር፤ ውብር አኹና አኸረትር ጂጋ ኩኹሊ ሃደግሮ አርግሩኹ። ውብ ክሮ ደንቢ አይዳብ ወራኹቲን? ወብትልድኻ ወለልድ እርጉኹማ? ወራ ጎፍየትላ ወብር ደንቢ ደለይድራኹ ሻኸሩኹማ?

ውንትሳ፦ አይዳብ እና እንቲ ይረሰና እን ጭንድቅሊ አመራ 1844ዲሲ ወቤር ቃብሎ አኻኹ እንሸኸሊ ወቤ ሰልብ አደፈረትላ፤ ኒደንብኻ ወቤ ክኻንተትላ ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል ደገመኩ። እን ሰቆይረድ ወሪ foot noteሊ ኒከተብ ህምባኹል ከዎይ እና ድግም ኒስ አዲስ አባቢል 1970ዲሲ ኒድ ድወኹሉ አቶ ወልደንስኤ ተኩሩራይ አኸትር ሀደጎ ህምበኩ።

አይዳብ ወቤ ክርጊ ዋኑ እምንድክ ጋብረ ዋሲሰቶሉ ገረስረሪ ንር እርግነድ፤ ኒካበነድ ንር ዳንሲ በገሰሪ የመመንታ ወሪ መልካይ አካሰና ሀቢቶ ገረስረት፤ ይና ጂጋ “ብሊና ብራ በገሰትል ሰጋ ወራራት” ያኹል ሀደግኖሉ እርግንኹን። እኸር ክብርም ጸጋይሪ ክቱብ “ታሪኽ አሸራ” ያኹል፤ አይዳብ ወቤሲ ሰልብስትረ አስትግሪር ጃብ፤ ምናዓምር ዓድ ዓልበኪትሊ ክኻንስረ እርግረት ሀደግኖ ህምበነኩ። እን ሰብብ ዓድ ዓልበኪትሊ ንር ክኻንስኒኹሲ በርህዱኑ፤ “እንሰከር ዳለትል ዓድ ዓልበኪት ከሰሊ ደወልወል ሃወሻይትደውልድ ምስሪና ወራር ሰበትድ እና ደወልወል ብሊና ብሪኹ ሺተልደውሊ ገዳድኖ እርግነት፤ ኒልድኻ ብሊን ጣቅርዲ፤ ተርቀቅርዲ ላት አኸኖ ቀስብድ ሃወሻይት ወንተስነትሎም ደገምሰኩ። ዓድ ዓልበኪት ደአም ኮድኺን ብሊንዲ ሓዳር እስነድ ወሪ ሓዳርድ ስኩርስኻነድ አረክሲነ፤ ሺተልትል ወንተርነት፤

እን ምናዓምርሊ ክኻንሰው እንቃቅ ብሊነውኸር አውረው እርግነት ተልተልሶ ድውሰተ ዋነት ደገመነኩ። ኒልድ ተለይድኖኸር ኣይዳብ ምናዓምርልድ ሸኹዲ ሰበትድ እንክስትሮ ወሪ ደቀርስሮ ዋንትሩ ግን 1844ዲሲ ወቤሲ ሰልብስትሪ ንሪ አስትራኹ” የነኩ።

ወቤ ከሮ ደንቢ ኣይዳብ ውራኸረት? ወቤትልድኻ ቁሊዕ እኳርትማ እኳርድላ ድዋኹ ሓብረ ይገፍድ ቋላኹ ሻኸሊ። ደአም እን መሳፍንቲ ኢትዮጵዩውድ አሰልሲ ድዋኹ ክቱብል፣ ወቤ ሰኻ እኩን ድንቅነሽ፣ የወርቅ ወሃ፣ ለኪያየ ይስተው ክኻንተ ናልድ ሰሳ ቁሊዕ እኳረት፣ እን እኩን ኒውልድ እን ለኃ ሰልፉ ናእክል መሳፍንቲ ኢትዮጵዩው አርእስተው፣ ደጀዝማች ማሩዲ፣ ደጀዝማች ሰባጋድስቲ ይስተው አኩኑ፣ እን ሲኹሪ ደንጎቢሪ ለኪያየ ይስትሪሪ ደአም፣ ንር እኸር አውኒ ይስተት ሀደግሶ አላ።

ንድኻ ኣኸራሲ ካያ ወገምኖ ኣክነን፣ እና አውቀራ ኣኸረት አርእስትግሪሪ ወቤሲ ኒእኹና ደንጎቢሪ ለኪያየ ይስትሪሪ፣ ንር ሰኹ ቀየርዶማ እን ኣይዳብ ኣኸተሪ? ያኹ ወንቀራ ስኩርዶ ወሪ ወገምስሮ ገረስተኩ። እማ ገድም ኒልድ ደኮ ኣይዳብቲ ተኪን ኣን ኡዊያ ገረሳኹ ሓብረ ሻኸጋኸር ይኣክነድ፣ ንደንቢሲ ንር ዳንታ ተብስትሮ ጀረብዳኹ ግን ዩንሲክ ነት ድኹኩን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑሪዲን።

ፓድረ እስተላዲ ብሊና ብሪል ሰኃኹሉ ገርዳዲት ቋለው ወንቀራታት

30. ወንቀራ፦ ፓድረ ወሪ እኸር ስተላ ከረንልድ ኒምስዮንቀርልድ ሲረ ሺተል ይስታኹ ኣካንሊ ጎደና እሰ ኒል መንደርቱ ሰኃት ሀደግሮ እርግሩኹ። እና ኣካን ኒኒል መንደርቱ ሰኃኹ ሺተል ይስታኹ፣ ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብል ከተብሶ ህምባኹድ ቤሎትል ወሪ ወሪ እና ጨዌተትሪ ገፍድ አረርሳኹ ኣኸት ሀደግሶ ህምበኩ ። አሪ ገፍድ ኩዶ ሺተል አሸራ-ቀሮትነጃርዲ እንደረሲ አረርሳኹ ኣካን ኣኸት አርእስታኹ ግን። እማ እና ኣካን እስተላ ኒል መንደርቱ ሰኃኹ ሺተል ይስታኹ አወት አረርሰት አርእራኹ ሻኸሩኹማ።

ወንቀሳ፦ የዋ ኩእምን ግን፣ ሺተል ይስታኹ ሰኹ ብሊና ብሪ ደወልወሊ ለኃ ኣካንሊ ኒዋንትነድ ከቲሲሮ ገረሰኩ። ይናዳን ከሰተ ክፍለ በጉሩኹ፣ ኖርወይ መንደርታኹ ላኣካን ሺተል ይስታኹ፣ በጉር አወይሲ ጨዌተትዲ ፣ ቤሎዲር ነበክል አረርሳኹ ዋኔት ደገመኩ። ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል እስተላ እን ኒኪድኻ ሺተልዱኹል ቤሎትል ገዳደት፣ እና ኣካን ኒልኻ ኒኹናሲ ንርከውዲ መንደርቱ ሰኃት፣ አመራ 1869ዲሲኻ ኒል ከረት፣ እን ኣካን ኒክራኹር ናንሱክ ምስዮንቀርዱኹ ይስቶ ሸኻስተት ደገመኩ። ንድኻ ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብል ህምባኹድ እና ሺተል ይስታኹ ኣካን እስተላ ኒል መንደርቱ ሰኃኹዲ ኒል ክራኹዲ፣ እና ጨዌተትዲ ቤሎዲር ነበክል አረርሳኹ አወት ሀደግሳኹ ግን ይኖ ገረሰነኩን።

አሪ ገፍድ እን ሺተል ከው ገሪው አርእናኹድ፣ ኒሰናኸር ይናዳን ያዕቆብ ዑቋባሚካኤል ኣሸራሩኹ፣ ናን ኖርወይ መንደርታኹ ደገማኹድ፣ ፓድረ እስተላር አርብ ቀሮትነጃርዲ እንደርሲ ፍጥረስ ይስታኹ ኣካን ዓድ ደማትዲ፣ ሸበቅዲር ነበክል አረርሳኹል ዋኔት፣ እና ኣካን ኒልኸር ተመሃራይ ኣኩ ኣባ ገብረቅዱስ ሃይለዲ ፈሮ እን አርብ እስተላሩኹሲ ኒዕልድ ቋለትሉ ደገመኩ። አሪው ይናኻን ኣሸራሩኸር እና ፍጥረስ ይስታኹ ኣካን እን እስተላ ኒል መንደርቱ ሰኃኹ ግን ይስቶ ደገምሰት ሀደገነኩ።

እና አወት ሀደግሳ ሓብረር ዳግልር እስተላት ቋላኹድ ሓብረ ናን ተኸት ከረንልድ አርሳኹ ሓብረሲ (አርዲያ ዮ ቆመስ ከረኑኹ፣ እኸር ጸሓዬ ክፍለማርያምዲ እሰኹ ጂኒል፣) እን ፓድረ እስተላ ኒል ሰኃኹ ሺተል፣ ኣሸራ ቀሮትነጃርቲ ኩገሽ ጃብራ ደኩሮሰና አረርሳኹ፣ እማ ኣካን ወረፍ በህሊን ሻኹዲ ጎደኒ ኣካንዲ ኣኸት ደገምሰኩ። ኒመስከብኸር እና ኣካን ፍጥረስ ይስታኹ ጳዕዳ እምቢ ጊሪ ሰርሊ አረርሳኹል ሰኃት ደገምሰኩ።

ኒዳግልር እን ይና እክል በህሊን ጃበርልድ ቀሮትነጃርዲ እንደረሲ ቁሽትል መንደርቱ ሰጋኹ ይናኸር ቀሩባን ዓዋተኹራ ግርዋ በሀር 88 አመራኹ አኩ፡ እን ልጃን እስተላ ኒል መንደርቱ ሰጋኹድ መንዳቅ ባደሞ ህምባኹሲ፡ ካህናት ናተማህሮዲ እንተሪካክ ሰአሉኑሉ ሰገነኩ ዮ ጂጃስተት ደገምሰኩ።

-እን ገሪው ደገመነሰና እስተላ እና ሺተል በረኻርኹ ቀሮትነጃርዲ እንደረሲ አረርሳኹል ጎደና እሰ ኒድ መንደርቱ ሰጋኹዲ፡ ኒመስከብኻ ኒልድ ሺርዮ ጸዕዳ እምቢ ጊሪ ስርሊ ፍጥረስተል ሰጋኹዲ አኸሮ ገረሰኩ። እን ሁመት ኒጃቡኹሊ ደአም እን ኒምሰዮንቀርልድ ሲረሰና፡ እን ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብል ሀደግሶ ህምባሰና፡ አና ሺተል ሊገር ጭዕተትዲ፡ ቤሎዲር ነበክል አረርሳኹል መንደርቱ ሰጋኹ አኸሮኸር ገረሰኩ። ንድኻ እና ጋር ኒን ንደምቢሲ ትክስረ ተብድና ጀረባኹ ግን የንታ ግን። **ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።**

31. ወንቀራ፦ እስተላ ብሊንሲ እን ወራራት ምስሪንዲ ናጨርዲሩልድ ደአንድሮ ለመለም ዮ ሰገት፡ ህምቡርትክ ናን ብሊን ናከውዲ ናማልዲ ወረርሰኖ ገንጅናርሊ ክስትድኖ ከሰላ ገእይኖሰና፡ ቀሩንሰላ እንግሊሱኹ ባጸዕ ሰጋኹሊ ጠርዖ እን ወረርሶ አስቶ እርገው ከውዲ ማልዲትልድ፡ ናትክ ድኳ አከነን ናገለት ወንተስኒል ዓውቲተት እን ኩጂጋ ጃበሪል ደገምሮ እርግሩኹ።

- እማ እስተላ እምንድክ ብሊና ፈኩኹ አኸነዲን ኒዳንተስ እክብኒል፡ ወሪ ሓውኑ እርገን እን አካን ኒኒል መንደርቱ ሰጋኹዲ፡ ኒኒል ክራኹዲ አልብርስሮ አከው ክደም ዋኒራማ?

ወንተሳ፦ የዋ ኩአምን ግን እስተላ እንሰከር ዳለትል ብሊንሲ እን ናል ገሙ ሰጋ ጨዳትልድ ደአንድሮሎም ለመለምዮ እርጋኹ ኒአክና፡ ዳንታ ወሪ ታሪኽ ኒኹ ትክያኹድ አለብርስሮ ወጀባኹሉ ግን። ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል ላኹ Arturo Issel ይሰታኹ፡ እስተላ በጎሰሲ ኒኹት በቀቅዲ፡ ወሪ ኒኹት ባሮ ከደሙ እርጋኹ አኩ፡ ላሪ ሕራብ ወሪ reward አርላ። ሙንዚንጅር ተነኸነዲንሉ እን ኒመስከብ ከረኑኹልድ ላኹ ሸፍታይሰና መለይሶ ዳገንሰት ሀደገኩ። ብሊን አከነንኸር እን ደንቢረድ እስተላ ኒል ገማ ሓለትድ ሓሸምዱኑሉ እርግግነት ይና ጂጋ ጃቢታኹሊ ሀደግሶ እርጉኹ።

-ደአም ናንዲ ዳለትል እስተለር ዳንተስ ወሪ ድግምሲ እክብኒል ክሱሰን በክስታን ገፍድ አከው ክደም ተርዮ ዋኔት ደገምሰኩ እማ ኒንኸር ላሳዳ ግን።

32. ወንቀራ፦ እስተላ እኹና ብሊና ክኻንተ አርገት ሃደግሮ አርግሩኹ። እን ብሊናትልድ ወለልድ እሲኹማ፡ ፈደንኻ ባሩኩማ? ባራኹ አከንኻ ኒፈደንኻ ናን አዊል ዋኒድና፡ (እማ ገድም እስተለት ቋላኹድ ኒኒ ይደንገቢ ወንቀራ ግን። እን ኩብተው እስተለት ቋለው ወንቀራታትሲኻ ኡናር እንተራኹል ተለይድኖ ሳደኩን)

ወንተሳ፦ ናን ተኸት አኸራሲክ ድኳ፡ አን እስተላ እጂረትር፡ አሰል ወሪ ፈደን ባረትር ላሪ ድሊት ሰገለለ። ደአም እና አርፍፍ ደከውሊ እስተለት ተኪን አርእያ ኮል ወንቀሪሰና (እን አን ሓበርሰሰና እኸር ጸሓዩ ክፍለማርያም ቆመስ ቅ. ሚካኤል ከረኑኹዲ ጂጃስተኒ ደንቢ) እስተላ ክኻንተ ለጋ ቀራቀር ልዮንዲ ሉጂዲ ይሰተው እጂረት ሓበረ አርዲያ ገረሰኹን። መስከብ ልዮንድኮኹ ቅዱስ ሚካኤልድ ኳሪለብ ገፍድ ወንበር እድሪስ አኸራሲክ ፈራኹ ደርብል ናን አኸራሲክ ልዮንዲ ሰገድ ሰገት፡ እማ ናን ተኸት ክስተት ደገምሰኩ። አለመርትክ 1968ደውሊ አን ከረንሊ መሀርሱ፡ እና መስከብ ልዮንድኮኹ ይዳንድኸር፡ ይጨራዲኸር ላትኩልሲ ተካረይኑ ኒል አተይኑ ሰገነኩን። ደአም እን መስከብ ይን ኒል አተኑ ሰገናኹ እስተላሲ ኒኹረስኮ መስከብ እርገት ናን ተኸት አኸራሲክ ላሪ ድሊት ሰገለለ። እን መስከብል እኹና በሀሪ ይና-ገና ለተማርያም ይሰትረሪ ሰገቲ። ንርዲኸር ላዳንቂ ንርቀራሰቀራ ሰገቲ። እን እኹና በሀሪ ልዮንድቀላ ወሪ እስተላሲ

ኒቸረድቀ ግን ይና ግን። እን ኤኢኻ ልዮንሲ ኒቀረስቀራ ግን። እና እንሰካ ዓንቂ ሰቫሪሪ ልዮንሲ ኒቀረስቀራ ክኻንሰረ፣ ንራቫዲ ኣዲስ ኣበባ ገዓድሮ መንደርትሩ ሰቫሪ ደንቢ። እን ኢትዮጵያዊድ ዳገንሰው ኤሪትርጵንዲ ዳገንሰሮ ኤርትራ ወንተርቲ። ኒደንቢኻ ከዶ ፍርወይ እንትሮ ንርቀህ ለገዶ ህምበውዲ ላኣካን ፍርወይሩኸሊ

መንደርተቲ እንኩቲ። ንድኻ እን ልዮን እስተሊኸረድ ፈደንልድ ህምብሪሪ እና ፍርወይ መንደርትሪሪ ንርቀህዲ ንሪ ግን ይና ግን። እና ዳንታ ልዮን ድኮኸሲ እን በህሊን ከረንቀህ ፍርወይ መንደርተውልድ ዳንዲ እኸርዲ ኣቶ ሃብቶም ደበሳይኸር ደለይዳኸሉ ኒኣክነድ ኒሰና ኣኸት ትክሰ ኣከዲስሮሉ ገረሱኹ።

እን እስተሊኸራ ሊኻር ሉጂ ይስታኹ መስከብ ኒኹ ከረንሊ በክስታን ቅ. ሚካኤልኹድ ጉርበትል ወሪ ዘርኣ ክህነት ገቢል ሰኻት ኣርእስተኹ። ሉጂኸር ላዓንቂ ካያ ባረት። እን ኒዓንቂቐራኻ ፍን ጥልዩን ብራ መንደርትረት ኣርእስቶ ህምበኩ። ኒዳግልር እና ኣካን ሺተልትል እስተላ ኒል መንደርቱ ሰኻኸሲ ተብኒል ገለ ክደም ተር ዮ ሞኔት ሓብረ ኣርሶ ህምበኩ። ንድኻ እስተለር ዳንታ ኒተማምድ ክቱብድ ጠፍሖ ስኩርዶ ሳዳድነኩን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኮረዲን።

33. ወንቀራ፦ ኡናር ደኳኸል እስተላ ከረንሊ እን ኒምሰዮኑልድ ሲረ ሺተል ይስታኹ ኣካንሊ መንደርቱ ሰኻትር። እኹና ብሊና ክኻንተ ለኻ ቀራቀር። ልዮንዲ ሉጂዲ ይስተው እኳረትር። እስተለር ፈደን ናንሱክ ሞንቲኮኸር ሀደግሮልና እርግሩኹ። (እማ ናኻር እን እስተለት ቋለው ወንቀራታሲ ተለለይድኖ።

እማ እን ይወንቀራ ሰልፍሪ - እን ምስሪን በጎሰትል እሱኑ ሰኻና ወራራታ ዳለትል፣ እኩንዲ ጅርምቢዲ ወረርስኖ ከሰላ ኣኸታሲክ ገእዮውልድ- ናብጅኻነክ እስተለር ምሕልልድ ወንተሩኑ፣ ወንተርገው እርግነትር ሀደግሮ እርግሩኹ። እንደ እማ ናንኻር እን ሞስጋኸክ ኣርእሮሉር መታን ድርኻሰረ። እን ምስሪና ወራራተል ውሪከዎ ክርንኹን? ውሪከዎ ሻኸሰትኖ ሱዳን ገእይንኹን? እን ሻኸሰቶ ኣስተውልዳ ውሪከው ወንተርንኹን ሊኻር ድምሮ ደገምትድመና?

ወንተሳ፦ ሰልፍድ እን ምስሪን ብሊና ብሪል እሲነው ወራራት እን ጃቢትኖ ሀደግኖ እርግነሰና ገሪው እርጉኹ። ኒዳግል እና ወራራት ኔድ ጨብጫብ ናንሱክ ናተማምድ ኣርሶ ህምበኩ ይስትሮ ገረርስተላ። እን ጨብጫባት ናገለ ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብል። ናገለ ወርነር ሙንዚንጀር ከተበውል። ናብጅኻነክ ደአም ኣድሓና መንግስተኣብሪ ክቱብል ግን ናው ገሞ ህምባኹ። እን ጨብጫብ ይና ጂኃ እንቀራኸሉ ስኩር እርጋኸሉ እን ላወራርሊ ኣስተው 340 ኣከውልድ ናብጅኸኩ ወንተርነድ ሀደግሶ እርጉኹ። ደአም እን ናትናቱር ደርብድ ስኩረው ክሱሰንኻ ኣድሓና መንግስተኣብ ከተባሰኹ ጨብጫብሲ ቋልነን፣ እን ከው ወረርሶ ኣስተውልድ ናብጅኻነክ ወንተርግነት ሓበራኹ ግን። እማ እና ክቱባት ኔል ኣረርሳ ጨብጫብሲ ፍድድኻነ ቋልነን፣ ኣመራ 1850ዲትልድ 1871ሊ ኣኸታሲክ 10 ወራራት ምስሪኑ እርገት ፈሀምኖኩ ገረስነኩን። ኔንኸር እን ደብተርሶ ወሪ እንድብርሶ ህምበው ናኣክነድ ግን ግራ። ናስኻ በጅኻ ወራራትር እርገው ኣኸሮ ገረሰኩ።

እና 10 ወራራት ኔልድ እን ወራር ሰልፉኹ 1850ዲሲ ኣኻኹሊ። ብሊን እን ወራርሊ ዓውቲትነት፣ ወሪ ናኹት ተከውድኖ ገረስነት። ንድኻ ናከው ኣኸን ናማል ሰልብስቲግነት ሀደግሶ ህምበኩ። እን 9 ወራራት ደንበርልድ 5 ወራራት ናጨብጫብ ታምም ድኳ ኣከን ሀደግሶ ህምበኩ። እን 4 ከብተው ወራራትኻ፣ እርገት ሀደግነሰ ኣኸገትክ ናት ተኪን ከተብሳኹ ጨብጫብ እን ኣን ቋለውል እላ።

ንድኻ እን ናጨብጫብ ሸጉን በጃኸን ከተብሶ ህምበው 5 ወራራተል፤ እን ክረውዲ፣ ወረርሶ አስተውዲ፣ እን ወረርሶ አስተውልድ ወንተረውዲት ላት መጢስኖ ቋልነን፣ 567 ክርነት፣ 837ዲኻ ሻኸስትኖ አስትነት፣ እን ሻኸስቶ አስተውልድኻ 325 ካያ ወንተርነት አርእኖ ገረስነኸን።

ንድኻ እን 837 ወረርሶ አስተውልድ እን ጆሻኒ ወሪ ዮሐንስ እስተላ ቍንሰላ እንግሊሱኹኹ ዎልተር ፕሎውደን ይስታኹል ስኩሳኹኹ ፕርግን ፈንክድ፣ ወንተርድኖ ገረሰው 325 ካያ አኸኖ ደንቢ፣ እን ወንተርገው ወሪ ኒድ ይኖ ድደው 512 አከነኹ ይና ግን። ወሪ ይኸ ናስኻ በጆኸው ወንተርኖ ዋኑኑ፣ ናጨብጫብ ከተብሰጋኹኹ አኸሮኸር ገረሰኹ። ዎ ኒዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

34. ወንቀራ፥ አጀና እና ደሀይስኖ አስተው እማ ወንተርነ ይሮ ሀደግሩ ግጅረው 512፣ ናስኻ በጆኸውር አኸድኖ ገረሰነኹ፣ ውሪል ገመው አኸድና ይራኹን? ገንጅናርሊ ክስትኒልድ ደአነውማ አኸድና ይሮ ሓሰብራኹን?

ወንተሳ፥ እን ወረርሶ አስተው ውሪል ገምነት ይገፍድ አን ቋላኹ ሓብረ ሻኸሊ። ደአም ዕባብድ እን እንሰከር ዳለት ከውሲ ሻክረክ ገንጅናርሊ ክድኒ ዳለት እርጋኹ ኒአክነድ፣ ገንጅናርሊ ክስትኑኹ ይስቶ ወገምስሮ ገረስተኹ። ህምቡርትክ ናን ወርነር ሙንዚንጀር ኒክቱብል “እን ክስትኖ እርገው 300 አከው እኩንዲ ቁሊዕዲት እንግሊስ ብሪ ቍንሰላ፣ ዎልተር ፕሎውደን ናኮል ወንተሰኹሎም” የኩ። ንድኻ እን ወንተረው አከንንኸር ገንጅናርሊ ክስቶ እርገው አኩኑ እስተለር ምሕልልዲ፣ እንግሊስ ብሪ ቍንሰላ እን ምስሪንሲ ዋሲስሮ ወሪ ቀሰብሮ ገረሳኹ ሒል እርግነዲንሉ ኒጀላብድ እንክስትኑኹ ይና ግን። እስተላ ኩዶ ሰልፍድ 1854ደውሊ እንግሊስ ብሪ ቍንሰላዲ፣ ደንቢረድ 1863ደውሊኻ ኩዶ ፈረንሲ ቍንሰላ ለጅዮን ይስታኹዲ አረርስኻ ከሰሊልድ ከውዲ ማልዲ ወረርሶ እርገውሲ ወንተሲስሮ ገረሰት፣ እን ብሊና ገሸው ከረንዲ፣ ሓሸላዲ ጁፋዲ፣ ታንታርዋዲሩ 1864ዲሲ ንጉስ ፈረንሲኹ ናፖልዮንቲ ሓመድድኖ ከተብናኹ ጀዋብልድ ፈሀምኖሉ ገረስነኹ። ይና ጂኛ ኡናራት ደኩዳኹሊ ሀደግሶ እርገሰና፣ እን ወረሩ ሰኻው፣ ክሱሰንኻ መሓመድ ዓሊ ፓሻዲ ኒደንቡዲ፣ ገንሺን ክዳ-ልውቲልድ ከሰብና ግን ናስታት ሰኻኹ። ንድኻ እን ከው ናው ወረርኖ አድነውሲ ክሱሰንኻ እኩንዲ ቁሊዕዲት ገንጅናርሊ ክድኒ መታን ካያ ግን ናው ወረርኖ አድኖ ፈርኑሎም ሰኻኹ ይስትሮ ገረስተኹ። ኒዳግልር እና ከው ወረርስኖ ንስኮ ደርብ ብሊና ብሪልድ ሱዳን አኸራሲክ መለይሶ ገእየው” ናኹርክ ናርሕዲ እን ናት ሰተትሳ አካናትሊ ገእየግነትር ወገምስሮ ገረስታኹ ግን። ገሪው ናልድ እን ናል ገመሎም እርጋ ጨገምሲ ቀደርና ብነድ አኸን ሸኹደድ፣ ደርብል ክርድኖ ገረስነት ከስተኹ አኸላ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

35. ወንቀራ፥ ብሊና ገሸው ጀዋባት እንግሊዝ ብሪ ቍንሰሊል ኒሰናኸር ፈረንሲውሊ ስተለር ደርብድ እሲነክ ፈሱኑ ሰኻነኹ። እን ጀዋባት ናው ፈሱኑ ሰኻነው እምንድክ ናላውድ እንግሊዝዲ ፈረንሳዲ ዓይብ ጀርቢነ ፈሱኑ ሰኻነውማ? እማ ስተላ ኒላውድ ከተብክ ናሱኹድ ፈሱ ሰኻው ናው? አርእራኹ ዋነንካ?

ወንተሳ፥ በደሮ ብሊን እንሰከር ዳለቱ፣ እን ፖለቲካ ናደወልውሉኹሲ ናዓቅምሰነክ ፈሀሙኑሉ ሰኻነት፣ ወሪ እን ናላው ሸንገብሊ ሰኻ ገባይላሰነክ ናት ፍዳኹዲ ፍዳጋኹዲር ከቲና እርግኹሎም ይኖ ገረስነሊ። ውረድ እን ደባን እን እንሰከሩኹ ኩሒልድ መደርትራኹ፣ እማ እን ሒል ሻኹ እን ሒል እንጋኹሲ ዓመጮ ገንጅናርሊ አኸታሲክ ገእሳኹ እርግነዲን፣ አዋሃብረ ኩሸት ደአንድረትር ተከውረትር ለዶትድ ወሪ አክሰፕርዮንሰድ ክንቲቶሉ ቀሰብሰረኩ። ንድኻ ብጅኸዲ ሒልዲ ክምረንኻ፣ ዋኪትቶኸር ወረርቶኸር

ደበልተራሹ፣ ሒል ብረንካ ሒል ሻውኸድ ወርኮ ከፈልዶ ወራርልድ ደአንቶ ቀሰብሰራሹ ዳለት እርጉሹ ይናግን።

ንድካ እና ደወልወል ይናገሩ ምስዮንቀኑር እስተለረው እንትግኒር ጃብ አከንክር፡ በጉስ ወሪ ብሊን እን ሙንዚንጀር ሀደጎ ህምበሰና፣ ወራራተልድ ደአንድኖ እን መሳፍንቲ ሓበሺው ወሪ ኢትዮጵያውድ ወርኮ ከፈሉኑ ሰኝነት ይና ጂጃ ጃበሪል ሀደግኖ እርግንሹን። ብሊን ካያ አክግኒ እና ናንዲ ከበሻ ኤርትራሹዱ አከነንክር እን ጐንደርሊ ከፍ ዮ ሰኝው መሳፍንቲ ሓበሺውድ ወርኮ ከፈሉኑ ሰኝነት ከስተሹ አክላ።

ንድካ እን ወራራት ደንበር ምስሪትውድ ዳለትል አከንክር፣ ወላ ድኳ እን ናግንቀይሊ ናዲ እርገው ምስዮንቀኑር እስተለረውድ ካበናዲ፣ ኩድጃዲት ነፍዕስቱ እርገው አከነን፣ ናላውድር አላዲ ካበናዲ ነት ህምበኩ ይስታ አካንልክ ጠርዕድኖክር ካበና ወንቀርድኖክር ፈሀሙኑ ሰኝነት ወገምኖ ገረሰነኩን። ኒዳግልር እና ጀዋባት ቅረናት ኤውድጲውሊ ብሊና ገሸው ከተቡኑ ሰኝነው አምሓር ጋብድ ግን ናው ከተብሰክ ህምባሹ። ውረድ እንሰከር ዳለትል ጀዋብ ከተብና ግእዝድ ወሪ አምሓርድ ከተብነድ ሰለጡ እርጋሹ ተከኩ። ንድካ እስተለረውድ ዳግልር ላሹ ለጃ አምሓርድ ከተብድኖ ገረሰው ካህናት ኮቀኑር ወሪ አሪው እርገውር አክድኖ ገረሰነኩ። እማ ኒንክር ገለ ናግንቀይልድ እሰናሹ ክድመት እርገትር ሓበራሹ ግን።

ኔስ ይስቱ ደአም እስተላ እን ከወል ገሙ እርጋ ጨዳትዲ ገንጅናርሊ ክስትናዲት ኒዕልድ ቋሉሉ እርጋሹ ኒአክነድ፣ እና ምቀልናር ኔስ ደውሲር፣ ላዶንካ ባጸዕ ላዶንካ ከሰላ፣ ኒሰናክር እን ቀንሰላ ፈረንሲሹዲ አረርሰኝ እን ከው አስቶ እርገውሲ ወንተሲስር 1863ደውሊ ምስር እክታሲክ ገእየትር ደገምሳሹ ኒአክነድ፣ እን ብሊና ገሸው ሺዊነሉ ካያ እክጊ ኒሹትልድ ጐክር እን ጀዋባት ብሊና ገሸውድ ኤውድጲ ቅረናትሊ ከተብሰ ሰኝውሲ እን ኒእርገሉ አርእኻድ፣ ከለብርሰና፣ ወሪ ሸኑርሰና አረረሰና አኾ ከተብሰሰና ሀብኒል ኒላውድ ከተብነድ አክን ኒኮድጎስ ኡነድ ካቡሎም እርጋሹ እክራ ይስትር ገረሰተኩ። ም ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ሻኒ አመተገርጊስ ብሊና ስኞኞሲ ቋላሹድ ወንቀርዳሹ

36. ወንቀራ፦ እማ ሰልፍድ ይንኪር ወንቀሪል ቱኒግኒ፣ ለጃ ኡናር ጃብ ግርጋ 31.03.2018 እርጋሹ ራድዮ ብሊነር ስታትሊ፣ ይና ሻኒ አመተገርጊስ መኩንን፣ እና እንቲ ራድዮ ብሊናትል ስኩሰራሹ ዳንታ ወሪ ታሪክሊ፣ ንር ቋለስ ኡር እርግሪሪ ንር አክነድ፣ ኩገፍድ እን ንሪ ይረውሊ ወንተስራሹ ዋንካ በክት እዊየካ ፍሪሪኩን።

ወንተሳ፦ የዋ ኩእምን ግን፣ ኖረዲን፣ እማ በደሮ ይና ሻኒ አመተገርጊስቲ ትክሰ ሰላም የኩንላ። ም እና ጂጃ ኒል ንር ቋላዲ እን ንር አንነልድ ዋስሮ ሰኻረውሲ ሸኻርድሮ ንር ደገምነድ ሓመድጊላ ደኩያ ጀረበሊ። ውረድ እና ይና ከውሲ ተከው እካ ዳንታ ወሪ ታሪክ፣ ጃቢቶ ከቱብድ እክብሰ ዲዊጋሹ ኒአክነድ፣ እን አብድ ደገምሳሹ ድግምሊ ግን ኒአርስሮ ገረሳሹ። አመተ ገርጊስ ንር ጂጂል ብሊና ስኞኞ ውራሹ ናክ ለወወትስሮ ገረሰት፣ እን ንር እክል ወንቀርነላ ወንቀሪልድ ብርፍ ይሮ እን እርጋ አስባብሲ ጠፍሕድሮ ንር ወንተስነድ፣ ኒሰናክር ፎርቶ ከረኑሹሊ እን በላይና አርፋ ዳግ ሓደሮ ሰኝው ቱርኪን ምራውድ ክሩ ሰኝው ናአክነድ፣ ንር አን አልገደናይ ቱርኪንሲ ቁርድ ቁር ምርውሰና አኾ ተሓረቡሎም ሰኝኩ ይስቶ ደገምሱ ሰጋሹ ድግምሲ ንር ደገምና፣ ኒን ኒሹትልድ ላዳንታ ወሪ ታሪክ እን እንሰከር ዳለት አወያሹ ሰኝት በርህዳሹ ግን። ንድካ ይና ሻኒ አመተገርጊስቲ ድም ሓመደኩንላ።

37. ወንቀራ፦ እስተላ ሰልፍ ሳጥቶዲ እንቱሹ። ደአም ሳጥቶ ባሮሉ ወንተሩሹ። እማ ሳጥቶ ደምብርካ ጥልያንሲ አፍርቄል መርሐ ዐሰንታ አኾ ኒእንተርና ናውክ ደለይድናሹ ግን። ኒደንቢ ከዶ ስተላ 30 አከው

ጥልያን ቅርንጫፍ ሲተላለፍ ጀርመን ተርሶ ሰገኘ። ሙዚንገርዲ ኒዋሺትናኸር፣ ሙዚንገር እና ብራ ስተላ ጥልያን ቅርንጫፍ እዎ እርጋኸሱ ሳሪሶ ላሪ ጀርመንትሪ ኩባንያድ (company) እውሮሎ ጀርሲኒዲን ግን። እስተላ ሽካ ዶል ብሊና መታን ለመለም የንክር፡ አሪ ደርብድ ኩዶ ጥልያንሲ አፍሪቄል አካን ሻክድኖ ደርብ ብዱ ሰጋኸ ተከኸ። እማ ነስ ናትክ ላት ቋልነን ጥልያንሲ ደርብ ጠፍሕዳኸ ስተላ ግን ይኖ ገረሰናኸማ? ውራ ቋላ ሻክርኸን? እስከ እን ጣልያን ኤርትራት ሻክና አዋይንሲ ድምሮ በርህዲልና።

ወንተሳ፡ በደሮ ጥልያን አክርኒኒ፡ እን አሪ ቅረናት ኤውሮጲው አሪ አፍሪቀት በንስሰኚነ ሻክድኖ ናው በደራሪን ዩኑ ወሪ ሀልጎምጎም ዩኑ እርግናኸ “The Scramble for Africa” ይስቶ ሸጃሰቱ ሰጋኸ፡ እን አስብብ ኒው ገሪው ድኳ አከን፣ እን ትከር ሰብብ ኒኸ ደአም ቅረናት ኤውሮጲው ብርቲ አፍሪቄውሲ በንስሰኚነ፣ እን አፍሪቃትል አረርሰው ርድቅ ብሪው ወሪ “Raw Materials” ይስተውሲ ገፈፈፍኖ አድኖ፣ እማ ሸቃን ወሪ አኮኖሚ ናኸሲ ክብሲድኖ፡ ኒሰናኸር አሪ ብርትስ መለክነድ ናሒልሲ እዳንድድኖ፣ ናጀረብነድ እርጉኸ። ንድኻ እን ስታት ናኸ እና ሀደግሰሰና ናኸትልድ ጎኸ አኩንሲክ፡ እና ስታ ኒስ ወራትሊ እርግስኒል እን ናጃብ ዲንሲ ሰበክድኖ እንተሩ ሰገው ምስዮንቀርልድ ናገለትክ፣ ኒሰናኸር እን ብረስ ታወርድኖኸር ተብድኖኸር እንተሩ ሰገው “Explorers ወሪ adventurers” ይስቶ ሸጃሰቱ ሰገውሲ ወንቀሪነክ ናገለትልድኻ ሓብረ አረሩኑ ሰገነት፣ ናገለትኻ ኩዶ እን ብርትስ ሻክኒ ክድመትሊ ትክሲነ ነፍዕስቱኑሎም ሰገነት ከስተኸ አኸላ።

እን ሰልፍድ እንተው ምስዮንቀርልድ ናገለ ኩዶ ወላ ሰልፍድ ዲንሲ ሰበክድኖ እንተው ካህናት አከነን፣ ደንቢረድ ደአም እን ነቢርዲ ፖለቲኪ አዋይን ብሪቀርዲኸድ ጨለውሰኖ ፖሎቲኪው ወሪ “poleticians” አኩኑ ሰገው እርግነት ቋልስተኸ። ኒን ካያ አኸጊ ናኸሺ ሰላም አርኖ፣ ጎታዲ ክራዲትልድ ደአንኖ፣ እን ናክደም ምስዮኑሲ እዳንድኖ ከደምድኖር መታን፣ እን ቅረናት ኤውሮጲው ናዲንቀር እንተሪነክ እን አካናት አፍሪቄው ምስዮንቀር ናል ከደሙኑ ሰገነውሲ ሻክድኖሎም ጀረቡኑ አግነት ከስተኸ አኸላ። ኒስኻ ኩዶ ከውሲ ጂብድናዲ መለክናዲር ዕልድ ቋልግኒሉ፣ እን ከው ብሪቀርሲ ዳበርድናዲ ካብናዲር ዕልድ ቋሉኑሉ ሰገነኸር ይስትሮ ገረስተኸ።

ህምቡንትክ ናን ኔልድ ላኸ እና እንቲ ሀደግረሰና ጁሰፕ ሳፐቶ እርጉኸ። እስተላኸር እን ፖለቲኪ አዋይን በጎሰዲ ኒከውዲሩኸ፣ ክሱሰንኻ እን ምስሪንድ አኩ እርጋ ወራራትዲ፣ እን ከው ወረርሶ አስተውሲ ወንተስኒል እሱ እርጋኸ ለመለምዲሲ፡ እን ኮቀርድ ክሱሰንኻ ብሊንድ ናገሻኸሰና አኸ ከደሙ እርገት፣ ንድኸር እና በጎሰዲ ኒደወልወልዲት ሻክድኖ ሀርድግ ዩ እርገው፣ ምስሪን መርሐት ሰይድ ፓሻ ይስታኸደውድ ገሪኸዲክ እንጠርሶ እርገት፣ ደንቢረድኻ ኩዶ እን ምስሪንሲ ወከሎ በጎስቲ የመምሮ እንታኸ ወርነር ሙንዚንጀርድ እንጠርሰነድ ከረንሲ ባርዶ ቀሰብሰት ይና ጂጋ ደኳኸል ሀደግኖ እርግነኸን።

ንድኻ የዋ እምን ግን እስተላ ሲተልትል ብራ ሻኸ ኒዲ ከደመው አሪ ጥልያንኸር ናዕሶ ጎደና ክድመት ተርሶ እርገት አልብርሳኸ ግን። ኒዳግልር እስተላ ሰልፍድ ፈረንሳ እንትኖ በለድሲ ሻክድኖ ጀረቡ እርገት፣ ፈረንሳ እንተርና ብኖሰናኻ ጥልያን እንትኖ እን ብረስ ሻከነንሉ ዋዲሕድ ናወኪል አኸ ከደምሮ ዳልው እርገት ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል ሀደጎሉ ህምበኸ። አሪ ገፍድ ኩዶ እና እንቲ ሀደግረሰና ሙንዚንጀር ጥልያን አኸግኒ ጀርመን እንትድኖ ጀረቡ እርገት እን ሲተልትል እስተላ ሻኸ እርጋኸ ኪድቫሲኸር ጀርመንድ ኡሮሎ ጀረቡ እርገት ደገምሰኸ

እስተላ ወላ ድኳ ጥልያን ኤርትራት ወሪ ይኸ ሲረኹድ በጉስቲ ሻክድኖ ምራድ እርገንሉ፣ እን ኒ እርጋ ሁመትሊ ጣልያን ኤርትራት ሻክድኖ ዳልዋን እርግኒ። እስተላ 1869ዲሲ ክሮ ደንቢ፣ እማ በጉስ 1872ዲሲ ምስሪንድ ሻክስትሮ፡ ምስሪን እን ማህዲን እሱኑ እርግና ለመለምዲ፡ ናኦሪ ሸቃን አጭጉምዲሲ ቁልስትኖ በጉስዲ ባጸደዲት ባርኖሰና፡ እንግሊስ እና አካናት ምስሪን ባርነውሲ፡ እን ና ዋርዶትሪ ፈረንሳ ሻክግሪንሎም ጥልያንሲ ሓዋምስጋ ይኖሰነሎም፡ እንሲን ግን ናው በደኖኻ ሳጥቶር ካበነድ ዓሰብቲ 1882ዲሲ ናው ሻክናኹ፡ ኒደንብኻ እን ምስሪን ባርነሪ ባጸደቲ 1885ዲሲ ሻክኒ ደንቢ፡ 1889ዲሲ በጉስቲ ሻክኖ ላአመሪ ደንቢኻ ተለይድኖ 1890ዲሲ ኤርትራት ንርትክ ናው ሻክድኖ ገረሰናኹ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

38. ወንቀራ፦ እማ ኒኒ እስተላት ቋላኹድ ይደንጎቢ ወንቀራ ግን። ስተላዲ ሳጥቶዲ ብሊና ብሪል እንተሩኑ ላሽካ ላኹ (11) አከው መናዱቕ ምኹርኖ ናዲ እንትንኹ። እን ከው ኒዲ እንተውድ አርእራኹ ዋንተንካ?

ወንተሳ፦ እና ወንቀራ ንስቲ ቋላኹድ አን አርአኹ ሓብረ ሻክሊ። ደአም ተካኹድለ፡ ኒሰናኸር ገለ አን ይስታኹድ እና ከረን ላዕላይሊ ሲረውኹድኻ ቅ. ሚካኤል ላው ሸንገብሊ መንደርተው፣ እማ እን ብሊን ከረን ላዕላዩ ገዳይምዲ ላግባሩኸር፡ ላከባሩኸር አኸኖ መንደርተው ናውኻ ብሊን አኸገው ካቶሊክቀር ዋንቲኒኒዲን፡ እና ከው ኔልድ ናውክ አከሻነግር ናገለ ናልድ አኸድና ይስቶ ወገምስሮ ገረሰተኹ። ደአም ተብድሮ አከድሰግራኹሲ ጋብና ጀረብዳኹ አኸገውድ፤ እና ጋር ኒንኸር ንደምቢሲ ተብስትሮ ጀረብዳኹ አኹ ቋልስተኹለ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

39. ወንቀራ፦ ሙዚንገርቲ ተኪን ከተበውልድ ናበል ፉፈራ ስያሰቱኹ ግን ዩኑሉ፣ አሪው ደአም ብሊና መታን ዮ ግን ኒ ላደንኻ ምስርዲ ላደንኻ ቱርኪዲ ላደንኻ ፈረንሳዲ ኒጨሪተክ ከደሙ ሰጋኹ የውሉ ህምበነኩ። ውራ ቋላ ሻክርኹን?

ወንተሳ፦ ሙንዚንጀርቲ ፉፈራ ስያሰቱኹ እርጉኹ የውሉ፡ እን ንጃብ ኒት ተኪን እዳንዶ ከተበው ግን። ህምቡንትክ ኔልድ ላኹ አድሐና መንግስተብ፡ እን The occupation of Keren by the Egyptians ይስታኹ 1990 ከተብሳኹ ክቱብ ኒኹል፡ እን ምስሪን ብሊና ዳግል እሱኑ እርግና ወራራት አዋኽ ድኹስተት ደገሙ ንሰና የኩ ፡-

“ምስሪን ብሊንሲ ፊኸ እንገት ተለለይዲነክ ከትከትኖ፡ ናንየትሲ ወሪ ሞራልሲ ከሪነ ደንቢ፣ ከዲቭ እሸማዲል (ምስሪን አዳዲራ ይና ግን) 1864ዲ-65ዲር ነበክል በጉስቲ ሸክ እንገት ሻክሮላ ድኻ ጉኹ። እና ጋር ኒል ወስታ ወሪ ኢንስትሩመንት አኸሮሉ ገረሳኸ ሙንዚንጀርቲ አሩኹ የኩ። ኒልድ ተለይዶኸር ሙንዚንጀር እና ደወልወል ኒል ውሪኹ እንተት ሀደግኒ ደንቢ፡ አመራ 1854ተልድ 1861 አኸራሲክ ከረንሊ ብሊና ዓንቀይል መንደርቱ ሰኻት፡ እና ሁመት እንዲልኻ እን ኒክድመት ዲጥሎማሲሩኹዲ፡ አኻ ጋርሲክ ኩተበትሊ ወሪ ኩመንፍዲትሊ እርግስቶ ስቆይረድ ወሪ ተሓቲትድ ከደምኒ ከደም intriguesሲ ክንተኹ የኩ።

አድሐና ህምቡርሰና ኒሀደገው ሙንዚንጀር አመራ 1865ዲሲ ላሁመትሊ ፈረንሳዲ እንግሊስ ብረዲር ቀንስላታ ናእብ ወሪ v/consul አኹ ከደምሮ ተርሲኹ። ንድኻ ላሁመትሊ እንግሊስዲ ፈረንሳዲር አማኒራ ተክ ከደሙ እርጉኹ። እና ፖለቲኪ ፉፈራ ኒን እን ኢትዮጵየት መለክኒል አኩ እርጋ ስታትሊ አኸን፡ እን ብሊና ብረስ ግብርድ ሻክኒል (The occupation of Blin Land) ገሪ ገርዳ እርግኹሉ የኩ።

ሚካኤል ጋብርኸር ነገፍድ ሙንዚንጀር ባዲሶሊ ሰልፍድካ እንግሊስ ብራዲ፣ ደንቢረድካ ፈረንሳይ ናወኪል ወሪ ጃሱሳ አቸ ከደሙ እርገት፡ ፈረንሳ እን ኤሮጲል እርጋኸላ ሕራብተሊ ቁልስተረሪት ቋሎሰናካ፡ ከዲቭ ኢስማዲል ምስሪኑኸ ባዲሶሪ የመመንታ governor አኸሮ ወንቀሮሰነሉ አጃ የት፡ ንድካ ምስሪን ናምልክሲ እዳንድኒል ካበና አካኸሎም ሙዚንጀር ግን የት።

ናን ደንቢረድ 2016ዲሲ ሙንዚንጀርቲ ተኪን ከተባኸ፡ Wolbert G.C. Smidt ይስታኸ ከዶ፡ “ሙንዚንጀር 1875ዲሲ ምስሪን ዴቪሲ መርሐ ኢትዮጵያት ሻክኒል ዓፈር ብራ አውሳ ይስታኸድ ከረሸም፡ ሸዋ አኸራሲክ ፈሩንሲክ ደርብል ክረት፡ ደአም ሸዋ ገእያኸ አከን፡ ምስሪንሲ ባሮ ምነሊክዲ አረርሰኸ፡ ኢትዮጵያዲ ከደምሮ ደልለም እርገት፡ እን እንሰካ ምነሊክዲ ከተብሰኸ እርገው ውራቅድ ወድሕስቶ ዋነት ሀደገኸ።

ኒዳግልር ናን ተኸት ይና ብሊነልድ ዶ/ር ኢድሪስ ጀሚልዲ እሰኸ ጂኒል፡ ዶክቶር ኢድሪስ ሙንዚንጀር እን ኒከተበውል ገሪኸ አከድሰኒ ከተበው ከቲናታት ናዋንትነስ ሀደገኸ። ህምቡንትክ ናን ሙንዚንጀር ጣቀርድ ብሪል ሰመረጮንድከው ድድኑኸ፡ ወሪ ከለለው ግን ናልድ ህምቡው ዮ ኒከተባኸ ከቲና አኸት፡ እማ ሰመረጮን ድከው ገሪው ዋንቲነት ሀደገኸ። ኒሰናኸር ጣቀርድ ብሪል ገንሺን ገሪው እርግነሰና ሀበ ኒከተብና ከቲና አኸት፡ ወሪ እን ከው አርአኸድ ኒሰና አኸገት ደገመኸ።

ንድካ ሙንዚንጀር ገሪውድ ላዶንካ ፖለቲኪ ፋፈራ፡ ላዶንካ ከዶ ሰላዲሲ ጅብስተ ወሪ ዓስከርሶ ከደማኸ ወሪ mercinery ይስቶ ግን ኒ ሸግስታኸ። ኒዳግል ሙንዚንጀር ምስሪንሲ ወከሎ በጉስሪ የመምንታ ወሪ አመሐዳሪራ አኸ ኒሰየምሳኸ ደንቢረድ አመራ 1872ዲሲ፡ ምስሪና ወኪል አኸ ባዲሶልድ 1200 አከው ዴቪ ምስሪኑሲ አዶ ሓባብድ ዮ በጉስቲ ወሪ ከረንሲ ሻኸሰና ግን። እን ፈረንሳይ፡ እንግሊስ ብራዲር ወኪል አኸ ኒከደሙ እርጋኸ ጃቢቶ 1865ትልድ ተርዮ ግን። እማ ሙንዚንጀር ብሊና መታን ግን ፈረንሳይው፡ እንግሊስ ብራዲው ምስሪንደውዲ ኒጨሪቱ እርጋኸ ይስትሮ ገረስተላ።

ኔስ ይስቱ ደአም ወላ ድኳ ሙንዚንጀር እን ኒት ትክሰ ደለይደውዲ፡ እና ናንዲ ኤርትራዲ ኢትዮጵያዲትል፡ ወሪ ዕባብድ አፍሪቃ ብሪክስኒኸ፡ እና ብርቲ ኔስ ገፍራ ምልክ ዓንቀይል ገምድሮ ከደሙ ሰኝኸ፡ ግርዋ ለኃ-ገሻኸ፡ ወሪ ደላላዲ፡ ጃሱሰዲርሰና አርእስታኸ አከን፡ ብሊን እንሰከር ደበንሊ መምደርቱ ሰኝው ደአም፡ ሰልፍድ ወቤር ወራራትድ፡ ኒደንብካ ምስሪንድ ናዳግል ገምሎም ሰኝ ጨዓትልድ አዋኸነ ፍንን? ይና ሓቀቀዩ እርገው ናአክነድ፡ ሙንዚንጀር ምስሪና ወኪል አኸ ከረንሲ ሻኸሰና፡ ኒ ምምሕዳር ሀ-መትል ሰላምዲ፡ ትክያ ይማም ወሪ ምምሕዳርዲ አርድኖ ናገረስነድ፡ ብሊን እንሰከሩ ሙንዚንጀርቲ ትክያኸድ ግን ናው አልብዶኑሉ ሰኝኸ። ህምቡርትክ ናን ሙንዚንጀር እን ጃቢቶ ሀደግሰሰና ዕርዲራ ከረንዲር ካርተስ ኒፍድና፡ ከው ናልድ ጀአነው አፍሲ ግኸዲሰና፡ በጉስዲ ንር አግዋርዲር ግንዲ ፋሰና ኒሀብና፡

ድግታ ወሪ security እን ብሪኸ ተከውሰሰና ሀብና፡ ኒድክስኻ ኪዳኸ ከዶ እን ብሪጃርስክ ከያውዶ ሰኝኸ ክዳ-ልውታ ገንሺኑኸ (slave trade)፡ ክሱሰንካ ባዲሶሊ ደውየሰና ኒሀብና፡ ኒሰናኸር እና ደወልወልኒል መንደርተው ከውዲ ናዳንታዲት ቋላኸድ እዳንዶ ኒከተብና፡ እን ሙዚንጀር ናድ ሳብስተው ከደምልድ ግን ይስትሮ ገረስተኸ። ዎ ኒዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

40. ወንቀራ፦ ሙዚንገር ብሊና ዓዳትሊ አኸን አፍታሕተሊ ብሊነል ገሪኸ አርእስተገው ከተበክ ህንበኸ። እን ኒከቱብሊኸር ብሊነው ግን ዩ ሸሊሲ ከተብከሎም አረርሰኸ። ብሊንዲ ሸሊዲት ማ ሲድሮ ገረሱ እርግላ እማ ላት ሓበበረ ለኻርድካኸሲ ላት ከተባኸ አኸራ ተካኸንካ?

ወንተሳ፡ በደሮ ሙንዚንገር ትግረር ጋብሲ ትክሰ ክንተ እርጉኹ ይሰትሮ ገረሰተኩ። ህምቡንትክ ናን አመራ 1865ዲሲ ላእንደባ ቆላታኹ ወሪ vocabulary 93 ገሽ ሻኹ፡ ትግረዲ ፈረንሲ ጋብዲሲ ከተቡኹ። ባጺዕሊ ገሪ አመታት እሰኹ ነአክነድ ትግረር ጋብሲ ክንቲሮ በኸት እርግኹሉ ይና ግን። ኒዳግልር እን ዓዳት ከወውዲ አፍትሓትዲት ቆላኹድ ብሊነውሲ ካያ አኸጊ፡ ከው ሳሕሉዲ፡ በርካሩዲትር ከተቡኹ። ንድኻ ቆላት ብሊነውድ አብልክ ብጅኸድ ቆላት ትግረሩ ነፍዕሰቱ ነእርግና ነልድ ጎኹ አኸሮ ገረሰኩ። ኒሰናኸር እን ነከተበውሊ ሲረኹድኻ አፍትሓትሲ ቆላኹድ እን አፍትሓት እና ደወልወል ነል መንደርተው ገባይለውሲ ሕበበረክ ከተቦ ዋኒራ ኒይሰትና ነልድ ጎኹ አኸሮ ገረሰኩ።

ኒዳግልር እን እንሰከር ሁመትሊ ሺራኹልድ እና ደወልወል ይናኹል እንተሪክ እን ከውዲ ናዓዳትዲ፡ እን ብሪ ጅግራፍዲት ቆላኹድ ከተቡ ሰኻው፡ ሙንዚንጅርደው አሪውደው፣ እን ናው ከተቡኩ ሰኻው እን ኮቶርድ አኸሮ ይሰቶ ከተቡሰ ሰኻው አኸጊ፣ እን ቅረናት ኤውሮጲው ናው ናልድ እንተሩኩ ሰኻውድ ሓብረ አኸሮኸር ናመንፍዲትሊ እርግሮኸር ወሪ consumed አኸሮ ከተቡሰ ሰኻውዲ፡ ጃቢቶ ከተቡሰውዲ ናአክነድ፡ ትክስረ መመይሮ ቆልናዲ ተብድናዲ ጀረብደው ግን ይሰትሮ ገረሰተኩ። ዎንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ከንቲባ ሃኪን መዲንድኹራ ገራኹዲክ ሒሊቱኹ እርገት ቆላኹ ወንቀራ

41. ወንቀራ፡ መርሐት ብሊነው፡ ከሱሰንኻ ከንቲባ ሃኪን ገራኹድክ ሒሊቱኹ እርገት ደገምሰኩ። እን ብሊና አግዋርዲኸር ዋኪተክ ለተቆ እርገት ሃደግሰኩ። አወዲ ዋኪቱ እርግኹን እን ሰብብካ ወራኒ እርጋኹ አኸራ? ደሸክሊትል ከው ሰልበክ ገንጂናርሊ ክዱ እርግኹ ይሰታኹ እምንማኒ?

ወንተሳ፡ እን ጃቢቶ ሀደግሰሰና፡ ወራራት ወቤሩውድ ሁመትል እንሸኸል ከረውልድ እን ትክሰ ፋርስ እርገት ደገምሰኹሉ ሃኪን መዲንድኹራ ግን። ሃኪንቲ ተኪን ሚካኤል ጋብርዲ ክቱብ ዳግል፡ ወርነር ሙንዚንጅር አመራ 1859ዲ ከተባኹዲ፡ ዛንታ ሃዘጋን ዘዓዘጋን ይሰታኹ ዮሐንስ ኮልመዲን አመራ 1912 ከተባኹዲ፣ ኒሰናኸር ፊተውራር ሚካኤል ሓሳማ አመራ 1985 ከተባኹዲ አሪውዲትል ሀደግሶ ህምበኩ። እና አክትበት ኔል ናድከል፡ ሃኪን እን እንሰከር ብሊና ገሸው ወሪ መርሐትልድ ግርዋ ሒሊቱኹዲ ሓጥርጢ ኒተሪ አዳኹዲ እርገት ደገምሰኩ።

ህምቡንትክ ናን እን ጃቢታኹ ይና ጂኒል ሀደግሶ እርገሰና፡ ዛንታ ሃዘጋን ጸዓዘጋን ይሰታኹ ክቱብል፡ እን ወቤር ወራር ሰልፉኹሲ ቆላኹ ጂኒል « እና ወራር ነል እን ትክሰ አርእስታኹ ሲም በጎሰሩኹ ሃኪን መዲንድኹራ ክሩኹ። እና ክራ ንድ ሰበትድኻ፡ -

- አበዮ ጭንድቅ
- ምድሪ ኸንደቅድቅ
- ሃኪን ክወድቅ።
- አበዮ ሓልሓል - ጉራደ ሰሓል አዳም ክደሓል።
- (ይሰቱኹ ያኹ ከተብሰሉ ህምበኩ።)

ኒንኻ ሃኪን ግርዋ ሒሊቱኹ ኒእርግነድ፡ እን በላይና ነበክል ካያ አኸጊ፡ እን ከው በላይና አግዋርድር አርእስታኹዲ ጉኢትሳኹዲ ኒእርግነድ፡ እና አወት ይሰተው ጋብ እን አዳም በሀር ክርሰና ብሊነል ሀበትል ሓለይሰሰና ደሸክሊሲ ይሰተው ግን።

ኒዳግልር ሪቻርድ ሱንድሰትሩም ይሰታኹ ሰዊድንኹራ ትግረሲ ከተበው፣ እማ ገብሩ ክፍለ ይሰታኹ አመራ 1998 ትግርኛል ተርጀመው ክቱብል፣ ድግም ሃኪን መዲንድኹራኹ ይሰቶ ከተቡሰ ህምበው አረርሰኩ። እና

ድግም ነል ሃኪን እን ጭንድቅል ኒዲ ጎሪተው ገባይልዲ ደኩ-ደኩክ አኩ ሰኘው እኼሪራ ወራራተል ሓጥርዲ ነተሪ አዳኹዲ እርገት ከተብሶ ህምባኩ።

ህምቡርትክ ናን እን “ባእሲ ኣብ መንጎ ዓዲአከሎምን ዓዲ ዘማትን” ያኹል ፡ ሃኪንዲ ኒዳን መለኪንዲ ናወስዲ ጭንድቅ አተይኖ ዋኑኑ፡ ዓደከሎም ይስተው ናወስሲ ወረርኖሰና፡ ዓደከሎምሲ ሃኪንዲ ኒዳንዲ ለሀከኖ ድሂስነትሎም፡ አለመርትክ ሃኪን ጎስቶ ለቦ ኒሰረን ብርድ ጠልቀዮ ዋኑ፡ ዓደከሎም ክሩኹ ይኑ እንትኖሰና፡ ኒሰናሲ ፍዶ ጀመሮ እግስኹሎም የውዲ አሪውዲ ከተብሶ ህምባኩ።
ኒሰናኸር ሃኪን መዲንዱኹራ ዓዲ ንአምንዲ እንጠሪ በሀር እርግነዲንሉ፡ ዓዲ ንአምንሲ ናከውዲ ናማልዲት ድሂስኹሎም። ንድኻ ዓዲ ን አምን አዋሃቢነ አርኖ ኮነትሉ ቃጨዉኑ ሰኘነኩ ያኹ ከተብብሶ ህምባኩ።

ኒድካ ጃብ ደአም ሃኪን ኒድ አርእስታኹ፡ እን ዉቤር ወራርሲ ገብብሮ ዉቤር ቃብሎ ኒጨመድና ግን። ዉቤር ዴሽ ገሪውዲ ስላሕ ወሪ መናዱቅ ምኹሮ እርገውዲ ናእርግነድ፡ እን ስላሕ ወሪ መናዱቅ እንገው ብሊን ናሰፍዲ እንሸኽዲዲ ካያ ዉቤር ቃብሎ ጨመድኖ ዓውቲድኖ ስዳዋኹ እርግላ። ኒዳግልር ሃኪን እን ክራው ወረርድኖ እንተሩ እርገው ከው ገሪው ግን ይስቶ ድውስተ ዋኑ ዋኹል ጨመዶ ትወትር፡ ኒከውዲ ኒማልዲት ተከውሮ ዮ ፈራሰትድ ክረትር ኒን ኒላውድ ዳንታ ወሪ ህጃም በሀር ግን።

ንድኻ ይን ብሊንኸር ይና እክልዲ አንንዲ ፋርሳን ጃብርድ ድግምሲ አልብድኖኸር፡ ናድ ሓበንሰኖኸር፡ ኒሰናኸር እን ኤርትሮየር ድግምሲ አለብርሰው ራእስታትዲ አሪውዲር ድግምሰና፡ ሃኪን አኸን አሪው በላይን ናድግም ናንሱክ እዳናኹድ ደገምስጋኹ ኒአክነድ፡ ድግም ናኹ ኤርትሮየር ዳንታ ወሪ ህጃምሲ ኒአካን ሻኹ አርእስተሰና ሀብና ጀረብዳኹ ግን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኖረዲን።

42. ወንቀራ፦ እና ወራራት ዉቤሩዲ ምሲርኩዲር ዳለትል፡ ይና ከው ብሊን አወያኹድ እን አፋይቲ አኻ አካንልድ እንተሪክናት ወረሩ ሰኘውሲ ገብብድኖ፡ እማ ናኹት እን ጎታ በሀር ናዳግል ገሙሎም ሰኝኹልድ ደአንድድኖ ገረስኒ? እን ሰብብ ውረኒ አኸራ ተካኹንካ?

ወንተሳ፦ እና ወንቀራ ኒኒ ንር አካንሊ ህምብረሪ ከው ገሪውድ ወንቀርስረሪዲ ወንቀራ ግን ኑረዲን።

እማ ሰልፍድ እን ወንተሳ እና ወንቀራ ኒሂሩኹሊ፡ ይኹር ቁላዲ ወግምዲሲ ጋብኒ ጃብ፡ እን ንጃብ እና ወራራት ብሊና ብሪል እርገውሲ ቋላኹድ ከተበው ውራ የናኹን? ወሪ ብሊን አዋያኹድ እን አፋይቲ ናት ወረሩ ሰኘውሲ፡ ገብብድኖኸር ደውሲድኖኸር ገረስኒ? ያኹሲ ቋላኹድ ውራ ከተብሳኹ ህምባኹን? ሰልፍድ ኒስ ታወርና ጀረብዳኹ አኹ ቋልስተኩለ።

እን ንጃብ ከተበውልድ፡ ሚካኤል ጋብር ከተቦ ህምባኸውድ፡ በላይን እን ናትናቱር መልከትድ እንተሩሎም እርጋ ወራራትሲ ገብብኒል፡ ወሪ ናኹት ደአንድኒል፡ አኻ ዓሌትክ ላኹክ ኒኹር ደርብድ ከደሙ እርጉኹ። ላኹክ ኒሲም ወሪ ሕሰት እርግኹሉ፤ እማ ናድ ጀረብዳኹ ወሪ ሓሰርዳኹ ጋር ዋነን ካያ ግን፡ ናው ላት አረርሰኹ እርግናኹ። ንድ ሰበትድኻ ብሊን ላድ-ዶንትክ ወላ ገብራ ናዳዶሩኹድ ጃብል ወሪ ገሸል ድኳ በንሰሰኹ ናእርግነስ፡ እን ዉቤት ናው ኒድ ዋኹቱ እርግና ደርብ ብርህደኩሉ ወሪ ቋሊሰኩሉ የኩ።

ሚካኤል ነልድ ተለይዶኸር ህምቡርሰና፡ ሃኪን ዘርአኮ መርሓይ ወሪ ገሻኹ፣ ወቤት ጭንድቅሊ ነቱ ካያ ዋኪተትሉ ደገምሰኩ የኩ። ወቤ ሃኪንቲ ቂሎ ደንቢ ብርሃኑ-ከውሲኸር ቂሎኹ። ብርሃኑ ደንብኻ ገባይል ጣቀራዱ ወቤር ቃብሎ ናትናቱሲ ዋኪትነት፡ ናትኸር ወቤ ላኹስክ ነትነቱር ሁመትሊ ቂሎትሎም ሀደገኩ።

ሚካኤል እን ኒጂጃ ተለያኹል እና ብሊን ናኪነ ናበንሰሰኻና፡ እን ዲን ካቶሊኩኹሲ ብሊና ብሪል ቱሰድኖ ከደሙ እርገው ምስዮንቀራድ አኸን፡ እን በጎስቲ መለክድኖ እንተሩ እርገው ምስሪንደው፡ ጥልያንደውድ ጨገም አኹሎም እርገኹ፤ ውረድ ብሊን ናትናቱር ሰየም ወሪ ሕሰስ እርገውሎም ናአክነድ፡ ላኹስክ ኒሲመድ እስረ አርቶሉ ወሪ ፈሀሚሰቶሉ ጀረብዱ እርጋኹ ነአክነድ ግን የኩ።

ኒዳግልር ሚካኤል ጋብር እን ሙንዚንጀር ያኹሲ ሀደጉንሲክ፡ እን ወቤር ወራራታ ጃብ አኸን ናደንቢ ብሊነል እኸሪራ ዋኸኸር እርገት፡ ሲረኹድ ወቤሲ ኒኹራ እሸቱ አመራ 1850ዲሲ ብሊና ብራ ነትክ ወረሩ፡ ጣቀራ እኸሪራ ዋኸ እርገትሎም ሀደገኩ።

አድሐና መንግስተካብ እን ኒሀደገው አጭጉም ብሊነውሲ ቋለው አኸን፡ እን አፋይቲ ከሱሰንኻ ምስሪን፡ ሰልፍድ እን ብሊና ብረስ ሻኸግኒር ጃብ፡ ብሊንሲ አዋሃቢነ ምልሰረ ወረርናዲ፡ ጠዓምባዲሲ ተርሲነ፡ ወንተተሪነክ ወራራት በህሊን ና ጉርበትል ክራዲ፡ ድዳዲ፡ ባደምናዲ፡ ርድቅዲሲ ወረርናዲ ሓውስናዲሲ ከውሲ ሓጋለትል ገመነሰና እስነድ፡ እና ልውር ነወያኹድ እን ብሊና ሒል ወሪ ዓቅም ዋኪትነኹሲ ሓየምድድኖሉ ገረስነት ሀደገኩ።

ኒዳግልር አድሐና እን ምስሪና ወራር ጃብ ብሊና ብሪል አኸኹ ወቤር ወራርሲ ተኪን ደገሙ፡ብሊን ሰልፍድ ምስሪና ወራር ጃብ፡ ወራራት ወቤሩውኹልድ ናላኸን እቢርጊ ዋኑ፡ ኒዳግልር እን ናዋኪተንቲ አባጢሕ ወቤር ወራርሊ ድኹስትኖ ዋኑኑ፡ ምስሪና ወራራት ኒጉርበትል ተለየትር፡ ኩርሶቭ በይ ይስታኹ አዳዲራ ዴሽ ምስሪኑዱኹ፡ እን ዴሽ ኒውዲ (regular army)፡ አሪው ስኳንዲ ወዲኒታትዲትር ሕበረ፡ ብሊና ዳግ ገሪኹዲክ ሀሰያኹ ጠዓምባ ገምደት ደገመኩ።

እማ እና አወት ሀደግሳ ጂጊልድ ይን ፈሀምኖ ገረስናኹ፣ ብሊን እን ናል ገሙ ሰጋ ወራርትሲ ደውሲድኖ ወሪ ለተቅድኖ ናገረስና ብና፣ ሰልፍድ እና ሚካኤል ጋብር ደገመሰና፣ ብሊንሲ ናትክ ኒዳንቀይሊ እሰ መለካኹዲ፡ አደዳኹዲ ይማም ወሪ ዓገል ሰኻገት ፈሀምኖ ገረስነኩን። እን ሰየም ወሪ ሕሰስ አክነንኸር፡ ናከዋ ዳግ ሒል በሀር ሻው እርግኒ። እን ከዋ ጨገምሲ ፍቲሕዲ፡ ድንነትዲሲ እንክናዲ፡ እን ገፍርድ ጠላብሱ ሰጋ ወርኮት ናኮል ጨገም ገምጊን ከፈልሰሰና ሀብናዲት ደኩኖ፣ አሪ ሒል ዓስከርሰና፡ ወሪ ማሊሽይሰና አኹ ናድ ዋኪታኹዲ አደድሳኹ እርግለሎም ይና ግን።

እን አዋይን ብሊናኹ እና አወት ሀደግሰሰና አኩ፡ እን ናት ወረርዶ ደበልቶ እንተሩ ሰኻው በደርኖኻ ብጅኸድ ገሪው እርግነት ከሰተኹ አኸላ። ህምቡንትክ ወቤር ክራው አስሐትድ ወገምሰው ናአክኒ ዳግል፡ ሰላሕ ወሪ መናዱቅ ምኹሮ እርገው ናእርግነድ፡ እን እንሸኸዲ ሴፍዲዲር ንኻ አሪ ሹር እርግገውሎም በላይን፡ እና አስሐት አከው ክራው ነወየውዲ ጨመድኖ ደውሲድኖሎም ወሪ ለተቅድኖሎም ስዳዋኹ እርግላ። እን ወቤር ደንቢ በርካሲ እንተርነድ ብሊና ብረስ ወረሩ ሰኻው ምስሪን አክነንኸር፡ ዴሽ ዋጅብድ ዓለምሰውዲ፡ ሰልሕሰቶ ህምበውዲ ወሪ regular army ናአክኒ ዳግል፡ አሪ ገባይል በርከሩዲ ሳሕሎዲትኸር፡ ናዲ ብሊንሲ ወረርድኖ አድኖ እንተሩሎም ሰኻው ናአክነድ፡ እን ብሊና ዳግል ገሙ ሰጋኹ ወራር ኒከዋ ብጅኸድ አኸን ሰላሕድ ሒል ኒኹ ገሪኹዲክ በሀር ኒእርግና ከሰተኹ አኸላ።

እና ወራራት እንሰከሩ፡ ክሱሰንካ ወቤር ወራራት፡ ብሊና ብሪል ካያ አኸጊ፡ ከበሰድ ዮ እንተሩ ሰኘው እማ እና ብርቲ ከበሰውሲኸር ወርኮ ከፈሊሰነድ ሓተርዶ ሰኘው ናእርግነድ፡ ከበሰል ከው ገሪው ናአክናትሲ ባሪነክ ሀረብናኑ ሰኘነት፡ ዛንታ ሀዘጋን ጸዓዘጋን ይስታኹ ክቱብል ሀደግሶ ሀምበኩ። ኒዳግልር እን ብሊና አግዋር መንሳዕደው፡ አሪውደውር ናውክ ወረርሰነት አልብርሳኹ ግን። ኒሰናኸር ብሊና ብሪ እና ናንዲ ኤርትሪል እስትራተጂር አካንዲ፡ ኒማልድ አኸን ኒጎደነድ ርዱቅዲ ሰኘኹ ኒአክነድ፡ እን ገፍራ ወራራት ክሱሰንካ ምስሪና ወራራት ሲረኹድ ብሊና ብሪል ተኸሰ እርጋኹ ኒአክና ዋዲሕ ግን።

ንድካ ብሊን ወላ ድኳ ላሒል አኸኖ ናውክ እን ወራራትሲ ደውስኒል ጨመደግነን፡ ላኹክ ኒገፍድ ናዓቅምሰነክ ዋኪትኑኹ ይስትሮ ገረስተኩ። ኒዳግል ብሊን እን ወራራት ሺራኹልድ እንተሩ ሰኘው፡ ወቤሩዲ ምስሪኑዲ ናዓቅም አወይሲ አኸሎም ግራ፡ ብሊን ከው ናአግዋርድ ጓቀትሰው ሒለቱ እርግነት ሙንዚንጀር ኒክቱብል ሰምዕዳኹ ጋር ግን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኖረዲን።

ወቤዲ አሪውደር ወራራታ ወክትል ዳበርና ይና ከዋኹ ውሪ ቀሓትሊ ገእዮ ሰኘኹን

43. ወንቀራ፦ እንሰካ እን ወራራታ ወክትል ዳበርና ይና ከዋኹ አወያ ቀሃትሊ እርጋኹ አኸራ ተካኹንካ?

ወንተሳ፦ ዕባብድ እና አፍሪቂትል አኸን አሪ በለዳት ዳበርገውሊ መንደርተው ከው፡ እንሰከር ዳለትሊ ወሪ ናን አከንኸር ናብጅካነክ፡ ናመናብረት አረሰናርዲ፡ እንሱስ ተባብናዲትል ድኳርታኹ ኒአክነድ፡ እማ ናን ተኸት አኸራሲክ ምሀሮር በኸት አርኖ፡ እና ኤውሮጲውሰና ኢንዱስትሪር ዳለትል ካርገው ናአክነድ፡ እን መናብረት እማኒኹዲ፡ እና ደንቢረድ ይን ለሀክናኹዲ፡ ዳበርነስ ቋላኹድ ገሪኹ ፈርግ እርጋኹሉ ተከለለ። ክሱሰን እን መናብረት በሪኹ ገሪኹ ለወትሳኹ ተከላ። እን እራኩ ይና ከው ጃበር ናመናብረትል ነፍዕስቱስ ሰኘነውዲ፡ ናን ይን ደንቢረድ ለሀክነውዲ ላሪ ፈርግ እርጋኹሎም ተከላ።

አለመርትክ አረሰናርድ አረሰናር፡ እን መናብረት በሪኩ እንሰከር ዳለቱኹ እና ናንዲኹልድ ኪዳኹሉ አዋይንኸር እርጋኹሉ አኸሮ ገረሰኩ። ሀምቡንትክ እማና ብሪል ቀሓግ ሰኘነዲን ጎድረካ አር ገሪው አተይሰራኹ፡ ተብብሮካ ኩእንሱስ በጃካድራኹ ሁመት ሰኘኹ። ብሪጃር እና ናንድሰና ኢዶ ሰኘላ። ንድካ ብሊን እንሰከር ዳለቱ አረስ ጨፈሊሕ ናአርዲ ናማልዲሲ ረቀብሰውዲ፡ ርዱቃን ሰኘነው ናአክነድ ግን ብሊና ብሪ እና ወቤረውሰና የው ወረረንትድ ኒረቀብሱ

ሰኘኹ ይስትሮ ገረስተኩ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

44. ወንቀራ፦ በጎስ ብሊና ብሪ እና ወራራታ ዳለትል አኸን ኒጃብ ኒከውሲ እዋሃበ አማሓደርዱ ሰኘኹ አኸራ ተካኹንካ? እንሰከር ዳለትሊ አፍተሓት ብሊነው እወሰና እርገት፡ ዓዋዲ ብሊነውር አውየው እርገት እንደ ቆሪታኹድ ጂኻዲሲና?

ወንተሳ፦ በደሮ እን ስኩሳኹ ወዳድ ሲረኹድ እን እንሰከር ዳለትል ብሊና ብሪል ሰኘ ወራራትዲ ምልክ ገፍራኹዲት ቋላኹ ኒእርግነድ፡ በጎስ ኒከውሲ አዋሃበ የመሙ ሰኘት እዳናኹድ ተብድና እሰኹ ሻኸሊ። ኒን ገድም ንደምቢሲ መንገድስሮኸር ተብስትሮኸር ሻኹ ጋር ግን።

አኸኹስክ አኹ ደአም ዕባብድ ጋቢያ አከን፡ እን እንሰካ እና ወራራታ ዳለት፡ እና ናንድሰና ቅረናትዲ፡ ሜሪዲ ሰኘጋ ዳለት ኒእርግነድ አካ ገቢለትክ ኒኹት ናድ የመሙ፡ ወሪ አመሓደርዱ ሰኘው ናበልኝ ከተብሰው፡ ናበልኝ

ከተብሰ ክኒሲ ካያ እስቱኸር ይስቱኸር ሰኘው፣ አፍትሐት ላገቢቱ ወሪ customary laws ይስተው ሰኘትሉ እሙር ግን። እና አፍትሐት ነወየው ሁመትልድ ሁመት ለወሱትኸር፣ ኪዱኸር ፈረው፣ ወሪ ይኸ ላድንትክ እን ደውለት ወሪ ቅረን መሆድሰር፣ ፍቲሕ በለዱኸኸ ወሪ constitution ይስታኸኸ መሆድሰር፣ ናበልኸክ ናወራትሊ እርግና ከብቱ ወሪ ሽጉ ፈረው ግን።

ብሊን ጃበር እን ይማም ናው ኒድ መንደርቱ ሰኘኖኸ፣ እና ናን መንደርትናኸርልድ ይና በህሊንክ ለሀክና ሁመትሊ አኸራሲክ፣ አኸ ገቢለትክ ኒሕሰት ወሪ ጭቃዲ፣ ሲምዲሲ ወሪ ይኸ ላድንትክ ሸማገለ ወሪ በህሊን ድገሩውድ መቅሪሕዲ ኮድኃዲሲኸር የመምስኖ መንደርቱ ሰኘኸ ይስትሮ ገረስተኸ። ብሊን ኒስ ደኸኖ እን ይና ጂኃ ጃበሪል ሀደግሰሰና በላይን ናትክሲ ናግንቀይሊ መለኩ ሰኘው እና ራእስታትዲ፣ መሳፍንቲ በህሊንዲ ጊምትት ወሪ ነገስታት ይስተውዲርሰነድ የመምሱኑ ሰኘነት ድዋኸኸ ሓብረ ይገፍድ ቋላኸኸ ሻኸሊ።

አፍትሐትሲ ቋላኸድ ኒት ተብዳኸኸ ድኳ ከመገን፣ እን ወርነር ሙንዚንጀር ኒክቱብል ከተቦ ህምባኸድ በጎስ ናክን ሰልፉኸኸ ሓበሻ ብሪልድ ነከሶ ሰልፍ ኒኒል ፊኸ አካን ሓደድር መጋርሑሊ ኒአክነድ፣ በጎስሪ ፍቲሕ “ፍትሕ-መጋሪሕ” ይስቶ ሸኸሰተኸ ጥ ከተቦ ህምባኸ። ሙንዚንጀር እን ቱሲሰና ኒጂኒኸኸል ሀደጎ ህምባኸድ እና ዳበርገው ከወል፣ ብጅኸነሰክ እን ፍቲሕሰኸኸ፣ እን ላአሰልድ አሪኸኸል ክኒሲ ካያ ካሩ ዲወው ገሪኸዲክ ሕሹማን ዓዳት ናሰኸነሰር፣ እና ዓዳት ነወየው እን ፍቲሕ አወይሲ ሓል ሰኘትሎምር ሀደገኸ። ንድኸ እን ፍትሕ-መጋሪሕ ይስታኸኸሲ ፈሀምኒል እን ነበረው ወሪ ስርዕ ወሪ ይኸ ነበረውማ! ስሪዕ አኸለማ፣ ይስተው ቆላትሲ ተኸሰረ መመይና ጀረብደት ሀደገኸ። ኒንኸ እን እካ-ወጨም ወሪ societyሲ ከለብርሰውዲ፣ ከለብርሰገውዲት አርእና እን ፍቲሕ አወይሲ ከደሙ ሰኘኸ ይና ግን። ሙንዚንጀር ኒልድ ተለይዶኸር እን ፍቲሕ አወያኸኸ እርገት ተልተሎ ከተቦሉ ህምባኸ። ደአም ሙንዚንጀር እን አሪ ከቱባት ኒውል ገለ ከቲና ከተቦክ ዋኒራ ይስተሰና እን አፍትሐት ብሊነውልር አሪ ገባይለውሲ ሕበረ ዋገጊን ትክስረ መመይና ጀረብደው ተከኸ።

እን ዓዳት ብሊነው ላናጅና እኸርሰንትልድ ተርዮ ለገዶ ሸንገልዳሲክ፣ ኒሰናኸር እን ሕጨዲ፣ መትሉዲ ክኸንዲትል ኒዳግልር ክሪ ሁመትል እስተው አከንኸ፣ በደሮኸ ናብጅኸነክ ናንሱክ መንደርተው ግን፣ ኒዳግላ ይና ዳን ፍጹም አስፍሃ ራድዮ ብሊናትል ጃቢሶ ተማም እሰ እዳንዶ ጂኸስተው ናአክነድ፣ ነት ድምና ጀረብደው አኸላ፣ ይገፍድና ናት ተኪን ተብዳኸኸ ሻኸሊ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ራድዮ ቢልናትል ከወልድ ስኩረው ወንቀራታት

45. ወንቀራ፦ ወንቀራ ኒኒ ይና ዳን ሳላሕ ያሲን ጃቢሶ ላአመሪ ጃብስከሰሪ ወንቀራ ግን። ንሪኸ ዑስማን ድግና አውኒ ግን? አደርባት ወሪ ሃረንድዋይ ኒ ይረሪ ግን። (እን ወንቀረት እና ተለይረሰና ሳላሕ ኒላውድ ወንቀሩ ዋስሮላ ኒደንቢ ወንተሰረንሉ ኪደኸ) አሪውኸ እንተልድ አኸላ ቱርኪራ ግን፣ ውረድ ኒኸር ቱርኪራ ግን የነከሎ። ንድኸ ዕስማን ድግና ኒጅንስ አዊልድ ግን ድዊትድመና ይረሪ ግን።

ወንተሳ፦ በደሮ ይናኸራ ወሪ ይናዳን ሳላሕ ያሲንቲ ሰላም የኸንሉ። ዎወንቀራ ኒሪ አመሪ ጃብ ወንቀርሰረሪ አክሩ፣ እን ወንቀራታት ስኩሮ እርገው ገሪው ናእርግነድ ናንሱክ ኒወንቀራትል ወንተሳ አርጊ ኒጨበርነድ ብሕልታ ወንቀረኸን።

ኒዳግል ከወደ ሳላሕ ናን አክራሲክ አመሪ አወይሲ ይት ጨበረው ውራ ከመገን። ገደም ዑስማን ድግነት ተኪን ገሪው ከተብሰው ዋኒነዲን ኒወንቀራትል ኒደርብድ ወንተሳ አራኹር አኸሮ ገረሰኩ የንታ ግን።

አካኸሰክ አኸ ደአም ወንተሳ አርጋኹ አከን ዑስማን ድግነር ድግምሲ ነወያኹድ ድርጃሰ ሀደጊያ ፍሪሪኩን። ውራድ ዑስማን ድግና ምስሪን በጎስትልድ አኸን ባጸዕልድ ፋነሰና ሀብኒል ገርዳ በሀር እርጋኹሉ ኒአክነድ ይነት ብሊንሲኸር ሓሰርዳኹና ግን።

ዑስማን ድግና 1840ዲሲ ሱዳንሊ ሰዋክንትል እጁርሰት ደገምሰኩ። ኒሱኹ እምንዱኹ ዑስማን ዓሊ ይስተኩ። ዎ ዑስማን ድግና ኒይስትናኻ ሸኩም ሺራኹ እርግነዲንሉ። ዑስማን ድግና፡ ወሪ ዑስማን ሻኳም ይስቶ ሸጃስተት ደገምሰኩ። ዑስማን ድግናሲ ኒገና እን ሳላሕ የሰና አደርባ ወሪ ሀረንድዋዩት ግን። ኒአኸርኻ እን ከተብሶ ህምባኹድ እና ኩርድስታን ይስተው ከው ኢራቅዲ፡ ሲርያዲ፡ ኢራንዲ፡ ቱርኪዲትል አረርሰውልድ ግን ይስተኩ። ዑስማን ድግናሲ ኒኸር ግርዋ ከዳ ልውቲል ከደማኹ ወሪ ሸቃጣ አኩ ግን እና ደወልወል ሱዳንዲ ምስርዲሩኹሊ ኒ እንታኹ።

ዑስማን ድግና ሰልፍድ ገንሺንን ከዳ ልውቲል ከደሙ ሰኸት ደገምሰኩ። ደንቢረድ ደአም ዑስማንቲ እንግሊስ እን ኒክድመትልድ ደውሲነሰነሉ በደሮኻ እን ምስርትል እንግሊስ ቃብሎ ለመለም ዩ እርጋኹ አሕመድ ዓረቢሲ ተርያኹ ሰውረትሊ ሕበርሲኹ። ኒደንብኻ ሱዳንትል ማህዲከው ወሪ ማህዲስትስ ይስተው እን እንሰከር ዳለትል ሱዳንቲ መለኩ ሰኸው ምስሪንዲ እንግሊስዲት ናበለድልድ ፍድድድኖ ለመለምዲ ዋኸዲ ተርሲነሰና ዑስማን ድግና እና ለመለም ማህዲኮኹሊ ሕበርሲኹ።

ዎ እን ማህዲኮ ሰውረትሊ ዑስማን ድግና አዳዲራ ወሪ ርእስ አኸ፣ ኒከው ሀረንድወስ ጎዳጎዶ ምስሪንዲ፡ እንግሊስዲ እንሰከር ሀመትሊ ሱዳንቲ መለኩ ሰኸውድ ቃብሎ ዋኸትነድ፣ ለኸርትክ አሸኮልኮዶሎም ሱዳንቲ ባረነሰና ሀበውልድ ላኹ ዑስማን ድግና ግን። ዑስማን ድግነር ሓጠርዲ ፈራሰዲር ሰበትድ ምስሪን ሱዳንቲ ባርና ካያ አኸጊ፡ እን እንሰካ ናው መለኩ ሰኸነሪ ብሊና ብራ በጎስቲ ባርድኖኸር ባጸዕልድ ፍድኖኸር ቀሰብሰኩኹ።

እማ ናን ዑስማን ድግና ወሪ ዑስማን ዓሊር ድግም ወሪ ታሪኸሲ ድርጃሰ ሀደግኒ ደንቢ፣ እን ሳላሕ ወንቀሪሪ ወንቀራትል ወንተርዲያ አከን፡ ዑስማን ድግናሲ ኒኸር ወላ ድኳ እን ጃቢሶ ሀደገሰና ኩርድስታና ወሪ ቱርኪራ አከን፡ ኒገና ደአም ሃረንድዋልድ ግን። ዑስማን ከወደ ኒኹት ሱዳንሰናኸር፡ ሃረንድዋይሰናኸር አርኡ ሰኸኹ ኒአክነድ ኒከው ሃረንድወስ ምስሪንዲ፡ እንግሊስዲር ቃብሎ ደበልዶ ዋኸታኹዲ ዋኸሳኹዲ ግን። ንድኻ ዑስማን ኒኹት ሃረንድዋይሰና ቋሉ እርጋኹ ኒአክነድ ግርዋ ሃረንድዋይ ግን ይስትሮ ገረሰተኩ የንታ ግን። ዑስማን ከወደ ኒቋላ ሲረኹድኻ ኒሺብክ ሓለንጋይ ገደልሶ እና ሀረንድዎ ናንዱሲ ተኩ ሰኸኹ።

ደአም እና ደወልወል ይናኹል፡ ላአዳም ኒሞላድ ብጅኻነሰክ እኸርድ አርእስታኹ patrarchial society ይስታኹ ኒአክነድ፡ ዑስማን ድግነት ወላ ድኳ ኒቋላዲ፣ ኒዳዳትዲ ሃረንድዋይ አከን፡ እን ኒኸር ኩርድስታና ኒአክነድ ኩርድስታና ወሪ ቱርኪራ ግን የው ዋነነን ከወደ ፈከርዳኹ አኸላ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ።

ከምከምናዲ ደንጎባዲ ዉቤር ደንቢ ምስርንዲር ደንቢ ምልክ ጥልያኩኹ ከረንሊ

46. **ወንቀራ፦** እማ ገደም ንኪ እን ላአመሪ አወይሲ ራድዮ ብሊነትል ፈራኹ ጂኃ ኩኹሲ ድኹራ ግርጊል ገእይኖ ህምብነኩን። ደአም ናንኸር እን ዉቤዲ፡ ምስሪንዲር ወራራትሲ ቋላኹድ እዳንድሮ ደገምርኹልና

ጂኒ ደንቢ ተለይድሮ ስተሰራዥኩ ኩጂጃ ጥልያን ምልክ ዳለትሲ፡ ሲረዥድካ ሊገር እዲኒ እንሸክ ወሪ second world ሀመትል እን ጥልያንዲ፡ እንግሊሰዲር ነበክል ከረንሊ አመራ 1940ዲሲ አካኸ እንሸክሲ ቋላኸድ ኒአርግነድ ኒት ቋላኸ ወንቀሪል ካርኖ ፍሪሪኸን። ንድካ አሪኸሰክ ድኳ እዳናኸድ ኩጂጊል ደገምርኸሉ። ደአም እን ጥልያን ምልክ ሰበትድ ዕባብድ እን ኤርትራዩንሊ፡ ሲረዥድካ ብሊነል ገማኸ ጎታ አውስኮት አኸራ ይራኸን?

ወንተሳ፡ የዋ እምን ግን ኑረዲን፡ ወቤዲ ምስሪንዲር ወራራት ደንቢ፡ ምልክ ጥልያኑኸ ዕባብድ ኤርትራዩን ናድካ ዳግል ገምዳኸ ጎታ በሀር ግን። ጥልያን ኤርትራት 1890ዲሲ ሻኸኖስና 6 አመሪ ደንቢ ኢትዮጵያትኸር ሕበሪነ ሻኸድኖ ናሰተትነድ ኤርትራዩን ገሪውሲ ዓስከርኖ አመራ 1896ዲሲ ዓድዊ እንሸክ ወሪ ሕራብት ይስታኸሊ ጨመድንኸሎም። ደአም ጥልያን ዓድዊ እንሸክሊ ዓውቲትኒ ሰዓርስኑኸ። እን ዓድዊ እንሸክሊ ሕበርሰው ኤርትራዩንልድ ገሪው ክርነትሎም፡ እን ክርግኒ ደአነውካ ኩኖ ጃደይሰድኖ ይስቶ ኢትዮጵያሲ ላናንዲ፡ ላልኩዲት ቀረጭስነት ደገምሰኸ። ንድካ ብሊንኸር ናአሪ አሪትራዩን ሰነክ ሕራብት ዓድዊኸል ክርነትኸር፡ ላናንዲ ላልኩዲት ቀረጭስኖ ኮል ወንተረው ከሚነትር ደገምሰኸ።

ዓድዊ እንሸክ ደንቢ ጣልያን ሊብየት ሻኸድኖ ሰተትንነዲን፡ እን አፍሪቂል ናው መለክኑ ሰኸነው በለዳት ኤርትራረው ሶማል ብራደውልድ አባጢሕ ገሪውሲ ገፈፍኖ አድኖ ፈርኑኸ። እማ አመራ 1911ዲትል ሊብዩ እንሸክሲ ተርሲኒኸ። ሊብዩ እንሰከር ዳለትል ቱርኪር ምልክ ዓንቀይል ሰኻሪሪ ንር አክነድ፡ ኒሰናኸር ሊብዩን ዑመር ሙኸታር ይስታኸ ሊብዩኸረድ መርሕስታኸ ሰውረት ተርሲነ፤ ጥልያን ቃብሎ ደበልትኖ ናዋኪድነድ፤ እንሸክ ሊብዩኸ አመራ 1911ዲትልድ፡ 1931 አኸታሲክ፤ 20 አመራ አካኸ ሀመት አዲኸ እንሸክ ተባኸ እርጉኸ ይስተኸ። ጥልያን ሊብየት ሻኸኖ ደንብኸር ወንተርግኒ ዓስከር ጥልያኑ አኸኖ ሊብዩ ከብተው ኤርትራን ገሪው እርግነት ደገምሰኸ። ንድካ እን ትርብሊርካ ይስቶ ደገምሳኸ ሕራብት ሊብዩኸሊ፡ ኤርትራዩን ገሪው ክርነት እሙር ግን።

ሕራብት ሊብዩኸድ ደንቢ ጣልያን እን ጃቢትኖ አመራ 1896ታዲሲ ዓድዊል ኢትዮጵያሲ ሰዓርስናኸሲ ፈደይሰድኖ ሊገር ዶል ኢትዮጵያት ሻኸድኖ 1935ዲሲ እን ትረንታ-ሺንኩር ሕራብት ይስቶ አልብርሳኸ እንሸክሲ ተርሲኒኸ። እና ኢትዮጵያዲ እስተኸ ሊገር ሕራብትሊ እን ጃቢትኖ ሊብዩ ሕራብትሊ እሲነሰና፡ ኤርትራዩን ገሪውሲ ገፈፍኖ ዓስከርነትር፡ እና ሕራብት ኒል ገሪው ኤርትራዩን ዓስከር ወሪ ባንዳ ይስቱ ሰኸው ክርነትር ጀርሕስነትር ደገምሰኸ። ንድካ እን ሊብዩ እንሸክል ሕበርሰው፡ እና ናን መንደርትናኸርልድ እን ይና በሀሊን ይና አንን አኩኑ፤ እን 1935ዲሲ ትረንተ-ሺንኩትል ዓስከርሰውካ ይና እክል ግን ይና ግን።

ጥልያን ኢትዮጵያት ሻኸድኖ እሲነኸ እንሸክ 1935ዲሩኸ ወሪ ትረንታ-ሺንኩር ሕራብት ይስታኸ ደኮ ኒአንኩር አመሪል፡ ሊገር እንሸክ እዲኒኸ second world war ተርይነዲን፡ እንግሊሰ ጥልያንሲ እን አፍሪቂል ናው መለክኑ ሰኸነው ብርትስ ባሪስድኖሎም አመራ 1940ዲሲ ከረንሊ አካኸ ሕራብትካ፡ ኒአኹርድ ብሊና ብሪል አካኸ ኒአክነድ፡ እን ዓስከር ኮቋር ኤርትራዩን ድኳ ዕባብድ ላት ጎስተነን፡ ሲረዥድ ብሊነል ገማኸ ጎታ በሀር እርጉኸ። ሊገር ሕራብት እዲኒኸ ደኮ ደንብኸር እን ለጃ ዋኪል ጨመዶ እርገው እንግሊሰዲ ጥልያንዲ ባርነው ፈንጂዲ፡ እስከጂዲሲ ገሪ አመታት ከው ጎስቱ ሰኸ። ደአም ሲረዥድ እና እንሸክ ጥልያኑኸ ኒጃባረዲ ደንብረዲትል እን ገባይል አሪትራውልድ ሲድረ ላኸስክ ኒአካንድ ወሪ ኒድገሲ ነስከው ክርነት ሓበራኸ ጨብጫብ፡ ሲረዥድ ብሊነልድ ውሪስከው ክርነትር፡ ሰብትነትር ድዋኸ ሓብረ ይገፍድ ቋላኸ ሻኸሊ።

ዕባብድ ደአም እን ይና ጂጃ ጃበሪል ሀደግሶ እርገሰና እንሸኽ ወሪ ሕራብት ከረንጥሊ ክረው ኮቀሩ እን እንግሊስ ከተብናጥ ጨብጫብ ሰረትድ 9000 አክኑ፡ ጀርሕስተው ወሪ ሰብተውኻ 20,000 ግን ያጥ ሀምበኩ። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

47. ወንቀራ፦ ዕስክርነት ጥልያንጥል በላይን ገሪውማ ዓስክርሰው አኸድና ተካጥንካ? ኒስ ተኪን ውራ አርእራጥ ሻኸርጥን? ዕባብድኻ እን አዋይን ናው ኒል ዓስክርሱኑ ሰገናጥ አወያጥ ሰጋጥ አኸራ?

ወንተሳ፦ ዕስክርነት ጥልያንጥል ዕባብድ ኤርትራዩን ሲረጥድኻ በላይን ውራስከው ዓስክርሰኖ እርግነት ደዋጥ ሓብረ ይገፍድ አራጥ ሻኸሊ። ንጃብክ ገሪጥር ኒት ተኪን ተብዳጥር ሻኸሊ። እን አዋይን ይና ከው ዕስክርነት ጥልያንጥል ናው ዓስክርሱኑ ሰገናጥሲ አክንኸር ይገፍድ ተብዳጥ ሻኸሊ።

ደአም ላጥ ለጋ እን ግናቲት አክኑ ይና ከው ደገሙኑ ሰገነው ድግም፡ ወላ ድኳ ይና አርእሻ ብነድ ለበካ ገምድኖ ሸኑርኑሎም ሰገኛናኸር አክነን፤ እን አልብድነውሲክ ስማርግኒኸር ቃብብግኒኸር ይኸር ፍላን ኒስ ይጥ፤ ወሪ ይገና ፍላነት ኒስ ይሩ ዋሳኸር ግን ይኖ ደገምነን፡ እና ደግም ኒስ ተከው አባበይሶ፡ እን ደኳጥሲ ተኪን አርእኒል ካቢሮልና ገረሰኩ።

ሀምቡንትክ ናን እን አን ግናይ አኩ ይና እክልንዲ ገንዲ ጂሻስቱኑ ዋሱ ሰገው ላጥ-ለጋ ድግምሲ አልብዱንሲክ፤ እን ሻሎት ወሪ አባጢሕ ጥልያን ዕስክርነት ዳለቱ እን ናት እጁረውሲ ይና ምራድሲ እስግደነንልና ጥልያንሊ ዓስክርሰኖ ግን ዩነክ ገንጃ ገቡኑሎም ሰገነት ሓበረኩና ።

ሀምቡርትክ ናን ይና እኸር ድራር ዓምርዱጥራ እንጨቅሩጥ ጥልያን ዕስክርነትሊ ፈርጊር ጃብ ኒገነት፡ “ይማ ገድም አን ነት እንተዲ ሀደውደው የው ውራ ከመ! ጥልያንሊ ዓስክርሲያ ግን፡ እጃ ሰጋ” ዮ አትፋሪሀዱላ ሰገነት፡ ኒገናኻ “መላልየ መላልየ ይጥሩራይ፡ ሀምቢ ገደአምካ ፈርግለ፡ ኩአባይ ፈርኒ ናንኻ እና ስነስ ክድሮ እንቲ ጀረብራኸልክ እሲ” ይሮ ኡሩሉ ሰገረት፤ ይናኸር ድራርኻ ኒስና ክዶ ኒጀረግጥስክ ጅብ ደንቢ ከዶ ሃቀፍመቀፍ ዮ ኒእዩድሊ ሊገርዶል እንደዋ የክ ኒገነት ምሉላ ሰገኩ ይስተኩ። ደንቢረድ ደአም ከብቲለሉ ድራር ዓምርዱጥራ እን ትረንተ-ሸንኮር ጥልያን ዕስክርነሊ ዓስክርሶ ኢትዮጵያ ፈረውልድ ላጥ ሰገኩ። ይናኸር ድራር ኒላውድ ደገሙ አን ዋሳጥድ፡ ላዶን ጊሪል ዋንቱኑ ጥያረት እንግሊስሪ እንትሮ ጥልያን ዴሽሲ ሻኸደድ ደብደብረትሎም፡ እማ እን ዴሽ ጥልያኑልድ ላጥ ሻኸደት ጀርሕስተትሎም፡ ደአም እንሰከር ሁመትሊ ጥልያን ናክራጥሲ ደብና አኸን ጀርሕስታጥሲ ጉድኒ አመት ሰገነትሎም፡ ንድኻ እና ግርዋ ኒን ሰብቶ ዋኑ “ባርገለ ተካላን” ዩንሲክ ጊሪል ኒቱ ከብተት ደገመኩ። እና ዋይን ንድ ደምብኸር ድራርዲ ኒጨራዲ፡ እና ናን ከብለልና ይስተሰና ጥልያን ዕስክርነትልድ ከብለልና፡ ናመናዱቅሲ ሸሽስ ጠዓምቢሰኖ ከሪነ ማልኖ፡ ጊትድ ጊትድ ቅርዲ ገርክዲ ፈርኖ ናኮል ወንተርነት ደገመኩ።

እና ድግም አወት ሀደግሳጥልድ ይን ፈሀምኖ ገረሰናጥ፡ ወላ ድኳ ጥልያን እን አባጢሕ እን እንሰከር ዳለቱሲ ገፈፊነክ ቀስብድ ዓስከሩኑሎም ሰገው አክነን፡ ደኩክ-ደኩክ ደአም እን ሻሎት እንሰከር ዳለቱኸር ናላውድ እን ዕስክርነት ጥልያንጥል ወተርሲነክ ዓስክርሱ ሰገው ሰገነት ቋሊሰኩ። ውረድ ዓስክርሰኖሰና አዊል ፈረነትር፡ ውሪል ገመነትር አርኡኑ ሰገነው ናአክነድ እን ረስሚ ሰሮ ሀምበው ላጥ-ለጋ ኮቀሩ ጥልያን ዓሳክርሲ ቋልኖሰና ናድ ወተርሱኑ ሰገነት ፈሀምኖ ገረሰነኩን። እና አዋይን ኒስ እን ሰውረት ኤርትራጥል ሰልፋ ሁመትሊ ሻሎት አወያ አዋይንድ ሕበርሱኑ ሰገነት፡ ላዶንትክኻ ናላውድ ጅኑድሲ ቋልኖ ናድ ወተርሰነድ፡ ላገፍድኻ እምንድክ እን ሰውረት ውሪነስ ኒደርብድ ፈሀምነድ፡ አሪ ገፍድኻ ቀስብድ ገፈፍሰሮ ፈርና እርገት፡ እን እጁረውጁ ናቀሩ ሰውረትሊ ፈርግኒንሎም ጉኢቱኑ ሰገው ናአክና፡ ወላ ድኳ እን ሁመት ደንበራ ሕርየት

መታን ኣኩ እርጋኹ ለመለም ኣከን፡ እን ጥልያን ዳለትሊ ይና እክልዲ፡ ኣንንዲ ደኩስና ኣዋይንሲ በርህዳኹ ግን ይስትሮ ገረሰኩ።

48. ወንቀራ፦ እማ ናን ደንጎቢል እንደ እንሰካ እና ጥልያን ዕስክርነት ሊብዮኹዲ፡ ትረንተ-ሺንኮሩኹዲር ዳለትል እን እርጋ ኣዋይንዲ፡ ጥልያን ዕስክርነትዲት ተኪን ውራ ይስቶ ደገምሱ ወሪ ይኸ ጎሊትሱ ሰጋኹ ኣኸራ ? ገለ ኣርእረው ሻኸሩኹማ ጂኻዲስትድመና?

ወንተሳ፦ እና እንቲ ይረሰና እን እንሰከር ዳለትል ጥልያን ኣባጢሕሲ ቀሱብድ ገፈፍሮ፣ ናው ኣርእግና ሕራብትሊ ፈሱኑሎም እርገው ናኣክና፡ ከውሲ ገሪኹዲክ ሻቃላኹ ኒእርግነድ፡ እን ኣዋይን እርጋኹሲ ተኪን ደገምሱኸር ጎሊትሱኸር ሰኻው እቅቱ ኣኸላ። ደኣም ይናከው ናድግምሲ ክቱብሊ ገምድድኖ ገረሱ ሰኻገው ናኣክነድ፡ እን ብሪጃርሊ ሰጋ ኣዋይንሲ ናው ኒድ በርህዳኑ ወሪ ሓብሩኑ ሰኻኖኹ፡ ጎልያ ሰኻኹ። ናንሱክር ጎልያ እን ይናከው ኒል ህምበና ኣዋይንሲ በርህድኒል ገርዳ በሀር ሻኹ ይስትሮ ገረሰተኩ። ድርጋኹድ ጎልዩል ጎሊትሰው ኒሰናኸር ስስዒትሊ ይስተው እን ክታብትድ ናንሽቃ ደኩስድኖ ገረሰገው እካ-ዲቢል ጆርናል ወሪ ጋዜጢሰና ኣኹ ከደማኹ ኒኣክነድ፡ ገርዳ በሀር ሰኻኹሉ ኒሰናኸር ናንሱክ ህምበኩሉ።

እማ ናንኸር እን ጃቢቶ ሀደገሰና ከተብሰ ዲወኹ ዋኒጋኹ ኒኣክነድ፡ እን ይና ገንዲ እክልዲ ንሰና ይስቶ ጎሊትሱ ሰኻኹ ይኖ ደገምሱና ሰኻነውልድ፡ ይት እኳርደሪ ደገምረውለ ለጅ-ሰኻ ጎልያ ኣልብደኩን፡ እማ እና ገወሊት ነስ ህምቡርሰና ኣኸሮልና ሀደጊዩሎም ፍሪረኩን።

እን ጎልያ ሰልፍሪ፡ “ቍራቍርዲ እንቃቅዲ ነኹ ድኳ ጎሊተው፡ መጋሪሕቍር ኣኸለማ ኣየለዲ ዋኺተው፡ ወሪ ይኸ ቍራቍርዲ እንቃቅዲ ነኹ ድኳ ጎሊተው፡መጋሪሕቍር ኣኸለማ ኣምሓራዲ ዋኺተው”፡ ይሪሪ ግን።

እን ውሪና እና ጎልያ ንሂሩኳ፡ እን ጥልያን ዕስክርነትሊ ፈርግኒ፡ ድገትል ከብተ ጎሊቱ ሰኻው ቍራቍርዲ እንቃቅዲት፡ እንታ ሻን በላይን መጋሪሕቍር ዕስክርነትሊ ፈርኖ ኣምሓራዲ ዋኺቱኑ፡ እንትን ነት ከብትዲነ ህምብደናኸር፡ ኣዋኸ ጎልያ ቋልስትኹንኩም ይሮ ናት ልኸሪሪ ግን።

እን ጎልያ ሊኻሪ፡ “ኣብራክ ቍራቍር ውራ ፈረጅስኹንሎም፡ ገርጊስ መጋሪሕኹ ግን ናኻስ ነራ ይረሎም” ይሪሪ ግን። እን ሲኹሪ በላይን በህሊን ናንሱክ ኣልብደነሪኻ፡ “ ቍራቍርሲ ፈሳኹክ እንታ ጃርሊ ጀረባ፡ ኣዊል ገእስ እንትኹን፡ እና ባቡር ኣረባ፣ ወሪ ቍራቍርሲ ፈሳኹክ እንታ ጃርሊ ጀረባ፡ ኣዊል ገእስ እንትኹን፡ እና መርሺ ኣረባ” ይሪሪ ግን።

ውሪና እና ጎልያ ንሂሩኳ፡ እንሰከር ዳለትል ጥልያን ኣባጢሕሲ ገፈፊክ ኣዊል ፈረነት ድወግኒሎም ባቡርሊ ጨዓኒክ እንሸኸሊ ቱሱሎም ሰኻው ናኣክነድ፡ እን እርጋ ኣዋይንሲ በርህድሪሪ ጎልያ ግን።

እና ጥልያን ዳለትል ጎሊትሱ ሰኻው ገውሊትሲ፡ እና ናን ደንጎቢረድ እን ኤርትረር ሰውረት ሁመትሊ ጎሊትሱ ሰኻው ገወሊትዲ መጢስኖ ቋልነንሎም፡ ወላ ድኳ ናትናቱር ዳለትል ጎሊትሰው ኣከን፡ ላኹክ እን ዳለት እንሰከሩኹሊ እርጋ ኣዋይንሲ ግን ናው በርህዳኹ።

እን ሰውረት ሁመትሊ ስስዕትሊ ወሪ ጎልዩል ይስቱ ሰኻው፡ እማ እን እንሰከር ሁመትሲ ተለይኖኸር ናውክ እልብድነውልድ እና ሰኳ ኔስ ህምቡርሰና ኣኸሮልና ሀደጊዩ ፍሪረኩን። እን ሰልፍሪ “እዎላለ-ላለ ሃይለ ኩድሻኖካ፡ ይና ብራ ባሪ ሕሳን ኪደኩካ” ይሪሪ ግን።። ሃይለ ይናኻ-ድርጋኹድ ንጉስ ሃይለሰላሴ ይና ግን። እን ሊኻሪ፡ “ናውር ምኹረነኩለ ድናርሲ፡ ጐና ተለይንንሎም ሸባንሲ” ይሪሪ ግን። እን ሰኹሪ ትግረሲ

ይስትረገኛ፡ “ መካትብና ከሰላ፡ መቃብርና ደዓሪ፡ ሕርየትና ንሓዘ ኣምዕል ልግባ ዎላሊ ይረሪ ግን። እንሰከር ዳለትል ጦር ሰራዊት ሕራብሊ ጐስትነሰና ሓሩቀትድ፡ እን ላኹ ለጅ ጅኑድልድ ፍዳ-ደከውሲ ከረንሊ ኣድኖ እንትኖ ከውሲ ጉኢስድኖ ይኖ ናሬሳታትሲ ከረንሊ ጠልሱኑኸር ወዱኑኸር ሰኸነኩ። ኒደንብኻ እን ናሕርየት መታን ፍዳ ደከው ጅኑድ ደዓሪ ደብቱኑ ሰኸነኩ፤ እማ እን እርጋ ኣዋይንሲ በርህድረሪ ጎልያ ግን።

እማ ገድም እና አመራዲ 2 አርባዲ ራድዮ ብሊነትል ፈራኹ፡ “ብሊና ብራ በጐስትል ሰጅ ወራራት” ያኹ ጂጅ ይናኹሲ ንኪ ነት ድኹነኩን። ዎንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኖረዲን።

ከምከምናዲ ደንጎባዲ

49. ወንቀራ፦ እማ ናን እን አመራዲ 2 አርባዲ አዳኹ ብሊና ዳንታ፡ ወሪ ህጃምሲ ራድዮ ብሊናትል ኩስኩስኒ ስታትሲ ከምከምናዲ ገእይሮ ኩዋንትነድ፡ እና ስታት ኒን ከዶ ብሊና ዳንተስ ቋላኹድ ይና ጋብድ ኒሰልፍ እዳናኹድ ደገምሳኹ ኒኣክነድ፡ ከው ገሪው ሓሰርሰኖኸር ነየትኖኸር ሸኑርነትሉኸር ምህሮ በሀር አርነትሉኸር ከስተኹ ኣኸላ። ንድኻ ናንኸር ኩምራድ ኣከን ገለ እና ምህሮ እንቲ ስኹስራኹዲ ፈረው ወንቀራታት ስኹሲየልካ ጀረበኩን።

እና ወንቀራታት ኔልድ እን ሰልፍሪ፡ እና ዳንታ ብሊናኹ ኒስ እዳንድሮ ተብድቶኸር ናሃብረ ራድዮትል ስኹስቶኸር ጐዳጐዳኹካ ውረኒ ግን? ወሪ ይኸ ላገቢለት ኒዳንተስ አርእሮኸር፡ እክብሮኸር ደገምሮኸር አውስኮት ጀረብዳኹ ወሪ ሓሰርዳኹኒ ይረሪ ግን። ይወንቀረስ ፈሀምራኸርለ ኣኸቶ ሳደኩን። ኒዳግል እና ዳንታ ብሊናኹ ራድዮ ብሊናትል እዳንድሮ ደገምራኹሲ ከቱብድ ወሪ book form እስረ ሓተሚስሮ ፍድቶሎ ሓሳብ ሻኸሩኹማ? ኒስኸር በርህድረንልና ተማም ኣኸርድ።

ወንተሳ፦ የዋ ኑረዲን ኩወንቀረስ ትክስ ፈሀም ህምበኩን፡ ዎ እና እንቲ ይረሰና እን ጂጅ እና ራድዮ ብሊነትል ኣን ስኹሳኹ ይገፍድ ድኳ እን ተርሱሉ ንስኮት እዳናኹድ ስኹሲየሉ ዮ ሓሰቦ እርገገን፡ ተርሰሉ ደንቢ ደአም፡ እን ድግም እኹሪሪሊ እንሸሸውሶ ፈራኹ ኒኣክነድ፤ ካረረምሶ ስኹርጊን ደለምዳኹ ግን። ንድኻ እን ዳለት ብሊና ብራ በጐስትል ሰጅ ወራራት ወቤሩ 1844ዲትልድ፡ 1850 ኣኸታሲክ እርጋኹሲ፤ ኒደንብኻ ምስሪና ወራራት 1850ትልድ፡ 1871 ኣኸታሲክ ብሊና ብሪል ናተለይነስ፤ ኒደንብኻ ኣመራ 1872ትልድ 1884 ኣኸታሲክ ምስሪን በጐስትል ወሪ ከረንሊ ናምልክሲ ተከልኖ ሰጅ ዳለትሲ፡ ኒልድ ተለዮኻ ከዶ ጥልያን ኤርትረት 1890ዲትል ሻኸኖ፡ ሊኸር እንሸኸ እዲኑኹድ ሀመትል ከረንሊ 1940ዲሲ ሰዓርስኖ ኤርትረት ባርናኹ ሀመትሊ ኣኸታሲክ፤ እና 100 ኣመራ ኣካኹ ዳለት ኒን ብሊንዲ ብሊና ብራዲት ወሪ ዕባብድ ኤርትረት ቋላኹድ ዳንታ በሀር ሻኹ ኣኩ፤ እን ዳንታ ኤርትራሩኹ ደኳኹል ንጃብክ እዳናኹድ ደገምሰጋኹ ኣኸነዲን ፤ እና ዳንታ ኒስ ካረምጊ፤ እን ይን ፈሀነው ይና ጋብ ብሊንድ ስኹስየሉ ጀረብዳኹ ኣኹ ቋልስትኹለ። ኒዳግልር እን ተርሰሉ ደንቢ ከው ገሪው ሓየምስግና ጂጅ ጀረብዳኹ ግን ተለለይዲሉ የው ናእርግና ነየትድሮለ ገረሱኹ። ኒስ እሱ ከዳ እን ዩ ሰልፋ ጂጂል ሀደጎ እርገሰና፡ ኣን ዳንታ ወሪ ታሪኽ መሀርሳኸር ኣኹ ኣኸጊ፡ እን ኣን አርኣኹዲ ኒበባኹዲት ብትሮ ስኹሰን፤ ይና ዳንተስ አርእኒል ካቢሮልና ገረሰኩ ያኹ ስታትድ ግን ኣን ጐዳጐዳኹ።

እን ላገቢለት ኒዳንተስ አርእሮኸር እክብሮኸር አውስኮት ሓሰርዳኹኒ ያኹ ኩወንቀረርስ ቋላኹ፤ የዋ ላኣዳም ወሪ ላገቢለት ወሪ ይኸ እዳናኹድ ላበለድል መንደርተው ከው ናኹር ዳንተስ ወሪ ታሪኽሲ አርእድኖ ገራኹዲክ ሓሰርዳኹዲ ጀረብዳኹዲ ግን። ኒንኻ ሰልፍድ ኩዳንተስ አርእና ኩአውናርሲ ወሪ identityት አርእና ግን። ኒዳንተስ አርእጋኹ ኒአውናርሲ አርእሮኸር ኒሹትል እምንዶኸር ጨገመኩለ።

ኒዳግል ኩዳንተስ አርእና ሁመት ደኳኹል ውራ ተካ ለዶት ወሪ experience እርገትካ አርእና ወሪ ፈላኹድና አኸውድ፡ ሁመት ደኳኹል ከትረኸር አክረን ኩከቲኒልድ መሀርስቶ፣ እማ ሁመት እንተራኹል ኩከቲኒስ ድምሮ እሰግሪን ደጎጎሥቶ ከበኩካ። ንድኻ ኩዳንተስ አርእና ኩፈላኻ ደኳኹሲ አርእና አኸውድ ሁመት እንተራኹድ አካኹ ሊኳ በሀር ግን ይስትሮ ገረስተኹ። ንድ ሰበትኻ ላገብሊት ኒዳንተስ ብትሮ አርእርኸር እንድብሮኸር ገሪኹዲክ ጀረብዳኹ ግን። ንሰና ይስቱ ደአም ላኣዳም ወሪ ላገቢለት አኸን እዳናኹድ ላበለድቀኑር ናዳንተስ አርእና ደኳኹልድ ምሀር አድድኖ አከግነን፣ ኣን ወሪ ይን ንሰና ሰጃነኩን ዩነከ ደኳኹድ ጀመሩኩኸር ፋሺቱኩኸር መንደርትድኖ ሻኸኩኹ ይና አኸላ። ላኣዳም ወሪ ላገቢለት አኸን ላበለድቀኑር ዕባብድ ናው ኒድ መደንሰናኹ ሁመት ደኳኹል እስተኹ ዳንታ ወሪ ታሪኸድ አኸን፤ እን ናን ህምባኹድ ናው እሰናኹዲ፡ መሀርስኖ ናመናብረት ናንዱኹሲ ናዳበርድነድ ግን። ንድኻ ዳንታ ወሪ ታሪኸ ደኳኹል ሸከትሮ መንደርኒልድ ደጎጎሥናኸር ጀረብደኩ ይና ግን ።

እና ራድዮ ብሊነትል ስኩስራኹ ዳንታ ብሊናኹሲ ክቱብድ ሓተሚሰሮ ፍድቶሉ ስታት ሻኸሩኹማ ያኹ ወንቀረስ ቋላኹድ፣ ናን ተኸትሊ ድኳ ክቱብድ ጠፍሕዲየሉ ደልም ከመገን፣ ደፋእዮ ደአም ሓተሚሰ ስኩሰንሉ ትክያኹ አኸርድ ያኹ ሓሳብ ህምበኩሉ። ኒዲክሰንኻ እና ይጂጃ ራድዮ ብሊናሩኹሲ ሸኩረውልድ ክቱብድ ፍድረንሉ አውስኮት ትክያኹ አኸርድ ያኹ ኩድጃ እንተራኹለ ኒኣክነድ፡ ኒሰና ሀበን ትክያኹ አኸርድ የንታ ግን። አኻኹስክ አኸ ሁመት እንተራኹል ቋልስትራ ኑረዲን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

ይን ብሊን አወት እንትናኸር ግን ድርጃያኹድ

50. ወንቀራ፦ እንደ እማ ናንኸር ወላ ድኳ እና ላአመሪ አወይሲ ፈራኹ ብሊና ብራ በጎስትል ሰጃ ወራራት ያኹ ኩጂኸስ ከምከምኒል ዋንትረን፣ ገለ ይነት ብሊንሲ ሓሰርደውና፡ ይን ብሊን አወትድ እንትናኸር ግን? የው ወንቀራታትሲኸር እዳናኹድ ድኳ አከገን፡ ገለ ሁመት እንተራኹድ ትልማ አኸር፡ ትምድስረ ደኩረን ገሪኹዲክ ትክያኹ አኸርድ።

ውረድ ብሊን ናን ተኸት ኢትዶጵያትልድ እንተው ግን፣ ይስተክ ደገምሳኹ አኸውድ፡ ይን እምንድክማ ናን ደንቢረድ ኢትዮጵያትልድ እንትንኹን፣ እማ እማነክ እና ናንዲ ኤርትራትል ሰጃናኹን? ውራ ተካኹንካ?

ወንተሳ፦ የዋ ኑረዲን፡ እን ብሊን አዊልድ እንትንኹን ያኹ ወንቀራ፡ ሚካኤል ጋብርኸር ኒክቱብል እዳናኹድ ድኳ አከገን ኒጂኸስ ኒድ ተርሰ ሀደጎሉ ህምባኹ ኒኣክነድ፣ ኣንኸር እን ጂጃ እዳንጊንላ ዮ ግራ ኒት ተኪን ጋቢያ ዩምራድ ግን። እና እንቲ ይረሰና ኩድ፡ ገለ ከው ብሊን ኤርትራል ናን ደንቢረድ ኢትዮጵያድ እንተው ግን ዩነከ ጂኸስተነት ከስተኹ አኸላ። እማ ኒሰኸር በርህድና ጀረብዳኹ ግን። ኔስ ናይናኸር እን ንጃብ ብሊንሲ ተኪን ከተብሰክ ህምበውል አኸን፡ እን ኣብድ ደገምሱ ዲወኹድ ኒሰና የው ናዋንትነድ አኸሮ ገረሰኹ። ህምቡርትክ ናን ሚካኤል ጋብር ኒክቱብል እን ኮንቲ ሮሲኒ ጃቢቶ ከተበውሊ ድኩርቶ፡ ተርቀቁር እን ሰልፍድ 10ከር ሊኸ-አመትል 10th century ላስቲልድ ነከስኖ በጎስትል ሓደርነት፡ ናደንብኻ ጣቀኑር 13ር ሊኸ አመትል ቋራ ይስታኹ አካን በገምድርትል አረርሳኹልድ ነከስኖ እንትነት ሀደገኹ። ጣቀኑር ሰልፍድ ተከለዛንትል ሓደርነት፡ ናሻን ሓማሴንትል አረርሰው ድምበዛን ወሪ ብሊንድ ጅመጃን ይስተው ናንሱክ ኒል ዋንቲነት፣ ጣቀኑር ደአም ተከለዛንትልድ ሓልሓሊ ገምነት፡ ሓልሓሊኻ ከው ብሊን ጋበው ሙሲከው ይስተው ዲዊነትሎም፣ እና ሙሲከው ይስተው ከውኻ ጣቀኑርዲ እሲነኹ ዋኪል ጨነትኖ፡ ናልድ ከብተ ህምበው ከለለው አኸነት ሀደግሶ ህምበኹ። አሪ ገፍድ ጣቀኑር ብሊንሲ ናው ክንቲነኹ ሙሲኮልድ ግን ይስቶኸር ደገምሰኹ።

ደአም ሚካኤል ጋብር እና አወት ሀደግሰውሲ ዩንሲክ ወንቀሪሰና፡ ወሪ ንደምቢሲ ጨረይሮ ሻኹ ጋርሰና ሀበ ቋላኹሉ እርገት ወጊምሳኹ ኒሹር ቋለሰር ከዶ ንሰነድ ገምዶ ህምበኩ። ኒኻ፡ “አኻኹስክ አኹ ብሊን እማክማ በጎስትል ሰኘው አኩኑማ፡ እን ባሐር አገው ከዋኹል፤ ሴምኮ ዓዳት ቱነዲንሎም ናቱትል ቀረጭስኖ ወሪ ዓደግስኖ ከብቲኒኹን? ወሪ ይኸ እን ናድግም አብድ ደገመናኹሰና እምንድክ ላስቲልድ ነከስኖ እንትንኹን? ኒን ናንሱክ አርእስትጋኹ ኒአክነድ፤ እና ክቱብ ኒል ጉድሮ ጂኻስትራኹ አኸላ” የኩ። ኒንኻ እና ጂኻ ነወያኹ ንደምቢሲ ተብስሮ ሻኹ ግራ እን ክቱብ ኒኹድ ስታት አወይሲ ኒአክነስ በርህደኩ ይና ግን።

ሚካኤል ጋብር ብሊና አሰልሲ ቋላኹድ ኒጂኸስ ተለለይዱ፡ ብሊን ተርቀቁዲ፡ ጣቁርዲ፡ጀንገረንዲ፡ ሙሲከውዲ አሪው ገሪ ዓሌታት ናአሰል አገውዲ፡ አገው አኸገውዲ እና ኤሪትራዲ፡ ኢትዮጵያዲር ከበሻታተልድ እጂርስንኹን የው ናውክ ላት በጎስሪ አካንሊ ወሪ ዞኒል መንደርተው እክ ወሪ ከው ግን የኩ።

ኒዳግልር ሚካኤል ኒክቱብል እን ጋብ አገው ብሪል (ወሪ ኢትዮጵዩል) ጋብስተውዲ፡ ብሊንዲ እን ጋባ ግብራ ወሪ ግራማር ናኹ እኸሪር ተካኹ ኒአክነድ፤ እን ብሊን ኢትዮጵየር ነበክልድ እንተው ግን ይስታኹ ድግም ሒል ሻኹ አኸነዲን፤ እና ድግም ኒን መሸሸሮ ባርዳኹ አኸላ። ኒዳግልር አሪ ጨው አገው ትግራይዲ ሰራየዲ ሐማሴንድትል ናዋንትና እና ድግም ኒስ አከዲሰኩ። እን ናንሱክ ደገምሱ ወሪ ይስቱ ዲወው፤ እማ ከተብሶ ወሪ እንድብርሶ ህምበው፡ ብሊን እና ከበሺል አረርሰው አገውዲ ወንድናር ክሚነት ድወው ካያ አኸገ። ላድንትክ ከው ገሪው ናን ትግርኛ ጋብው፡ እን ብሊን ላስታዲ፡ ሰቋጣዲትል መንደርተውድ፡ ኒሰናኸር ብሊንድ ናኻን ወሪ ናእኸርድቀር አኸነት ሐበረኩ። ኒሰናኸር ገሪ አካናት በጎስዲ፡ እን አገው ናል መንደርተው ዞናታት ከበሺውዲ፣ አገው ጋበልድ እንተው ስኹኹ ሻኩ። እን አካናት በጎስዲ ላስታዲር ነበክል አረርሰው፡ እማ ሴምኮ ጋብ ጋብው ከው ናል መንደርተው (ትግርኛዲ አምሐርዲ ጋብው ይና ግን)፡ ናንሱክ እን ስኹኹ አገው ጋበልድ እንተውሲ ሻኹ ከብተ ህምበኩ። ህምቡርትክ ናን ዓደፋ ላስቲል፡ አበርገላ ጉላ ተምቤን ወሪ ትግራይሊ፡ ሐልሐለ ሰራየትል፡ ኒሰናኸር ሰረጅቃ፡ ወኪ ዲባ፡ ደርኩናኹ፡ ኒሰናኸር አብራሺቆ ሐማሴንትል የኩ። ኒዳግል ስኹኹ ሐልሐልዲ፡ ዓደፋዲ ይስተው ከረንዲ እንደራ ከበሻታትዲል (ከበሻታት ኢትዮጵዩው ይና ግን) አረርሰኩ የኩ።

ሚካኤል ኒልድ ተለይዶኸር እን እቀኑቱ ገንዳት ዓሌታቱ እን ደንቢረድ በጎስትል አኸታሲክ እርጋኹ ነከስነድ ብሊነል ሕበርስኒኹን የው፡ ናኹት እን ሴምከው አኹ ህምበው አገው ከበሻ ኤርትራኹዱዲ፡ ኒሰናኸር ትግራይዲ ሻኪሰነኩ የኩ። ኒንኻ እን ጣቀርዲ ተርቀቀርዲ ካያ አኸግኒ አሪ በላይን ገሪው በጎስትል ሐደረው ናብጅኻነክ ናስር አገው አኸነት ሐበራኹ ግን። ኒስ ይስቱ ደአም አገው አኸገው ደአም ከሸከው ይስተው ከውለድ ናአክነድ ናአሰል አገውዲ ወንዲተው ገባይል ብሊነው ዋኒነትር ከስተኹ አኸላ። ብሊን ይስቱ ላስታዲ፡ ቋራዲትልድ እንተው አኸናኹ፡ እና ናንዲ ከበሻ ኤርትራኹል መንደርቱ ሰኘው አገውልድ አኸናው፡ ሳሕልዲ በርካዲትልድ ተረገሰው አኸናው፡ እና ከው ኔን ላጋብዲ፡ ላዓዳትዲ ዳበርድኖ፡ ሐዳርዲ መእትዮዲሲኸር እኸሪርሊ ሕበርስኻ ህምበው ከው ናአክነድ፡ ብሊና ገቢለት ኒድክድ እኸሪርሊ ሕበርሲ ህምባኹ ወሪ homeginous ገቢለት ግን ይስትሮ ገረስተኩ።

ሚካኤል ጋብር ኒጂኸል አሪኹ ወንቀሪሰና እሰ ስኩሳኹ ንሰና ህምበኩ። ኒኻ “እን ወንቀራ ህምባኹ ወሪ ናንሱክ ወንተስና ጀረባኹ፡ ብሊን በጎስትል አረርሰው ናውክማ ላስቲልድ ነከስኖም እንትንኹን? ወሪ ይኸ ገለ ከሸከው ወሪ አገው እና አካን ኒል ከብተ ሰኘው እርግንነዲን? እን ጉሊልድ ነከስና (ኢትዮጵየር ጀህልድ ይና ግን) ኒሰበትድ እርግኹን ወሪ አኹን ያኹ ግን። ኒስ ኒይናኻ ብሊን ወላ ድኳ ላስቲልድ ነከስኖ እንትኑኹ

ይስተነን፡ እን ጉላ ወሪ ደቡብ ጀህትልድ ነከስኖ፡ እና ናን ብሊን መንደርተናኹ ኣካንሊ ናእንተርና፣ እማነንሱክ እና ኣካን ኒል ከብተው ብሊንኸር ሰኻው ኣኸድና ኒይና ግን።

ንድኻ እና ሚካኤል ጋብር ኣወት ወንቀረሪ ወንቀራ እን ናን መንደርትናኸር በላይን ትክስነ ተብድኖኸር ወንተስኖኸር ሻኸነሪ ወንቀራ ኣኸሮ ቋልስተቲ።

እን ሚካኤል ጋብር ከተበውድ ዳግል ኣሪው ከተብነውሲ ቋልነን ከዶ፡ ህምቡንትክ ናን ዛንታ ሃዘጋን ጸዓዘጋን ይስታኹ ከቱብል ገሪ ዓሌታት ሓማሴንትል መንደርተው ኣገው ዋንቲነት ሓበረኹ። ህምቡንትክ ኔልድ ለዊ ወሪ ላጎን ይስተው ሓማሴንዲ ሰራዩዲትል ናዋንትኒ ዳግል፡ በጎስትል ኒስናኸር ከበሻታት ኣገው ብሪውሊ ናዋንትና ሀደግሶ ህምበኹ። ፊተውራሪ ሚካኤል ሓሳማኸር ኒክቱብል እን ኣገው ይስተው ከውልድ ሰልፍድ እንተው ኣውቀከውዲ፡ ሙሲከውዲ ግን። ሙሲከው ሒሊቱ እርገው ናኣክነድ እን ናኣግዋርዲ ዋኻዲ፡ እንጠሪዲ በጃኸድንነዲን፡ ደንቢረድ ጣቀርዲ ናጨርዲዲ ዋኺል ጨመድኖ ገሪ ሀመት ኣዳኹ እንሸኸሊ ድኹስትኑኹ የኹ። እን ኣውቀከው ይስተውኸር ኣስፊዳዲ እሲነኹ ዋኺል ኣስፊዳ ድሂስነትሎም ሀደገኹ። እን ኤርትራል ኣገው ይስተው ገባይለልድ ተርቀቀርዲ፡ ሊባንዲ፡ ኣድከመ ምልጋ ወሪ ሰራዩዲ ዛውል ወሪ ጃውልዲ ዋንቲነት ሀደገኹ።

እና ኣወት ሀደግሶ ህምበው ዕባብድ እን ኣገው ይስተው ከው ብሊነል ካያ ኣኸጊ ከበሻ ኤርትራትዲ ኢትዮጵዩኹዲ ኒልክ ናዋንትነስ ቋሊሰኹ። ኒዳግል ወላ ድኳ ተርቀቁርዲ፡ ጣቀርዲ ላስታዲ፡ ቋራዲ ናንዲ ኢትዮጵዮር ኣካናትልድ እንትኑኹ ይስተን፣ ከበሻ ኤርትራትዲ ኣገው ግን ይስተው ከው ገሪው ናዋንትና፡ እና ከው ኔን እማና ኣገው ጋብ፡ ሲረኹድኻ ብሊን ጋብ ሰኻው ኣኩኑ፡ ናጋብሲ ድሂስኖ ናን ትግርኛ ጋበው ናኣክና ወገምስሮ ገረስተኹ። እን ጃቢቶ ሀደግሶ እርገስና እን ናው መንደርተና ኣካናት ስኹኹ ናው ብሊነው ናኣክና ጃቢቶ እና ኣካናት ኔል ብሊን ጋብስቱ ሰኻት ቋሊሰኹ። እን ተርቀቁርዲ ጣቀርዲር ነከስኖ እና ናን በጎስ ይስታኹ ኣካንሊ ሓደርኒ ደንቢ፣ ኣሪ ገባይል ብሊነው ናደንቢ ነከስኖ በጎስትል ሓደረው ከዶኖ ናብጅኻክክ እና ከበሻታት ኤርትራውልድ እማ ኣገው ዓሌታትልድ ናኣክና ከዶ ከስተኹ ኣኸላ።

ድርጅቱድ ብሊን ኣወትድ እንትንኹን ያኹሲ ወንተስኒል፣ እና በለድ ኣፍሪቀር ጊኽ The Horn of Africa ይስቶ ሽግስታኹ ናንዲ ኤርትራዲ፡ ኢትዮጵያዲ፡ ጅቡቲዲ፡ ሶማልዲ ከንያዲትል ኣኸራሲክ መንደርተው ከው ናውክ፣ ወሪ ናብጅኻክክ እን ኩሽከው ወሪ Cushitic ይስተው ዓሌትልድ (race) ኣኸነት ግን ኒደገምሳኹ።

ሚካኤል ጋብር እን ኒክቱብ ሊኻር ትግርኛድ ከተብሳኹ፡ “መበቁልን፡ ሕብረተሰባዊ ርኽክብን፡ ህዝቢ ብለን” ይስታኹል እን “መበቁል ህዝቢ ኤርትራ” ይስታኹ ወዓድ ዓንቀይል፡ እክ ኤርትራው ኣሰል ናኹ እና ተለየው ሰጂ ናኹ ገረሰው ዓሌታት በህሊን ልድ ግን የኹ። ናውኻ፣ -

1. ኒልኮ ኣሰል ወሪ nilotic race ይስተው፣ እን ሰልፍድ ናድካ ጃብ ብሪል ሰኻው ናንኻ ጋሽዲ ሰቲትዲትል ኣረርሰው ኩናማዲ፡ ናራዲ ግን።
2. ሓማኮ ወሪ ኩሽኮ ኣሰል ወሪ Cushitic race ይስተው፣ 3000ልድ 5000 ክርስቶስር ጃብ፡ እና ናንዲ ምስርዲ ኣካናትልድ እን ብራ ኢዶሰና ኒልድ ብርፍ ይኖ እና ናንዲ ኤርትራትል ካያ ኣኸግኒ፡ ሱዳንዲ፡ ኢትዮጵያዲ፡ ሶማልዲትል ኣኸታሲክ ፈርታእ የው ግን የኹ። እና ከው ኔድ ኣሰል ንኪር ኤርትራል ሕዳረብ ወሪ ሃረንድዋዲ፡ ብሊንዲ፡ሳሆዲ፡ ዓፋርዲር ጋብ ጋበው ገባይልድ ወክልስነት ሀደገኹ። ኣሪ ኣካናት ኣፍሪቂውሊኻ ኩሽከው ሶማልዲ፡ ሲዳማዲ፡ ኦሮሞዲ፡ ኣገውዲ ጋበው ከውድ ወክልስነት ሀደገኹ።

3. እን ሲኹር አሰል አፍሪቃትል ደንቢቶ ትዋኹ እና ሴምኮ ዓሌት ወሪ ሰመቲክ ይስታኹ 1000 አመራ ክርስቶስር ጃብ፡ እና ካርቫ ዓረብ ብሪቲሽልድ ኤርትራትል ካራኹ ግን። እና ሲኹር ዓሌት ኒን ኒሺብድ ድኳ እን ኒጃብ እርገውልድ ገሪኹዲክ ሽጓኹ አኸኒ ግራ፡ ኒጎደኒ አምርድ አኸን ኒሹር ክቱብ አዶ ኒእንተርነድ፤ እን ኒጃብ ዲወው ኒልከውዲ፡ ኩሽከውዲ ይስተው ዓሌታታ ዳግል ፈይዮ ቋልስትሮ፡ ሲረኹድኻ እን ከው ኩሽኮ ጋብ ጋቡ ሰኻው ናጋብሲ ባርኖ እን ሴምኮ ጋብሲ ክንተነሰና ሀቢሮ ገረሱኹ የኩ።

እና ድግም አዋኹልድ አኸን እን አሪ አክትብተል ከተብሶ ህምባኹድ፡ ሰልፍድ እና ናንዲ ኤርትራትል ሰኻው ኒልኮ አሰልሲ፤ እን ናደንቢ እንተው ደአም ናስቫ ገሪኹዲክዲክ በጃኸው ኩሽኮ አሰል ጉላ አኸታሲክ ደረክኖ ናአካናትሲ ባሪስኖ ናብርትስ ሻኸነት፡ እን ኩሽኮ ደንቢ እንተው ሳባውያን ወሪ ላደንትክ አግአዝያን ይስተው ሴምከው ደአም እቀኑቱ ድኳ እርገነን ናጋብሲ እን ብሪል ዲወው ኩሽኮ ዓሌትሊ ካሰድኖ ገረስነት ፈሀምነኩን። ደአም እና ከው ኔን እቀኑቱ ናእርግነድ ሰልፍድኻ ጋብ ግእዙሲ፤ ኒደንብኻ እን ጋብ ግእዙልድ እጂርሰው ትግርኛደው ትግረደው አምሐርደውሲ፤ እን ከው ገሪው ናጃብ ዲወውሎም ኩሽከው ይስተውል ድኳ ካሰነን፤ እን ጅንስ ኩሽኮ ካዋኹሲ ቀየርድኖሉ ገረስኒ። ወረድ እቀኑቱ ናእርግነድ እን ጅንስ ወሪ ዓሌት ናኹ እን ኩሽኮ ጅንስድ ዋሐጥሶ ከብቴኹ ይስትሮ ገረስተኩ። ንኪር ሀ-መትሊ እን ከው እና ባሐር ሰራኹሲ ካሮ እንተው አግአዝያን ይስተውልድ ከብተ ህምበውሲ ሲድረ ኔን ግን ይሮ ሓበርቶ ተባኹ ግን። ንድኻ እና ንኪ ይን አግአዝያን ግን ይኖ ጋበው፡ አግአዝያን ጋብሲ ድኳ ጋበነን፡ ናጅንስ ወሪ ዓሌት እን ባሕርሲ ካሮ እንተው አግአዝያንልድ አኸግኒ፡ ኩሽከው ግን ይስትድኖ ገረስተኩ። ኒንኻ ንኪር ኤርትራትል መንደርተው ከው ናኹርክ ድኳ ይስተገን ናብጅኻክ ላጅንስ ከዋኹ ኩሽኮ ዓሌት ናአክና፡ ገሪው ምሁራንድ ከለብርሱ ፈራኩ እን ኩኹ።

እን ኩሽከው ይስተው ናንዲ ኤርትሪል ናዓሌት ብጅኸድ ቋልስተው፡ ናጋብድ ሰጃትል በንሰነኩ።

- ሰሌር ኩሽከው ይስተው፡ ሕዳረብ ወሪ ሃረንድዋ ወሪ ይኸ ዕባብድ እና በጃ ይስተው ዓሌት ግን። ናውኻ ኤርትሪል ከረንልድ ሰቄይሲክ ሱዳን አኸታሲክ ኒልክ ፋሕ ይኖ መንደርቱ ሰኻነኩር ህምበነኩር።
- እን ሊኻር ብሪክስኺ ኩሽከው ይስተው እና ናን ሳሆዲ ዓፈርዲር ጋብሲ ጋበው ግን።
- እን ሲኹር ጉሊ ጉሽከው ይስተው ጉሊል ከንየር ጀሀትል አኸታሲክ ዋኒነት ደገምሰኩ
- እን ሰጀር ኩሽከው አገው ግን። አገው ከው ገሪው ናአክነድ እና ናንዲ ብሊና ብራዲ፡ ከበሻ ኤርትሪኹዲ ኤትዮጵየር ነበክዲት ኒትክ እንሳኸኖ መንደርቱ ሰኻው ግን። እን አገው ጋቡ ሰኻው ከው ናብጅኻክ ናጋብሲ ባርኖ ሴምኮ ጋብሲ ጋቡኑ አረርሰነኩ። ንድኻ ብሊን ኤርትሪል አረርስኻኸር፡ ኒሰኻኸር እን ኢትዮጵዩል አረርሰው አገው ጋብ አሪውሲ ጋበው ከው፡ እን ናጋብ ጃበርሲ ድሂሰግኒ፡ ቱኩይ-ትኩይ አኸኖኸር ሽጉኖኸር ከብትነ ህምብኖኸር ግን ይስትሮ ገረስተኩ።

እን አገው ጋብ ጋቡ ሰኝ ከወልድ ክሱሰንኻ ብሊነልድ ናበልኻ ወላ ድኳ እና ናንዲ ኤርትራር አካናትልድ እን ናገሽ ጃብራ ደረክኖ ኢትዮጵያር ነበክ ላስታ አኽታሲክ ገእየነን፡ እና አካናት ኢትዮጵያር ናው መንደርቱኑ ሰኝነውሊ ሁመትልድ ሁመት እንሸኽዲ ሁከትዲ ጎሰና፡ እን እማና ናው ኔልድ ብርፍ ይና አካናት ኤርትራው ናሻን መንደርተነውል ነከሰው ናአክና፡ ወላ ድኳ ተብድነድ አከድስሮ ሻኹ አከን፤ ኒሰና አኽት ሓበረው አሻይር ገሪው ህምበኩ። ኔልድ ናን ተኸት እና ገዳማት ወሪ አድባራት ኤርትራውሊ እክብሶ ሰኝው ክቱባተል ብሊን ምራራ ይስታኹ አካን ኤርትራኹሊ ሰኝነት፡ ኔልድ ጉኖኸር ላስታ አኽታሲክ ገእይኖ ላስቲል ጊምናር ወሪ ንግስነት ተከልኖ ሰኝነት ሓበረው፡ ኒሰናኸር ብሊና ዓሌታትሲ ተልተሎ ድወው፡ ዳንታ ወሪ ታሪኽ መሀርሳኹ ፊደል መከብን፡ እን ገዳማት ወሪ አድባራተል ሰኝው ክቱባትሲ ነበብዶ ኒደገመው፡ ለበካ ገምድሮ ሸኑርና ጀረብደው ግን ይስትሮ ገረስተኩ። ውረድ ሁመት ጃበሪል እን እን ፈለድ ወሪ ቤተ ክህነት፡ ከውሲ ግብር ታብቱኹ ከፈሊሱኑ ሰኝነኩ ይስቶ ደገምሳኹ አኸውድ፡ እክሲ ላኹስክ ኒፈራዕድ ከዋ ስኹሹሲ ከተብኖ ሻኩ ሰኝነኩ ይስተኩ። ንድ ተኪን እን ከብሶ ዲዊኹ ይስተውሲ ነጨግነሎም አኸጊ ተብድነሎም ጀረብደኩ የንታ ግን።

እማ ገድም ብሊን ናን ተኸት ኢትዮጵያልድ እንተው ግን ይስቶ ጋብስተን፡ ኒሰና አኽነት፤ ብሊን ናብጅኻክ አገው ናአክነድ፡ አገውኻ ከረንልድ ተርይኖ እና ናንዲ ከበሻ ኤርትራኹዲ፡ እና ናንዲ ኢትዮጵያር ነብክ ላስታ አኽታሲክ ገእ ይነት፡ ናበልኻኻ ሲሕ አመሪ ጃብ አኸን ኒደንቢ እን ናው መንደርቱኑ ሰኝነው አካናት ላስተደውሊ እንሸኽ ጎሰና፡ እን ኤርትራል እማና ናው ባርነው አካናትሊ ወንተርነት ሓበረኹ ሸንክሮ በሀር ኒዋንትነድ፡ ኒሰናኸር ብሊን ናኹረክ አገው ብሪልድ እንተው አኸግኒ ነት እና ናንዲ ኢርትራል ከብተ ሰኝውር ናዋንትነስ ሀድግነድ፡ እና ናሃበ ብሊንሲ ሸሊስሮ ጀረበው ናኹር አውናርዲ ዳንታ ወሪ ታሪኽዲ አርእገው ወሪ ናኹር Identity crisis ሻው ናአክነስ ሓበርነሎም ጀረብደኩ የንታ ግን። ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ።

ብሊና ጋብ ድድጊን፡ ብሊና ላናርኻ ተቦ ውራ አኸሮ ሻኹን

51. ወንቀራ፦ አጀና ኡናር ደኳኹል ብሊን እን እማነክ እና ናንዲ ኤርትራዲ፡ ኢትዮጵያዲትል ሰኝው ከው ጃበርልድ ይና አክነስር፡ ናንሱክ ይና ጋብሲኸር፡ ዓዋዲትር ድሂስግኒ ከብትነ ህምብናኸር ይና አክነስር፡ ኒሰናኸር ብሊን ናን ተኸት ኢትዮጵያልድ እንተው ግን ዮ ጋበው ከው ድኳ ዋነን፡ እና ናንዲ ኤርትራትል እማነክ ሰኝውዲ፡ ኢትዮጵያልድ እንተረነንኸር እን ጃቢትኖ ናው ባርና በለድዲ ናሻንዲትል ወንተረው ናአክነስ ደገምርኹልና።

ናን ንኪ በጋ እና አመራዲ ሰኪ አርበዲ አካኹ ሁመት አዳኹ ብራ በጎስትል ሰኝ ወራራት ያኹ ኩጂኻዲ፡ እን ኒደምቢ ራድዮ ብሊና ስኩስረውካ ወንቀራታትዲት ከምክምሮ ድኹራኹ ግርጋ ኒአክነድ፡ ንኪር ይወንቀራ ዕባብድ ብሊና ጋብ ድድጊን አኸን ብሊና ላናርሲ ተብድኔል ውራ እሲኖ ሻኸንኹን የው አኸሮ ግን።

እማ ሰልፍድ ብሊን ኤርትራል፡ እን ከው እቀቱ ወሪ minority ይስተውልድ ይና አክነድ፡ ገለ ሁመት ደንቢ ብሊና ጋብዲ ዓዳትዲ ድድሮኸር ገረሰኩ ይስታኹ አኸውድ፤ ኩገፍድ ብሊና ጋብ ድድጊን ጉኢሰኩማ ተካኹንካ? እንደ ኩቋለስ ጂኻዲሲልና።

ወንተሳ፡ የዋ ኩእምን ግን ኑረዲን፡ ብሊን ኤርትራል አኸን ዕባብድ እዲኒል፡ እን ከው እቀቱ ወሪ minorities ይስተውልድ ይና አክነድ፡ እን ከው ዑቀቱሲ ጋብስተው ጋብኻ አደጎ አሸሸ ናድድና ከብተላ ይስታኹ ኒአክነድ፡ ብሊን ይና ጋብዲ ዓዳትዲት ድሂሰኖ ከው ሸኸነኩ ይስትግኒን ዲማ ሓሰቢሳኹ ግን።

እን መደት ጃበሪል ብሊና ጋብ ድድጊን ጉኢሱ ሰኸው አዋይንልድ ላኹ፡ ብሊን በርረስ ወሪ ናደገጊት ባሪነክ ዕርዲሪል ወሪ ሱቕሊ ሓደሪነክ ሺባ፡ እን ቁለዕ ብሊነው ዕርዲሪል እኸርሰው ናገነዲ ናኸርዲር ጋብሲ ጋብግኒ ትግርኛ፡ ወሪ ትግረር ጋብሲ ክንቱ ሰኸው ናእርግነድ፡ ኒን ገሪኹ ሓሰቢሳኹ ሰኸኩ። ናውክ ከቲግነሰና በላይን ገሪው ከረንሊ ሓደረው ናጋብሲ ድሂሰው ህምበነኩና። እና ጨገም ኒን ናንሱክኸር ከብተ ህምባኹ ተከላ። ደአም በላይን ናንዲ ሁመትል ወላ ድኳ ዕርዲሪል አተየገን፡ ናጋብሲ ባርግኒን እማኒሰኻ ናን ሓሰርሰው ተከነኩ።

ናንዲ ሁመትል እን ብሊና ጋብ ድድጊን ትክሲ ሓሰቢሰው ጋራተልድ ላኹ ሻሎት ብሊነው እና ናን ቋልስተሰና በለድሲ ብጅኸድ ናባርና ናኸ ተለለየን፡ ብሊና ጋብ ናድድና ከብተጋኹ ግን። ንድኻ ይና በለድል ሻሎት ናበለድሲ ባርግኒ፡ ናበለድሊ መንደርትነስ ረቀባናኹዲ፡ ፍሪሪናኹዲ አዋይን ይና ብሪል መሀድስሮ ሳድነኩን።

እና አወት ሀደግሰው እን ሓሰቢሰው አኩ፡ እን ሳዳ እወውዲ፡ ፈርሕደውዲ ጋራትሲ ሀደጊያ አክን፡ እና 30 አመታት ደኩውሊ ብሊና ጋብ ክቱብድ ዳበርዶ ናተርይነድ፡ ሲረኹድኻ ብሊን ናጋብድ መሀርሰው ናአክነድ፡ እን ኩጋብዲ ዓዳትዲት ድሂሰግሪን ሓሰርሰናዲ ለመለም ይናዲ እማኒሰኻ ናን ትክሰ ኪዶ ቋልስተኩ። ኒድክሰኻ ላጋብ ክቱብል ገም ደንቢ ድዶ ድደላ፣ ድደንኸር ወንተሮ ጉሮ ገረሰኩ ይስቶ ደገምሳኹ አኸውድ፡ ብሊና ጋብ ድድጊን ሳዳ በሀር ህምበኩ። ጋብ ብሊነው ከተብሰው ናአክኒ ዳግልር፡ እና 25 አመታት ደኩውል ዓዋዲ ብሊነው፡ ሲረኹድ መዓብ ብሊናኹ ሓኑን ወሪ ሙዚቀድ ገመሎ፡ ገሪው ብሊንድ ሓለየው ወሪ ጎሊተው ሸንግርው ብሊነው ናዋንትና፡ ኒንኸር ጋብ ብሊነው እንከልስሮ እማ ዋንቲሮኸር ዳበርዶኸር ካበው ጋራተልድ ላኹ ግን።

ኒዳግል ብሊን ናንዱ ይና እዲኒሰነክ እና ተክነሎጂ ናንዱኹሲ ነፍዕስትኖ፡ እን እካ ድሪር ወሪ እካ አረርሰኺሰን Social Media ይስታኹዲ፡ ቆም ድሪር ወሪ ገሪውድ አረርሰኺሰን Mass Media ይስታኹዲት ነፍዕስትኖ፡ ኮልኻ ራድዮ ብሊነሪ ደሀይ ገባይላኹ ንር ዋንትና፡ በሪልኻ እናሓን ራድዮ ብሊናዲ፡ ጃህሪይዲ ኒሰናኸር ዲንሲ ቋላኹድ ብሊና ጋብድ ስኩስሪሪ ራድዮ ጨበሪዲ አሪሪ ሰጀሪኸር (ንር ስኹሲ አልብደሊ) ናዋንትና ኒን ብሊና ጋብሲ ዳበርድኒል በኸት በሀርኮት ግን። ኒሰናኸር እና ባሕሮታት አኸን ሰሚናራት ብሊና ጋብሲ ዳበርድናዲ፡ እኸሪር መሀርድናዲ፡ ከውሲ ነየትድናዲር መታን አከው ኒን ናውክ ሳዳ በሀር እወው ግን።

ደንቢረድ እና ብሊን በሪል ብጅኸድ አረርሰና ሁመትል፡ እን ብሊን አኻ ቅረናትል መንደርተውሲ ሓየባኹዲ፡ ላገሽ አኸኖ ናጋብዲ ዓዳትዲት ተከውድኖኸር ዳበርድድኖኸር ካቢሮሎም ሳድስታኹዲ፡ ብሊና ገቢለት መቅሪሕ ዳያስፖሪል Blin Community Association in Diaspora ይስታኹ ወጫም ወሪ ማሕበር ተከልሶ ዋንነዲን፡ ኒንኸር እን በላይን በሪል መንደርተው ላገሽ አኸኖ ናጋብዲ ዓዳትዲት ዳበርድድኖ፡ እማ ናአውናርሲ ተከውድኖ ካበና በሀር አኸሮሎም ገረሳኹ ግን። ይን ብሊን እና ክደም ኒስ ተከውሊ ጨመድኖ ለመለም ይኑ ኩዶ ይና ሹሺ ከው እቀቱ ይና አክነድ፡ ይና ጋብዲ ዓዳትዲት ድሂሰግኒን ላገሽ ከደምኖ ይና አከግነን፡ ይና ሻን ኤርትራዩን አሪውልድ ሲሪኖኸር ዓደግሰኖኸር ያኹድ አኸላ። ንድኻ እን ይነት ቋላኹሲኻ ይነላውድ ይነቱሲ ከደምኖሎ፡ እን ኤርትራዩን ናትክሲ ቋላኹሊ ይና ሻን ኤርትራዩን አሪውዲ ሕበርስኒ ከደምና ጀረብዳኹ አኸት ሊኻንትል እስታኹ ጋር አኸላ። ዋ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።

51. ወንቅራ፦ እማ ናን ይወንቅራ ደንገቢሪ ላናር ብሊናኹሲ ቋልደሪ፡ ወሪ ላናር ብሊናኹ ኣዋኸ ተብሮ ገረሳኹን ይረሪ ኣኸቶ ግን። እንደ ላናር ብሊናኹ ኣዋኸ ተብሮ ገረሳኹን? ኩቋለስ ጂኻዲሲና።

ወንታሳ፦ ኩእምን ግን ኑረዲን ላጪዋ ኣኸን ላገቢለት፡ ወሪ ላበለድቀኑ፡ ወሪ ይኸ ኣዩ ክድመትል ላት ጨመድኖ ከደምድኖ የመመው ከው፡ ናኩብክል ላናር ወሪ ላሕማ ዋነገን፡ ነኹርስክ ጃብራ ሰደርድኖ ገረሰኒ። ንድኻ ላናር ወሪ ላሕማ ብሊና ገቢልትቀኑድ እን ኒድክስኻ ኩጂኹ ወሪ Central Issue ኣኸ ኣረርሳኹ ጋር ግን ይስትሮ ገረሰተኩ።

ሁመት ጃብሪል ይን ብሊን ላኹክ ኒቱሲ ኒጋርዲ ኒዳርዲትል ጭፍርግ ይና ኣኸገትክ፡ እና ናንድሰና ላድም ላገሽ ኣኸኖ ከደምኖ ጠለበውና ጋራት በህሊንዲ ገሪውዲ ሰኻው ተከላ። ናን ህምብና ሁመት ደአም ላገሽ ኣኸሮ ወጨም እስረ ወሪ organized ኣኸሮ ከደመግረን፡ ኩቱሲ ዓውቲትቶ ገረሰተላ። ላገሽ ከደምኖኻ ደርብ ኒኹ መርሕናዲ መርሕስትናዲ፡ ኩቋላ ወሪ ኩረአይሲ ኡናዲ፡ ኣሪውድ ረአይሲ ሽኩርናዲሲ ጂኻስትሪ፡ በጅኸውክ ከለብርናኹ ጋርሲ በከትኒ ይሮ ከለብርዶ ወራትሊ እርግስና ጀረብዳኹ ኒአክነድ፤ እና ክደም ኔስ ተከውሊ ሲረኹድ ላገቢለትቀኑድ ነበክል እኹሪራ ተክሊብ ዋነገን፡ እኹሪርሲ ነጨግሮ ላሪ ሰለጥድግሪ ፋሕ ይና ኣርስሮ ገረሰተኩ። ንድኻ ኣኻ ጋርልክ ኩቋለስ ስኩስና፡ እን ኩጨሪ ቋለስኸር ሕሽምድ ሽኩርዶ፡ ገሪው ይናኹልክ ለአምና ዋናን፡ እን ላት ከደመውድ ነበክል ላሕማዲ ላናርዲ ዋኒሮ ገረሰኩ። ንድኻ ብሊንኸር እን ላገሽ ከደምነው ክደመል እና ሀደግሰሰና እኹሪር ተክልብኩ ከደምነን ይና ላናር ተብሮ ገረሰኩ የንታ ግን።

ኣሪ ጋር ብሊንሲ ኣኸን፤ እና ናን ዳብርኒል ህምባኹ እዲና ወሪ Developing World ይስታኹሊ መንደርተው ከው ናትክ ቋላኹ፡ እን ኣዋይን ናው ኒድ ሓሰባኹዲ ከደመኖኹዲ፡ እን ላገቢለትሲ ኒትክ ቋለውዲ፡ እን ገቢለትሲ ጃብራ ፈሰውዲ ጋራት በህሊንሊ ተኻሰኹ ኣኸን፡ ሽብውያኹድ እን ናክሊትሲ ደኮጋኹ ናዓሌት ወሪ ናኹር Clan ይስታኹል ተኻሰው ኣኸሮ ገረሰኩ። ንድኻ ብሊንኸር ይና ነበክል እን ብሊንሲ ገቢለትሰና ናትክ ላት ጃብራ ፈሰውና ጋራተል ተኻሰነ ከደመግነን፡ በንስስኻናዲ፡ እን ይን ገእይኖ ጀረብናኹል ገእይግኒ ይና መገለይሲ ከትነ ዕግስግስ ይኖ፡ ወሪ ደንቢራ ኩብቲኖ ገረሰናኸር ይና ኣክነድ፤ እና ጋራት ኔስ ተከውድ ይና ላናር ጐስትጊን ተከውናዲ፡ እኹሪር ተክለብናዲ እን ኒድካ ኣወይሲ ጀረብደውና ጋራት ግን።

ኔስ ይስቱ ደአም ላኣዳም ኒአውናርሲ ኒጨዊልድ ተርሳኹሉ ኒአክነድ ይነኹር ኣውናርሲ ተከውኖኸር፡ ኒድ ሓበንስኖኸር ሻኸኒ ይና ኣኸላ። ላኣዳምር ኣውናር ኒጨወዲ፡ ኒፈራዕዲሲ ግን ኒተርያኹ። እና ይን መንደርትና እዲኒ ገፍልኻ ከዶ ኒልድ ደኮ እን እኸርስከው ወሪ ዓሌት ይስተውል ኣኸታሲክ እዳኩ ፈረኩ። እን ኩአውናር ደአም እና ክሊት ሽብው ኒል ደውይ፡ እን ኩገቢለትቀኑ ኩዲ ላጋብ ጋበውዲ፡ ላዓዳት ሻውዲትል ኣኸራሲክ ንሊድ ደኮኸር እን ኩብለድቀኑ ኩዲ ላበለድል መንደርተውሊ ኣኸታሲክ እዳንዶ ሻኹ ይና ግን።

ብሊን ንኪር ሁመትል እን ይነት ሓሰብዳኹና ከው እቀኑቱ ይና ኣክነድ ይና ጋብዲ ዓዳትዲ ድዶ፡ ከው ሰኻነኩ ይስትግኒን ላገሽ ከደምና ግን። ኣሪ ጨገም ብሊና ላናርሲ ጐትሮልና ገረሳኹ ይናላውድ መሀደግነንሉ ነኹርስክ ዋኒሮ ገረሰላ የንታ ግን። **ዎ ንዲ ኩዳሕናዲ ኑረዲን።**

ሓምዳ

(ወንቀራ ሰጀልሰላ)

ጃር ትክሲንኩት ኑረዲን። አንኸር ይገፍድ በደሮኻ እን ራድዮ ብሊነትል ከደምንደናኸር ናትክሲ። እና በኸት ኒስ እንታ ኡነድለ ሐመድደኩንኩም። ሲረኸድኻ እና ሁመት ሺራኸ ኣዳኸ ይጂገስ (ሲረኸድካ እን ቆል ወንቀረስ) ዩኸ ግን ይሮ ሁመትልድ ሁመት እንቲ ኩኣክነድ። እን ይዱ እስሩ እርግራ ካብስትኻነድ ገሪኸዲክ ሐመድደኩንካ። ንድኻ አሪ በኸትድ ወሪ አሪ ጂንድ አረርሰሺናሲክ ሰላምዲ ዳሕናዲ ዩንሲክ ነት ድኻኩን።

